

**Estudi per
l'Institut de
Cultura de
Barcelona
(ICUB)**

**Ajuntament
de Barcelona**

**POLÍTICA D'ACOMODACIÓ
DE LA DIVERSITAT
CULTURAL A BARCELONA**

**Document-marc de l'Institut de Cultura de
Barcelona**

Desembre 2008

Ricard ZAPATA I BARRERO
Grup de Recerca Interdisciplinari sobre Immigració
GRITIM-UPF
Departament de Ciències Polítiques i Socials
Universitat Pompeu Fabra
Ramon Trias Fargas, 25-27
08 005 Barcelona
Tel.: 93.542 19 41/43 - Fax.: 93.542 23 72
c/e: ricard.zapata@upf.es

ÍNDIX

0. INTRODUCCIÓ: COMPROMÍS CULTURAL AMB LA DIVERSITAT	4
1. DIVERSITAT: UN CONCEPTE A DEBAT	6
1.1 El concepte de diversitat: etimologia i semàntica.....	6
1.2 Diversitat i política cultural: estat de la qüestió	8
1.3 Concepte de diversitat cultural a les institucions internacionals: la UNESCO i la Unió Europea	14
1.3.1 El concepte de diversitat cultural a la UNESCO.....	16
1.3.2 El concepte de diversitat cultural a la Unió Europa	19
2. MARC TEÒRIC.....	23
2.1 Nou paradigma per a orientar les polítiques públiques en contextos de diversitats: quatre arguments	24
2.2 Dinàmiques de la diversitat, l'acomodació com a resposta política, i gir epistemològic de la nova orientació.....	28
2.2.1 Dinàmiques de la diversitat: una concepció contextual	29
2.2.2 L'acomodació de la diversitat	31
2.2.3 El gir epistemològic provocat per la diversitat.....	33
2.3 L'enfocament de les estructures d'oportunitats.....	34
2.4 Política cultural, diversitat i el principi de la igualtat	35
2.4.1 La diferència com a bé col·lectiu	36
2.4.2 El principi d'igualtat aplicat en contextos de diversitat: el criteri de la imparcialitat.....	38
2.5 Antropologia de les polítiques culturals en contextos de diversitat.....	40
2.5.1 Vincle entre cultura i persona.....	40
2.5.2 Oportunitat cultural i estructura d'oportunitats culturals	42
3. LA POLÍTICA CULTURAL DE BARCELONA.....	44

3.1 Introducció: objectius, documents i etapes	44
3.2 Fase I (1995-2003): Com l'Institut de Cultura introdueix per primera vegada la diversitat.....	47
3.3 Fase II (2004): Incorporació de la diversitat cultural com a principi teòric ...	57
3.4 Fase III (2005-2007): Del principi teòric a la diversitat com a criteri polític ..	64
3.5 Fase IV (2008): Fase d'Innovació: la Diversitat Cultural com a Política	75
3.6 Resum dels 13 anys de política cultural de l'ICUB pel que fa referència a diversitat cultural o política per l'acomodació cultural.....	79
4. DEFINICIÓ D'UNA POLÍTICA D'ACOMODACIÓ DE LA DIVERSITAT CULTURAL PER A LA CIUTAT DE BARCELONA.....	83
5. AGENDA D'ACCIÓ ESTRATÈGICA PER A DEFINIR LES POLÍTIQUES D'ACOMODACIÓ DE LA DIVERSITAT.....	101
5.1 Preliminars: de la diversitat cultural a la cultura de la diversitat.....	101
5.2. Reconeixements institucional	104
5.3. Accions estratègiques per implementar la política d'acomodació de la diversitat	106
6. BIBLIOGRAFIA.....	121
6.1 Bibliografia acadèmica	121
6.2 Documentació institucional	127
6.3 Bibliografia lexicogràfica.....	131

0. INTRODUCCIÓ: COMPROMÍS CULTURAL AMB LA DIVERSITAT

Barcelona ha estat sempre una societat diversa. Aquesta diversitat s'ha incrementat aquests darrers anys amb l'arribada de persones procedents de la Unió Europea i també fruit de les migracions contemporànies. Aquest fet ha provocat noves dinàmiques relacionades amb noves categories de diversitat com la llengua, la religió, la cultura i la procedència, que s'afegeixen a les ja existents de gènere, edat, educació i nivell socioeconòmic. Aquestes noves situacions de diversitat requereixen intervenció política per tal de gestionar les seves dinàmiques, les seves relacions, i especialment contribuir a fomentar un context d'oportunitats per totes les expressions culturals.

Dins d'aquesta orientació general, l'Institut de Cultura de Barcelona (ICUB) es proposa un **compromís cultural amb la diversitat**. Aquest compromís significa fonamentalment gestionar la diversitat existent i connectar-la amb la política cultural de l'Ajuntament, vinculant societat diversa i cultura a Barcelona, com sempre ha estat la política de Barcelona. Aquesta forma de gestionar la diversitat és la que anomena la política cultural d'acomodació de la diversitat .

L'objectiu bàsic d'aquest estudi és elaborar un Document-marc que ajudi a definir una proposta d'orientació política de l'ICUB per acomodar la diversitat i incloure-la dins de l'agenda de la política cultural de l'Ajuntament de Barcelona. Els dos eixos principals d'aquest estudi és presentar la política cultural destinada a la gestió de la diversitat com una dimensió de la política d'acomodació de la diversitat, i el repte d'entendre la diversitat com a característica definidora de la política cultural de Barcelona, i no solament com a criteri més d'orientació política.

La pregunta bàsica que es formula és la següent: *Davant de la constatació de creixents dinàmiques de diversitat a Barcelona, com pot l'ICUB definir una política d'acomodació de la diversitat i incloure aquesta diversitat dins de l'agenda cultural de la ciutat?*

Per contestar aquesta pregunta, ens interessarà tant emmarcar conceptualment la política cultural d'acomodació de la diversitat, com definir a través de reptes i línies d'acció la forma en com posar en pràctica aquesta política. Aquesta segona part s'ha fet metodològicament comptant amb nombrosos grups de treballs de directors, tècnics i

gestors culturals de la ciutat, així com representants d'associacions i col·lectius culturals.

L'estudi s'estructura en set capítols, com veurem a continuació. En primer lloc, trobem el capítol dedicat al concepte de diversitat. El segon, presenta el marc teòric i les dinàmiques de la diversitat. La Política Cultural de Barcelona conforma el tercer capítol del treball, on es fa un repàs de les polítiques culturals que s'han fet fins ara des de l'Ajuntament de Barcelona. Al quart es presenta la definició d'una política d'acomodació de la diversitat cultural per a la ciutat de Barcelona. I l'agenda d'acció amb les propostes d'innovació es troben al capítol cinquè. Per últim, prèvia presentació de la bibliografia utilitzada, hi ha l'apartat de sumari executiu on consten les idees força del treball.

El treball per a l'elaboració del Projecte s'ha realitzat durant un període comprès entre el mes de maig de 2008 fins al desembre de 2008. La metodologia està basada sobretot en la recollida i sistematització d'informació i l'aplicació de tècniques qualitatives. D'aquesta manera, una primera part del treball ha consistit en la consulta i l'anàlisi de fonts secundàries, majoritàriament material proporcionat per l'Ajuntament de Barcelona així com altres documents consultats a partir de bibliografia i recursos obtinguts d'internet sobre diversitat i polítiques culturals. La segona part s'ha basat en la realització de sis grups de discussió formats per professionals vinculats a l'Institut de Cultura de Barcelona com són Directors de Districte de les Biblioteques de Barcelona, Directors dels Museus de Barcelona, Comunicadors dels Museus i de Programes Culturals, Tècnics de l'Institut de Cultura, Institucions Culturals de Barcelona i Comunitats Culturals.

1. DIVERSITAT: UN CONCEPTE A DEBAT

En aquest primer capítol pretenem familiaritzar-nos amb el concepte de ‘diversitat’ des de diferents punts de vista. L’objectiu és emmarcar conceptualment el terme clau de l’estudi, per poder situar la política cultural sobre diversitat a Barcelona. En primer lloc, ens aproximarem a l’etimologia i a la semàntica del concepte de ‘diversitat’. En segon lloc, destacarem els principals arguments que existeixen en el debat actual que vincula diversitat i política cultural. Per últim, en tercer lloc, fem una anàlisi del discurs institucional que existeix en torn a la diversitat, tant a nivell de les institucions internacionals como des del prisma europeu.

1.1 El concepte de diversitat: etimologia i semàntica

‘Diversitat’ és un concepte procedent del llatí (*diversitas* > varietat) amb l’etimologia de: *di-* (separar, estendre) i *vertere* (vesar, derramar o buidar líquids). Per tant, ‘diversitat’ significa originàriament “vesar en varies direccions, separadament, vesar expandint”, però suposant un mateix contenidor d’origen i de recepció. També interessa veure els sinònims i antònims. La família de sinònims són: heterogeneïtat, multiplicitat, diferència, complexitat, disparitat, varietat, pluralitat... En aquests sinònims trobem sentits molts diferents. Des d’alguns elements neutres com “varietat” i “pluralitat”, a altres que ja denoten els usos quotidians de “diversitat” com “disparitat” i “heterogeneïtat” (que significa etimològicament de naixement, procedència i origen diferents). També s’usa emparellat amb el terme “complexitat”, denotant també la dificultat de donar un sentit únic i simple. Potser també un element descriptiu que s’utilitza molt com a substitut de ‘diversitat’ és “diferent”. La diversitat és el resultat i un estat de la diferència. Com a antònims o conceptes contraris, trobem el concepte d’“homogeneïtat”, que significa, en contrast amb el seu antònim “heterogeneïtat”, “de naixement, procedència, origen comuns”, però també “unitat”. Això implica que dins del seu cos central quan un parla de ‘diversitat’, implícitament entén que no pot haver unitat, o que la diversitat està composta de varies unitats. Ens trobem, per tant, davant d’un concepte amb una ona semàntica molt àmplia i contradictòria. Estem davant d’un concepte que pot utilitzar-se tant de forma positiva com negativa i que, per tant, forma part de conceptes que en retòrica es designen com a “oximoron”; és a dir, una figura

retòrica que consisteix en la presentació consecutiva de paraules que tenen significats que s'exclouen mútuament (per exemple “llum fosca”). Aquí està precisament l'arrel dels seus usos tant diferents, que poden justament portar a controvèrsies i disputes quan entrem a utilitzar el concepte dins de l'esfera de la política, tant a nivell de diagnosi d'una situació de diversitat com de proposta d'intervenció dins d'una situació de diversitat.

Una consulta ràpida de diccionaris confirma aquesta característica conceptual de 'diversitat'. Però també podem identificar alguns aspectes semàntics d'interès. En general, els diccionaris també combinen, no solament sentits diferents i contradictoris, sinó també dos dimensions del concepte: la dimensió qualitativa i la dimensió quantitativa. El *Diccionario de la Lengua Española de la Real Academia Española* en la seva vigèsima segona edició,¹ per exemple, inclou també el sentit de varietat, dissemblança, però també el sentit de volum. La diversitat significa abundància, gran quantitat de coses distintes. La diversitat és, doncs, un concepte que descriu un conjunt. Implica, així, una dimensió qualitativa, on diversitat descriu el caràcter diferenciat de les unitats que componen el conjunt; i una dimensió quantitativa: perquè es produeixi “diversitat” fan falta moltes unitats. En termes de poder, podríem dir que ‘diversitat’ denota, en la seva dimensió quantitativa, moltes unitats, però també que no mantenen entre elles unes relacions de dominació permanent. Si hi ha relació de dominació entre elles, llavors ja entrarien en joc les lògiques de majories/minories per a descriure que no és una “diversitat” on prevalgui la igualtat entre les unitats.

El diccionari *Encarta* combina dos sentits també contradictoris. Per una banda, ens diu que designa una varietat d'alguna cosa (opinió, color o estil, inclús varietat ètnica, socioeconòmica i de gènere, dins d'un grup o institució); però també indica que diversitat pot significar “discrepància” o “diferència del que s'espera com normal”.² Aquest caràcter intern contradictori del concepte de diversitat també està present en les definicions que dona el *Diccionari Avançat de Sinònims i Antònims de la Llengua Catalana*, que inclou tant pluralitat i multiplicitat, com dissemblança i disparitat.³ El *Gran Diccionari de la Llengua Catalana* confirma aquestes dues dimensions: la

---

¹ Disponible a: http://buscon.rae.es/draeI/SrvltConsulta?TIPO_BUS=3&LEMA=diversidad [Consulta: desembre 2008]

² Disponible a: http://encarta.msn.com/dictionary_1861605560/diversity.html [Consulta: desembre 2008]

³ *Diccionari avançat de sinònims i antònims de la llengua catalana* (1973). 8ª edició. Editorial Bibliograf. Barcelona, pp. 214

qualitativa i la quantitativa, però també inclou un paràmetre ecològic que assenyala la riquesa relativa en espècies o altres elements d'un ecosistema o d'un conjunt d'organismes, i el sentit genètic de la diversitat.⁴

Tant pel seu caràcter d'“oximoron”, com per la combinació de dimensions qualitatives i quantitatives, podem dir que els seus usos semàntics no ajuden a tenir una idea directament positiva de ‘diversitat’; o bé és neutra, en tant que descriu un estat de coses, o bé negativa. Aquesta és una primera dificultat que forma part també del problema a resoldre, en tant que dins de la nostra semàntica de ‘diversitat’ els seus usos sempre han designat alguna “anormalitat” que s’ha de solucionar. La tasca de convertir la ‘diversitat’ en quelcom positiu, la “diversitat com a oportunitat”, haurà, doncs, també de fer front, trencant o posant en dubte, a aquests límits conceptuals quotidians. La biografia del concepte de ‘diversitat’ no és neutra. Veiem ara com el concepte s’ha vinculat a la política cultural.

1.2 Diversitat i política cultural: estat de la qüestió

Malgrat que la diversitat és un element constitutiu de la cultura, no totes les cultures assumeixen la diversitat. Assumir políticament la diversitat és plantejar un repte a la forma tradicional de concebre l’acció política pública, especialment centrada en l’homogeneïtat del seu públic objectiu i receptor de polítiques. La diversitat proporciona un nou conjunt d’eines conceptuals per a articular noves orientacions polítiques culturals. El fet que les ciutats comencin a incloure seriosament la seva realitat diversa és també símptoma de què ignorar políticament aquesta realitat diversa és al mateix temps donar les esquenes a una part cada vegada més nombroses de la societat. I per tant no solament té repercussions socials, sinó també democràtiques, en tant que una part important de la societat diversa no forma part de la programació cultural de la política local.

Les ciutats estan incloent els plantejaments sobre la diversitat cultural en les seves polítiques locals, en la mesura que la diversitat té múltiples significats en relació amb el contingut i els actors culturals, siguin col·lectius (a través d’associacions, comunitats, per exemple) o individuals.

---

⁴ Vegeu: <http://ec.grec.net/lexicx.jsp?GECART=0046759> [Consulta: desembre 2008]

‘Diversitat cultural’ va aparèixer com a terme clau en els debats internacionals en el sector de la cultura a finals de la dècada dels noranta. El concepte encara avui no ha estat adoptat per una gran majoria de ciutats. Si bé avui en dia les ciutats i governs locals utilitzen conceptes com “desenvolupament cultural”, “participació cultural” o “democràcia cultural” (apareguts durant les dècades de 1960 o 1970), l’aprovació de la Declaració (2001) i la Convenció (2005) sobre la Diversitat Cultural de la UNESCO, així com l’aprovació de l’Agenda 21 per a la cultura (2004), han provocat un creixent interès per la diversitat cultural. Així, un nombre cada cop més gran de ciutats es mostren interessades en el tema, en particular aquelles que han seguit processos de planificació cultural dins de la diversitat, com és el cas de Barcelona. Però què diu el debat que vincula política cultural i diversitat? Quins són els principals plantejaments que podem retenir per a enfocar aquests estudi?

El debat comparteix tres premisses:⁵

1. Que la política cultural pot ser analitzada com a resultat de la tradició i història d’un país o ciutat
2. Que la política cultural s’aplica a vàries esferes de la societat
3. Que existeix un vincle entre cultura i societat, en el sentit que es defineix cultura com una forma de vida dins de la societat

En la seva relació amb la diversitat, l’argument també compartit és que davant les noves dinàmiques de diversitat, es fa necessari reenfocar les polítiques culturals. La diversitat en totes les seves formes està plantejant reptes a les formulacions tradicionals de la política cultural, inclús en la nostra comprensió d’interès públic que suposadament ha de servir a aquesta política cultural. També s’indica que davant el canvi de paisatge cultural, que reflecteix noves realitats socials, la política cultural ha de readaptar-se. En el cas que no ho faci, corre el perill de què es produeixi una desconexió tan fort entre la diversitat de la societat i la seva política cultural fins a tal punt que l’activitat mateixa de la institució pugui arribar a perdre legitimitat.

---

⁵ Hem considerat la següent literatura: J. A. Aguinaga (1999), W. Kymlicka i W. Norman (2000), T. Bennett (2001), L. Ghilardi (2001), G. Baeker (2002a i 2002b), A. Amin (2002), D. Goodhart (2004), P. Balint (2006), A. Leigh (2006), T. Reeskens (2007). P. Igasaki (2008).

T. Bennett implica també la noció de ciutadania de les institucions democràtiques en aquesta reflexió: “l’objectiu general és entendre i donar suport al desenvolupament i d’una política cultural democràtica en el context de societats diverses culturalment” (T. Bennett; 2001; 11).

Aquesta reorientació de la política cultural suposa el canvi de l’homogeneïtat a la diversitat com la nova norma social que requereix un repensar dels processos, mecanismes i relacions requerides per a un desenvolupament democràtic de les polítiques culturals.

En el seu sentit més ampli, la promoció de la diversitat cultural implica el suport del dret de ser diferent per a tots aquells que no estiguin situats o que puguin quedar fora de les normes socials i culturals dominants, com les persones amb discapacitat, els gais i lesbianes, les dones, els pobres, la gent gran, els immigrants i els grups indígenes.

Seguint en aquesta línia de raonament, Bennett distingeix cinc contextos que poden ajudar a orientar la direcció de les polítiques culturals en relació amb la diversitat (T. Bennett, 2001; 18):

- Contextos cívics: es refereix a la distribució de drets cívics entre els diferents grups
- Contextos administratius: es refereix a com l’administració pot o no limitar el desenvolupament de les dinàmiques de diversitat, segons siguin o no centralitzades o afavoreixin o no comunitats culturals
- Contextos socials: es refereix als objectius socials de les polítiques de diversitat cultural. En general es parla de tres elements comuns: un compromís amb la diversitat, un compromís amb els principis de justícia social, i un compromís amb la continuïtat i integritat de la cultura nacional ja existent.
- Contextos econòmics: es planteja la idea de què la diversitat és un recurs cultural que pot tenir beneficis econòmics i inclús convertir-se en una indústria sectorial predominant.
- Contextos conceptuals: es planteja canviar la comprensió original de cultura en termes de concepcions estètiques i d’elit social/cultural, a una concepció de la cultura més antropològica, com a forma de vida que expressen diferents grups en

la societat (classes socials diferents, grups ètnics diferents, diferents nacionalitats, etc.)

En aquest mateix estudi Bennett també parla de cinc àrees per a examinar els instruments polítics per tal de promoure la diversitat:

- Esferes públiques, que comprenen les principals institucions culturals i mediàtiques.
- Canvis de dinàmiques socials, com el paper que juguen els nous mitjans de comunicació (els satèl·lits, televisió per cable i Internet) com a pràctiques culturals cada vegada més comunes entre comunitats culturals.
- Mercats culturals regulats pels governs poden tenir una incidència en si promouen o no les dinàmiques socials de la diversitat procedents de la vida associativa i comunitària.
- Vida quotidiana: es refereix a com els procediments de les polítiques culturals necessiten ajustar-se en resposta a l'increment de les diferents pautes de vida, com els recursos culturals s'utilitzen de forma diferent per diferents persones, com s'interpreten de forma diferent, etc.
- Avaluació de la diversitat requereix analitzar també la forma en com es pot avaluar la política cultural dirigida a la diversitat.

T. Bennett (2001; 20) també estableix 4 principis que reflecteixen l'enfocament de la democràcia cultural en contextos de diversitat, i el pas de les polítiques basades en el principi normatiu de l'homogeneïtat a les polítiques basades en el principi de l'heterogeneïtat:

- Dret a la igualtat d'oportunitat de participar en totes les activitats que constitueixen el camp de la cultura en la societat
- Dret de tots els membres de la societat a tenir els mitjans culturals per a poder gaudir efectivament dins de la societat sense tenir obligació de canviar les seves afiliacions culturals o identitats

- Obligació dels governs de fomentar les fonts de la diversitat a través de mecanismes imaginatius fent, també, responsable a totes les expressions culturals.
- Obligació de promoure la diversitat amb l'objectiu d'establir interaccions entre cultures, en lloc de fomentar-les de forma separada en enclavaments culturals.

Aquestes reflexions sobre els contextos, les àrees i els principis d'orientació de les polítiques culturals que tinguin en compte la diversitat poden prendre's com a marc de referència per aquest estudi sobre la política cultural de Barcelona. Encara que assumim tot l'anterior, crec que també hem de fer un pas més, i considerar la diversitat com una cultura en si mateixa, i per tant, com una orientació cultural de les polítiques culturals. En aquest sentit proposem que la política cultural destinada a la gestió de la diversitat es denomini política d'acomodació de la diversitat. Precisar el concepte i les pràctiques polítiques que expressen aquesta política d'acomodació és un dels propòsits principals d'aquest estudi.

En aquest marc de discussió sobre el debat existent, hi ha una distinció interessant entre política cultural i planificació cultural (L. Ghilardi, 2001; 123), que pot ajudar-nos a concretar els nostres propòsits d'estudi. La diferència fonamental és que la *planificació cultural* té com a marc de referència el territori on s'aplica una política. Com indica L. Ghilardi, l'enfocament de la planificació cultural (*cultural planning approach*) emergeix com una forma de capacitar als polítics públics per a pensar estratègicament sobre l'aplicació dels recursos culturals. Es vincula la cultura amb altres aspectes de la vida social i econòmica, i es planteja la planificació cultural instrumentalment per a crear oportunitats per a totes les comunitats. Així, si bé les *polítiques culturals* s'han pensat només en termes sectorials, la planificació cultural adopta competències territorials. La idea bàsica és vincular política cultural i territori (L. Ghilardi, 2001; 125), fins a tal punt que es determina que cada territori té els seus recursos i formes d'expressió culturals diferenciades. Aquest aspecte contextual serà un eix important de la proposta de política d'acomodació de la diversitat que farem en aquest estudi.

Existeix també una literatura que està orientada cap a les polítiques culturals, que incideix en el vincle entre canvi institucional i sectorial. El punt de partida és que es

necessita claredat conceptual i nous discursos per a guiar polítiques culturals, que facin explícit el seu compromís amb la diversitat, més enllà de la mera retòrica.

Els nous discursos han d'estar acompanyats de compromisos cap a l'acceptació de canvis i diversificació institucionals (G. Baeker, 2002; 186). En aquest marc, es subratlla que el debat més important no és tant la inclusió/exclusió de diferents tradicions culturals, sinó l'habilitat de les estructures institucionals existents de canviar. En aquest sentit s'insisteix en què es requereixen canvis dels "contorns", com la programació, el reclutament i/o el màrqueting de la cultura. Aquest enfocament estructural serà també un dels eixos vertebradors de la proposta que farem.

Un altre argument important per els nostres propòsits és el que assenyala que l'important és l'equip que treballa la programació cultural, que ha d'estar connectat amb la realitat de la diversitat i saber interpretar les necessitats culturals del cada vegada públic més divers. En aquest marc es poden produir dues rutes: una primera que segueix oferint la mateixa programació malgrat el canvi en l'estructura cultural de la societat, i, una altra, que busca variar la programació cultural per a adaptar-se al nou públic objectiu, molt més divers.

Finalment, hi ha un element important d'aquesta nova orientació de la política cultural quan es vol vincular amb la diversitat existent: la dificultat de tenir indicadors que permetin fer avaluacions de les polítiques culturals. L'avaluació no pot ser solament el nombre de públic que assisteix a un acte, sinó també la seva diversitat. Introduir el tema de la diversitat en l'avaluació de les polítiques és un tema, doncs, que requeriria atenció. Tampoc hi ha criteris clars sobre com avaluar si una programació està o no en la línia de la diversitat. En aquest marc, el debat està obert, i el requeriment d'estudis és un imperatiu per tal de validar la recerca que es fa i la demanda de vincular la política cultural amb la diversitat existent.

Finalment, també existeix la literatura que vincula diversitat amb cohesió i confiança social. L'argument bàsic l'ha formulat d'una forma clara R. Putnam (2007).⁶ "A curt termini, la immigració i la diversitat ètnica tendeixen a reduir la solidaritat social, el

---

⁶ El vincle entre diversitat i confiança i cohesió socials està tractat en molta literatura sobre la diversitat. Vegeu entre altres, T. Benett (2001), D. Goodhart (2004), A. Leigh (2006), P. Balint (2006) que vincula diversitat amb respecte, T. Reeskens (2007),

capital social i a fomentar l'aïllament social".⁷ Aquest argument té una sèrie d'implícits que condueixen a aquestes conclusions. El més important d'aquests és que només redueix la confiança i solidaritat en contextos inicialment homogenis.

Des d'aquest punt de vista, el que enuncia Putnam és de sentit comú: quan varia un context inicialment homogeni i es diversifica, a curt i mig termini es produeixen conflictes i es redueix la confiança, fins al punt en què es genera un procés de socialització mutu entre tots els components de la diversitat i llavors entre tots construeixin un nou context. Aquesta construcció de nou context precisament vol contribuir al que anomeno com a política d'acomodació de la diversitat. Per tant, veurem els conflictes que resulten de la diversitat com a oportunitat per a orientar la construcció d'un nou context.

De fet, davant d'aquesta literatura centrada en els efectes negatius de la diversitat, ens situem també en una altra que busca precisament ponderar els efectes positius i beneficiaris de la diversitat per a consolidar la cohesió. És la que potencia l'avantatge de la diversitat (*diversity advantage*).⁸ La nostra perspectiva serà precisament aquesta orientació: la diversitat fomenta la creativitat i la innovació.

1.3 Concepte de diversitat cultural a les institucions internacionals: la UNESCO i la Unió Europea

Tot i que el tema que ens ocupa en aquest estudi és la incorporació de la diversitat cultural en la política cultural de l'Ajuntament de Barcelona, abans d'endinsar-nos en el cas concret, sembla convenient referir-nos a l'estat de la qüestió del tema de la diversitat cultural en un marc més ampli com és l'internacional i l'uropeu. Amb aquests objectius, realitzem una breu anàlisi dels discursos que la UNESCO (com a organisme internacional responsable de l'àmbit de la cultura) i la Unió Europea (com a òrgan de supranacional i intergovernamental europeu) fan respecte a la diversitat cultural.

---

⁷ Original anglès, traduït per autor. "In the short run, immigration and ethnic diversity tend to reduce social solidarity, social capital and foster Social Isolation

⁸ Vegeu, entre altres, G. Pascal Zachary (2003), que analitza les avantatges d'aquesta nova dinàmica de barreja entre cultures, des del punt de vista de l'economia mundial. També el cap. 6 del recent estudi de P. Wood i C. Landry (2008)

La diversitat cultural ha estat un tema prominent en la política cultural durant els darrers anys. *Nuestra diversidad creativa: Informe de la Comisión Mundial de Cultura y Desarrollo* (UNESCO, 1996)⁹, *In From the Margins* (Consell d'Europa, 1997)¹⁰ i *The Power of Culture: Intergovernmental Conference on Cultural Policies for Development* (UNESCO, 1998)¹¹ es troben entre els informes més influents que es refereixen a la diversitat cultural com un element central per al futur de la política cultural i la formulació de polítiques culturals. En general aquests informes suposen una connexió entre diversitat i altres programes socials, culturals i polítics amb valors positius, i suposen que són objectius mútuament assolibles. Més concretament la diversitat es considera que és un mitjà per assolir la cohesió social, un mitjà per celebrar les identitats diferenciades alhora que es forja un nou sentiment de pertinença a una societat culturalment diversa; un puntal clau en els programes de democràcia cultural, un mitjà d'enriquiment dels recursos culturals; un mitjà necessari per superar l'exclusió social; i una ajuda i incentiu per al desenvolupament cultural sostenible i la prosperitat econòmica. Així mateix, *l'Informe sobre el Desenvolupament Humà del PNUD de 2004*¹² titulat "La llibertat cultural en el món divers d'avui" va posar de manifest la imperiosa necessitat de reconèixer les diferències, defensar la diversitat i fomentar la llibertat cultural de manera que tot el món pugui parlar la seva llengua, practicar la seva religió i participar en la creació de la seva cultura. Precisament les idees de tots aquests informes són les que trobem recollides, com veurem més endavant, en els principals instruments internacionals sobre diversitat cultural que existeixen actualment.

Així mateix, la diversitat cultural reflecteix la multiplicitat i interacció de les cultures que coexisteixen en el món i que formen part del patrimoni comú de la humanitat. Implica, per una banda, la preservació i promoció de cultures existents i, per una altra, l'obertura a altres cultures. Amb aquesta voluntat, i davant del repte en l'actualitat per part de les comunitats locals, nacionals i internacionals de garantir la diversitat de les expressions culturals s'han creat instruments internacionals com són la Declaració

---

⁹Per ampliar més informació sobre l'informe, està disponible a: <http://www.unesco.org/uy/centro-montevideo/diversidadcreativa.pdf> [Consulta: desembre 2008]

¹⁰Per ampliar informació sobre l'Informe vegeu: http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/Source/Resources/Publications/Culture/InFromTheMargins_EN.pdf [Consulta: desembre 2008]

¹¹ Per obtenir més informació sobre la conferència accedir a: http://portal.unesco.org/culture/es/ev.php-URL_ID=18726&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html [Consulta: desembre 2008]

¹²Per obtenir més informació sobre l'Informe complet vegeu: http://www.impactalliance.org/ev02.php?ID=11317_201&ID2=DO_TOPIC [Consulta: febrer 2008]

(2001) i la Convenció (2005) sobre la Diversitat Cultural de la UNESCO i eines europees com la declaració de 2008 com a l'Any Europeu del Diàleg Intercultural.

1.3.1 El concepte de diversitat cultural a la UNESCO

Hi ha dos documents procedents de la UNESCO que han retingut la nostra atenció i són, en primer lloc, la Declaració Universal de la UNESCO sobre la Diversitat Cultural (2001)¹³ i, en segon lloc, la Convenció sobre la Protecció i Promoció de la Diversitat de les Expressions Culturals (2005).¹⁴

1) La Declaració Universal de la UNESCO sobre la Diversitat Cultural

Constatant que la cultura, en la seva rica diversitat, posseeix un valor intrínsec tant pel desenvolupament com per a la cohesió social i que la diversitat cultural és una força motriu de desenvolupament que porta al diàleg, al respecte i a la comprensió mútua, la UNESCO va adoptar la Declaració Universal Sobre la Diversitat Cultural, en el seu mandat específic dins de les Nacions Unides sobre la preservació i promoció de la diversitat de les cultures

La Declaració Universal de la UNESCO sobre la Diversitat Cultural va ser adoptada per unanimitat per la Conferència General en la seva 31ª reunió el 2 de novembre de 2001. La Declaració va sorgir del desig dels Estats Membres per tal de definir un instrument que servís de marc normatiu, en el context de la globalització, amb vistes a elaborar les seves polítiques culturals nacionals, en el respecte de les regles internacionals i dels drets fonamentals. És la primera vegada que la comunitat internacional posseeix un instrument legal que elevi la diversitat cultural a categoria de “patrimoni comú de la humanitat”.

Sense voler fer un anàlisi exhaustiu, apuntar que la UNESCO en els seus documents i discursos quan parla de la diversitat respecte al tema de la cultura, té en compte no

---

¹³ La Declaració Universal de la UNESCO sobre la Diversitat Cultural està disponible a: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001271/127160m.pdf> > [Consulta: desembre 2008]

¹⁴ Per a més informació sobre la Convenció sobre la Protecció i Promoció de la Diversitat de les Expressions Culturals vegeu :<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001429/142919s.pdf> > [Consulta: desembre 2008]

només la diversitat cultural sinó també la diversitat lingüística, la diversitat de les expressions culturals i la diversitat de continguts en la informació.

La Declaració té per objectiu respondre a dues preocupacions principals: en primer lloc, assegurar el respecte a les identitats culturals amb la participació de tots els pobles en un marc democràtic; i, en segon lloc, contribuir a l'emergència d'un clima favorable a la creativitat de tots, fent així de la cultura un factor de desenvolupament.

La Declaració conté, a més, una sèrie d'orientacions d'un pla d'acció per a la seva aplicació de cara a que els estats membres es comprometin a prendre mesures apropiades per tal de: difondre àmpliament la Declaració i fomentar la seva aplicació efectiva; desenvolupar la definició dels principis, normes i pràctiques en els plànols nacional e internacional, així com dels mitjans de sensibilització i les formes de cooperació més adients per a la salvaguarda i la promoció de la diversitat cultural; afavorir l'intercanvi de coneixements i de les pràctiques recomanables en matèria de pluralisme cultural; avançar en la comprensió i la clarificació del contingut dels drets culturals; salvaguardar el patrimoni lingüístic de la humanitat i donar suport a l'expressió, la creació i la difusió en el major nombre possible de llengües; fomentar la diversitat lingüística –respectant la llengua materna– i estimular l'aprenentatge del plurilingüisme; i elaborar polítiques culturals promoguin els principis de la Declaració.

Com a conclusió, la Declaració universal de la UNESCO sobre la diversitat cultural ha representat un pas decisiu cap a la consideració de la diversitat cultural com a factor de desenvolupament sostenible. A mode de resum, convé recordar que algunes de les accions que la UNESCO per a fomentar la diversitat cultural són garantir una coexistència harmoniosa i una convivència pacífica, a través del respecte dels drets humans, la promoció del diàleg intercultural i la lluita contra el racisme, i defensar la diversitat creativa i la multiplicitat de les expressions culturals, a través del patrimoni material immaterial, les llengües en perill, les expressions culturals contemporànies, artesanía, el contingut creatiu a la ràdio, la televisió i els nous mitjans de comunicació, i la diversitat cultural i lingüística a l'educació.

2) La Convenció sobre la Protecció i Promoció de la Diversitat de les Expressions Culturals

La Convenció sobre la Protecció i Promoció de la Diversitat de les Expressions Culturals, va ser aprovada pel ple de la 33ª Conferència General de la UNESCO, el 20 de octubre de 2005, fruit d'una proposta de la Xarxa Internacional de Polítiques Culturals, per tal de donar resposta a la creixent preocupació internacional de governs i societats civils sobre la preservació de la diversitat cultural, conscients de què la diversitat cultural constitueix un patrimoni comú de la humanitat que ha de valorar-se i preservar-se i que contribueix a la cohesió social, la vitalitat de la democràcia i la identitat dels pobles, tots ells components essencials del desenvolupament social i econòmic.

La Xarxa és una tribuna internacional que permet als ministres de Cultura examinar temes emergents de política cultural. Entre els seus objectius fonamentals hi ha el d'assegurar que la diversitat lingüística i cultural sigui considerada com a part integrant fonamental de la reflexió mundial sobre el desenvolupament. A través del Grup de treball sobre la Diversitat Cultural i la Globalització, aquesta organització ha estat la que ha treballat intensament a favor de l'adopció de la Convenció sobre la Protecció i Promoció de la Diversitat de les Expressions Culturals, tal com mostra la Declaració de Lucerna.¹⁵

Cal dir que aquesta Convenció constitueix –juntament amb la de 1972, relativa a la Protecció del Patrimoni Mundial, Cultural i Natural, i la de 2003 per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial– un dels tres pilars de la conservació i promoció de la diversitat creativa.

El principi de respecte dels drets humans i les llibertats fonamentals, el principi d'igual dignitat i respecte a totes les cultures i el principi d'accés equitatiu (entès com l'accés equitatiu a una gama rica i diversificada d'expressions culturals de totes les parts del món i l'accés de les cultures als mitjans d'expressió i difusió) són alguns dels principis rectoros en què es basa la Convenció.

L'objectiu general de la Convenció és reforçar els cinc eslabons inseparables de la mateixa cadena: la creació, la producció, la distribució, l'accés i el gaudi de les expressions contingudes en les activitats culturals, els béns i els serveis. I en particular, la Convenció tracta de reafirmar el dret sobirà dels Estats en l'elaboració de les polítiques

---

¹⁵ Per a més informació sobre la Declaració de Lucerna i la Xarxa Internacional de Polítiques Culturals visitar: http://www.incp-rip.org/meetings/2001/statement_s.shtml [Consulta: desembre 2008]

culturals, reconèixer la naturalesa específica dels béns i serveis culturals com a vectors de transmissió d'identitat, valors i sentit; i reforçar la cooperació i la solidaritat internacional amb vistes a afavorir les expressions culturals de tots els països.

En la seva tasca per contribuir al debat internacional sobre la diversitat cultural i a la seva conceptualització, en el text de la Convenció apareixen definicions relacionades amb terminologia “cultural”, com ara diversitat cultural, contingut cultural, expressions culturals, activitats, béns i serveis culturals, indústries culturals, polítiques i mesures culturals, protecció i interculturalitat. Pel que fa a l'objecte del nostre estudi volem destacar les que fan referència a ‘diversitat cultural’ i ‘interculturalitat’. D'aquesta forma, diversitat cultural “es refereix a la multiplicitat de formes en què s'expressen les cultures dels grups i societats. Aquestes expressions es transmeten dins i entre els grups i les societats. La diversitat cultural es manifesta no solament en les diverses formes en què s'expressa, enriqueix i transmet el patrimoni cultural de la humanitat mitjançant la varietat d'expressions culturals, sinó també a través de diversos modes de creació artística, producció, difusió, distribució i gaudi de les expressions culturals, siguin quines siguin els mitjans i tecnologies utilitzats”. Mentre que la interculturalitat “es refereix a la presència i interaccions equitativa d'inverses cultures i a la possibilitat de generar expressions culturals compartides, adquirides per mitjà del diàleg i d'una actitud de respecte mutu”.¹⁶

En conclusió, i segons els seus promotors, aquesta Convenció ve a cobrir el buit existent fins aleshores, des del punt de vista de la diversitat cultural, en la governança internacional relativa a la cooperació i als drets i obligacions en matèria de polítiques culturals internacionals. Així mateix, ha d'ajudar als països a retenir la capacitat de promoure polítiques culturals necessàries en altres fòrums internacionals, en particular en acords comercials.

1.3.2 El concepte de diversitat cultural a la Unió Europea

La diversitat cultural europea es plasma en les llengües, la literatura, les arts escèniques, les arts visuals, l'arquitectura, l'artesanía, el cinema i la radiodifusió. Totes aquestes

---

¹⁶Les definicions es troben recollides a l'Apartat III, Article 4 sobre Definicions, del document de la Convenció sobre la Protecció i Promoció de la Diversitat de les Expressions Cultural, pp. 4 i 5 <<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001429/142919s.pdf>> [Consulta: desembre 2008]

manifestacions, vinculades a un país o a una regió concrets, formen part al mateix temps del patrimoni cultural comú europeu. A aquest respecte, la Unió Europea persegueix un doble objectiu: per una banda, conservar i fomentar aquesta diversitat, i, per una altra, fer-la accessible a altres.

Per tal d'aconseguir aquests objectius la Unió Europea ha explicitat en diversos documents, com són la Constitució Europea¹⁷ i la Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea,¹⁸ aquesta voluntat i també s'ha dotat d'alguns instruments com la recent Declaració de l'Any Europeu del Diàleg Intercultural (2008), establert per la Decisió N° 1983/2006/CE del Parlament Europeu i el Consell, de 18 de desembre de 2006.¹⁹

1) La Constitució Europea i la Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea

Pel que fa als documents, la Constitució Europea a l'article II-82 explicita que "La Unió respecta la diversitat cultural, religiosa i lingüística", d'acord amb els articles 21 i 22 del Capítol III sobre Igualtat de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea, adoptada en 2000. Així, l'article 22 de la Carta declara el respecte de la UE a la diversitat lingüística, i l'article 21 prohibeix la discriminació per raons de llengua, entre d'altres com raons de gènere, raça, color, origen ètnic o social, etc.

Sense ànims de ser exhaustius, cal assenyalar que la diversitat lingüística és l'element al qual el discurs institucional de la Unió Europea sobre diversitat hi presta més atenció, en la mesura que es considera la diversitat lingüística com un pilar democràtic i cultural de la Unió. Aquest reconeixement especial ve donat, en primer lloc, pel fet que la UE està conformada per 27 estats membres amb 23 llengües oficials diferents, i en segon lloc, perquè la diversitat lingüística és avui més patent que mai degut al nombre de contactes i relacions amb estrangers fruit dels intercanvis d'estudiants, la immigració, els negocis, el turisme, i en general, pel món globalitzat en què vivim. Aquest principi, a més, no només s'aplica a les 23 llengües oficials de la UE, sinó també a la multitud de llengües regionals i minoritàries parlades per diversos grups de població.

---

¹⁷Per veure el document complet visitar: <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2004:310:SOM:ES:HTML> [Consulta: desembre 2008]

¹⁸Per veure el document complet de la Carta està disponible a: http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_es.pdf [Consulta: desembre 2008]

¹⁹Diari Oficial de la Unió Europea L 412 de 30.12.2006, pp. 44-50 <http://www.mcu.es/cooperacion/docs/MC/AEDI2008/Decision_AEDI.pdf> [Consulta: desembre 2008]

2) L'Any Europeu del Diàleg Intercultural 2008

La proclamació de l'any 2008 com l'Any Europeu del Diàleg Intercultural ve donada pel lloc central que en l'actualitat ocupa el diàleg intercultural en les prioritats polítiques internacionals. Tal com declara el Consell Europeu en la seva Decisió, el diàleg intercultural contribueix a una quantitat de prioritats estratègiques de la Unió Europea, com són el respecte i la promoció de la diversitat cultural, promovent el compromís de la solidaritat, justícia social i cohesió reforçada de la Unió Europea, permetent que la Unió Europea faci sentir la seva veu i portant a terme noves associacions efectives amb països veïns. Amb aquest objectiu, la UE s'ha dotat d'aquest instrument únic de sensibilització i de promoció del sector cultural a fi de facilitar que els ciutadans puguin gestionar la nostra diversitat cultural.

La diversitat cultural derivada de les successives ampliacions de la Unió Europea, de la mobilitat resultant del mercat únic, dels fluxos migratoris, dels intercanvis amb la resta del món, és avui una realitat de les nostres societats que requereix una presa de decisions adequades en Europa. Tractant-se la cultura d'un factor d'integració social i de desenvolupament de la identitat ciutadana, promoure i facilitar el diàleg intercultural, com a prioritat declarada, contribueix a la cohesió social, a l'acceptació d'identitats culturals i de creences diferents dins de la ciutadania europea. Des d'aquesta perspectiva el diàleg intercultural es presenta com un factor de creixement i de qualitat de vida, convidant als ciutadans europeus i a tots aquells que viuen en la Unió Europea a prendre part en la gestió d'aquesta diversitat cultural i com a eina imprescindible per fer front a la incomprensió entre cultures, configurant-se com un dels mitjans més eficaços per a la prevenció i solució de conflictes.

Davant d'aquesta perspectiva i en el context d'una Unió Europea cada cop més multicultural, el desenvolupament de les competències interculturals i l'adopció d'iniciatives com la de l'Any Europeu del Diàleg Intercultural (AEDI) 2008 per a la promoció del diàleg intercultural és fonamental.

L'AEDI reconeix que la gran diversitat cultural d'Europa constitueix una avantatge única. L'any convida a tots aquells que viuen a Europa a explorar els beneficis del nostre ric patrimoni culturals i les oportunitats d'aprendre de les diferents tradicions culturals. Amb aquest any es pretén sensibilitzar als ciutadans, especialment els joves,

sobre els reptes que implica l'acceptació del principi de la diversitat cultural augmentant la consciència dels europeus en la solidaritat, respecte i comprensió d'altres cultures, convertint així al diàleg intercultural en un element transversal prioritari en les polítiques comunitàries en la mesura en què permet establir sinèrgies amb altres polítiques comunitàries internes que busquen la cohesió social i amb polítiques comunitàries externes que tracten de millorar les relacions i la cooperació amb altres regions.

D'aquesta manera, es pretén contribuir a que la cultura es constitueixi en un dels elements integradors d'Europa i representi una dimensió essencial de la ciutadania i que el diàleg intercultural, plantejat com a procés permanent i estable que al 2008 tindrà el seu punt d'inflexió amb aquesta iniciativa, permeti a la societat europea ser un referent mundial en la promoció i protecció de la diversitat cultural i en la cooperació entre cultures.

La iniciativa de l'Any Europeu del Diàleg respon així a la necessitat ara de polítiques culturals i educatives basades no solament en un discurs relativista de respecte a l'altre, sinó en orientacions i capacitats de comunicació i diàleg intercultural, és a dir, de convivència entre cultures.

2. MARC TEÒRIC

L'objectiu bàsic d'aquest capítol és presentar les principals dimensions del marc teòric de l'estudi, molt enfocat en el vincle entre diversitat i política cultural.

En primer lloc, ens interessa destacar com les polítiques públiques han de reorientar-se dins del nou paradigma que suposa la gestió pública de la diversitat (2.1 *Nou paradigma per a orientar les polítiques públiques en contextos de diversitat: quatre arguments*). Sense aquesta redefinició del paper que han de jugar les polítiques públiques es corre el perill que perdi legitimitació, en desvincular-se dels conflictes relacionats com la diversitat. En segon lloc, presentem el que anomenem dinàmiques de la diversitat i la resposta política a aquesta realitat, que rep el nom de polítiques d'acomodació de la diversitat, tot incloent una tercera part per a subratllar el gir epistemològic que suposa aquesta nova orientació política (2.2. *Dinàmiques de la diversitat, l'acomodació com a resposta política, i gir epistemològic de la nova orientació*). En tercer lloc, ens interessa destacar els eixos principals de l'enfocament de les estructures d'oportunitats aplicat a les polítiques culturals (2.3. *L'enfocament de les estructures d'oportunitats culturals*). Després, ens endinsarem en el vincle entre polítiques públiques i el principi d'igualtat aplicat a les polítiques culturals, tot presentant els principals elements del marc teòric (2.4. *Política cultural, diversitat i el principi de la igualtat*). I finalment, i una vegada introduïts les principals dimensions del marc teòric, ens proposem en un cinquè apartat, destacar la importància de la dimensió antropològica que caracteritza les polítiques culturals en contextos de diversitat (2.5. *Antropologia de les polítiques culturals en contextos de diversitat*).

2.1 Nou paradigma per a orientar les polítiques públiques en contextos de diversitats: quatre arguments²⁰

Avui dia, un dels principals reptes de les polítiques públiques és repensar la seva forma de definir els seus objectius en termes de gestió de diversitat. Veiem alguns arguments que ajuden a conformar l'orientació que està prenent aquest nou paradigma de polítiques públiques.²¹

Argument 1: Polítiques públiques com a polítiques d'identitat: redistribució i reconeixement.

Un dels principals problemes de les polítiques públiques és voler mantenir-se davant d'una lògica de fer del segle XX, on els conflictes es definien únicament sota la categoria social i econòmica.

Avui dia, per a definir les polítiques públiques tant els criteris de redistribució com els criteris de reconeixement han de vincular-se (N. Fraser i A. Honneth, 2003). La majoria dels nous conflictes que han de ser objecte de polítiques públiques es situen entre dos extrems: situacions pures de desigualtat socioeconòmica i situacions pures de desavantatge per raons d'identitat cultural. La separació entre polítiques socials i polítiques d'identitat és una falsa premissa. A la pràctica, es confonen. Avui dia els que treballen les polítiques saben que al mateix temps que es proposa un Pla d'acció que surti de qualsevol administració, també han de gestionar temes relacionats amb la diversitat cultural/religiosa/lingüística. Voler resoldre problemes de desigualtat social i econòmica sense veure que estem davant d'un procés de pauperització lent de determinades expressions culturals i religioses, pot consolidar la diferenciació de la societat per raons de naixement, trets físics i pertinença cultural. La innovació administrativa i política té avui un clar vincle amb les noves dinàmiques de diversitat existents.

---

²⁰ D'aquí endavant, utilitzaré la noció khuniana de paradigma tal com l'interpreta J. G. A. Pocock: "anima la presumpció de que estem situats en una determinada realitat i estem cridats a actuar, parlar o pensar d'una determinada manera, i no d'una altra. Exerceix autoritat, i distribueix autoritat per a afavorir determinats modes d'acció i aquells actors relacionats amb ells [...] Està històricament condicionat, però tendeix a suprimir la consciència de les condicions que governen la seva existència" (1981; 964-965). [Traducció del autor]

²¹ Recullo algunes premisses i arguments, readaptant-los, que apareixeran a R. Zapata-Barrero (2009, cap.3)

Això no és un tema passatger, sinó que és un canvi qualitatiu important. Si bé la política de la segona meitat del segle XX va ser bàsicament una política social, la política del segle XXI és una política de gestió de diverses identitats. Fer política social avui requereix que els que prenen les decisions polítiques i els professionals estiguin formats en la diversitat cultural i tinguin una “ment multicultural” (R. Zapata-Barrero, 2004b; 241-244).

Les polítiques públiques han, doncs, de passar de la unilateralitat i la unidimensionalitat a la diversitat. Aquesta unilateralitat és similar a l'argument de la unidimensionalitat de H. Marcuse (1969), on la persona perd tota capacitat crítica i queda absorbida pels marcs de referència de la societat en la qual viu. La monoculturalitat és la unidimensionalitat aplicada a la cultura. Les polítiques públiques no han de ser unidimensionals, sinó que han de contemplar que els mateixos béns que distribueixen (com ara la salut, l'educació, la seguretat, la cultura, etc.) han d'atendre a un públic cada vegada més divers, i per tant, a una diversitat d'interpretacions dels mateixos béns.²²

Argument 2: De l'homogeneïtat a la diversitat

El segle XX s'ha mogut amb un sistema de categories que ha comparat el present amb el passat, especialment el passat medieval enfront de la modernitat. La seva argumentació política s'ha construït dins dels paràmetres del debat entre tradició (predemocràtica, preindustrial, premoderna, precapitalista, preliberal) i modernitat, paradigma dins del quals s'han produït la majoria de les distincions analítiques de finals del segle XIX, com, entre d'altres, les de comunitat/societat (*Gemeinschaft/Gesellschaft*) (Tönnies), mecànic/orgànic (Durkheim), tradicional/racional (Weber), ciutat/metropoli (Simmel).²³ Davant el període de transformació que presenciaven, aquests autors s'interrogaren sobre quin podia ser el paradigma que permetés donar sentit al canvi i ajudar a interpretar-lo.

Si ens plantejem la mateixa pregunta avui, constatem que estem en una situació similar a la que es va produir a finals del segle XIX i principis del segle XX. Avui dia, la categoria de cultura i d'identitat és significativa; ajuda a conformar el nou paradigma que ens porta a un passat monocultural i a un futur de diversitat. Això significa que si bé

---

²² Aquesta relació entre béns distribuïbles i diversitat està en R. Zapata-Barrero (2002)

²³ Seguint a R. Nisbet (1995; 115)

en el segle XIX i XX aquest paradigma tradició/modernitat era la base explicativa de la majoria dels conflictes i tenia una lectura en termes de conservadors-traditionalistes/moderns-progressistes, avui dia la majoria dels conflictes tenen com a marc de referència explicatiu el paradigma homogeneïtat/diversitat.

Aquest és l'eix sobre el qual es produeixen la majoria dels arguments que caracteritzen el nostre temps històric. Aquest nou paradigma dominant dóna sentit a la majoria dels conflictes i actua com a principal marc de referència explicatiu. El passat (monocultural, monodimensional, unilateral) es concep com a *terra ferma*, en comparació amb el futur (diversitat) incert. Ningú dubta en què la tradició i el passat són prediversitat.

Com a orientacions bàsiques, hem de ser conscients que formem part d'un procés de canvi, un canvi de paradigma que és el pas de la visió monocultural de la societat a la visió de la societat diversa. I cada vegada més les societats són multiculturals. Des d'aquest punt de vista estem passant d'una societat monocultural, on la diversitat no forma part de l'element cultural, a una societat on la diversitat forma part de la societat i es converteix en una cultura. Aquest és l'element clau en aquest procés de canvi. Així, estem en un procés de construcció d'aquest nou context on l'element de cohesió és important. Hem de buscar, per tant, l'element de cohesió dintre de la diversitat, i sobretot no córrer el perill de vincular inestabilitat o desunió amb diversitat, com es fa de vegades des de les esferes polítiques. En aquest sentit, hem d'invertir el marc de referència valoratiu (positiu/negatiu) i ètic (bo/dolent) com a marcs de referència en el tema de la diversitat ja que la diversitat és vista com a dolenta o com un aspecte negatiu a evitar. Aquest procés d'inversió que faci que la diversitat sigui vista com a positiva és fonamental i és el que hem de fer.

Argument 3. Del pluralisme de valors al pluralisme cultural i el principi de la diferència cultural

En aquest segle XXI hem passat de la qüestió del pluralisme (a seques) a la qüestió del pluralisme cultural. Això significa que si bé la qüestió del pluralisme va ser el gran tema a resoldre del segle XX, entenent la noció de conflicte entre diferents concepcions del món però amb una mateixa base cultural compartida; avui dia, la política i la societat cada vegada més han de gestionar tipus de conflictes que estan relacionats amb el pluralisme cultural. Aquest tipus de diversitat és un *pluralisme de marcs de referència*,

de tradicions i cultures diferents. Per tant, la pregunta de la nostra època ja no és com gestionar el pluralisme de valors amb principis democràtics, sinó com gestionar el vincle entre democràcia i pluralisme cultural. En aquest marc, la diferència cultural adquireix l'estatut de principi, en la mesura que es percep com el principi orientador de la nova articulació de la societat, construïda històricament sobre la base de que la diferència i el no-idèntic són anormals, i formen part de la categoria de "deficiència social". La cultura adquireix, d'aquesta manera, una importància normativa. L'intent de donar una resposta política al reconeixement del valor de la diversitat de la identitat cultural és una de les característiques distintives de la nostra època (M. Festenstein, 2005).

En aquest context, ja J. de Lucas advertia fa més d'una dècada que existeixen tres tipus de reduccionismes que han d'evitar-se: la "patologització de la diversitat", la projecció universal d'un únic model de cultura, i reduir el pluralisme cultural al pluralisme de valors. Aquest reduccionisme és un recurs que en últim terme té una explicació en termes de relació de poder (J. De Lucas, 1994; 22-23). El procés de canvi que presenciem és, en aquest sentit, un moviment on "allò diferent" deixa de ser la principal categoria pertanyent a l'anormalitat i inestabilitat, i tots els qualificatius negatius que tenen un efecte sobre la cohesió i convivència social i política.

Si bé el pluralisme de valors de les nostres societats liberals democràtiques va ser un dels principals marcs de referència del debat polític del segle XX, en aquests inicis del segle XXI la dimensió cultural del pluralisme constitueix un dels seus principals eixos del discurs polític. És un fet que les nostres societats s'han construït sobre la base de l'homogeneïtat i l'idèntic en termes culturals, i ubicat inclús en el si d'un Estat-nació (W. Connolly, 1996). Només han acceptat el pluralisme quan procedeix de la persona, dels seus interessos i és fruit de la seva voluntat, i no el pluralisme cultural, com a principi articulador de la societat.

En aquest context es produeixen *zones de conflicte*, això és, contextos dintre dels quals sorgeixen conflictes degut a les diferències culturals. La discussió dels criteris polítics per a la seva gestió forma part del debat sobre reorientar les polítiques públiques degut a la diversitat existent. Aquetes *zones de conflicte* no es produeixen en l'esfera privada, sinó en l'esfera pública. Per tant, el debat està centrat en la coexistència de diferents cultures i tradicions en una esfera pública inicialment ocupada per una cultura

dominant.²⁴ Estem, doncs, abordant el fet que en l'esfera pública es puguin expressar diverses cultures i tradicions. De moment, la seva entrada és "culturalment coercitiva", ja que obliga a una uniformitat.

Argument 4: Procés de deconstrucció: sentit polític, social i ètic

Tot això implica un procés de deconstrucció previ perquè estem acostumats a viure en un context amb uns criteris de diversitat concreta, i ara hem de repensar com som nosaltres i com ens organitzem la societat barcelonina. En aquest procés de deconstrucció hi ha tres elements importants vinculats al concepte de diversitat: l'element polític, el social i l'ètic. En un sentit polític, hem d'impedir que la diversitat es transformi en un element de poder i que doni lloc a pensar que una determinada cultura té més poder que una altra. En sentit social, no podem permetre que la diversitat cultural tingui un sentit social, és a dir, que socioeconòmicament hagi vinculat entre cultura i rang social. Per aquesta raó cal gestionar políticament la diversitat, ja que sinó pot arribar a estructurar socialment la societat. En tercer lloc, la diversitat pot generar irrespecte o desconfiança, com hem vist. Per aquests motius, cal eliminar tota dimensió moral i valorativa de la diversitat. La dimensió moral significa pensar en termes de bo/dolent, i la valorativa en termes de positiu/negatiu. D'aquesta manera, no podem dir que una cultura és més bona o positiva que una altra; no tenim cap poder per dir-lo. Totes aquestes reflexions ens ajuden a pensar en com donar resposta política a aquesta realitat de diversitat.

2.2 Dinàmiques de la diversitat, l'acomodació com a resposta política, i gir epistemològic de la nova orientació

Tenint en compte els quatre arguments que justifiquen la necessitat de reorientar les polítiques públiques en general, l'enfocament que proposem té en compte la realitat de la diversitat, especialment el que anomenarem com a *dinàmiques de la diversitat*, i la resposta política a aquesta realitat, que rep el nom de polítiques d'acomodació de la diversitat. Veurem, en primer lloc, la realitat de la diversitat i, en segon lloc,

---

²⁴ VV.AA., (2003).

l'acomodació com a resposta política. També inclourem un tercer apartat per a subratllar el gir epistemològic que suposa aquesta nova orientació política

2.2.1 Dinàmiques de la diversitat: una concepció contextual

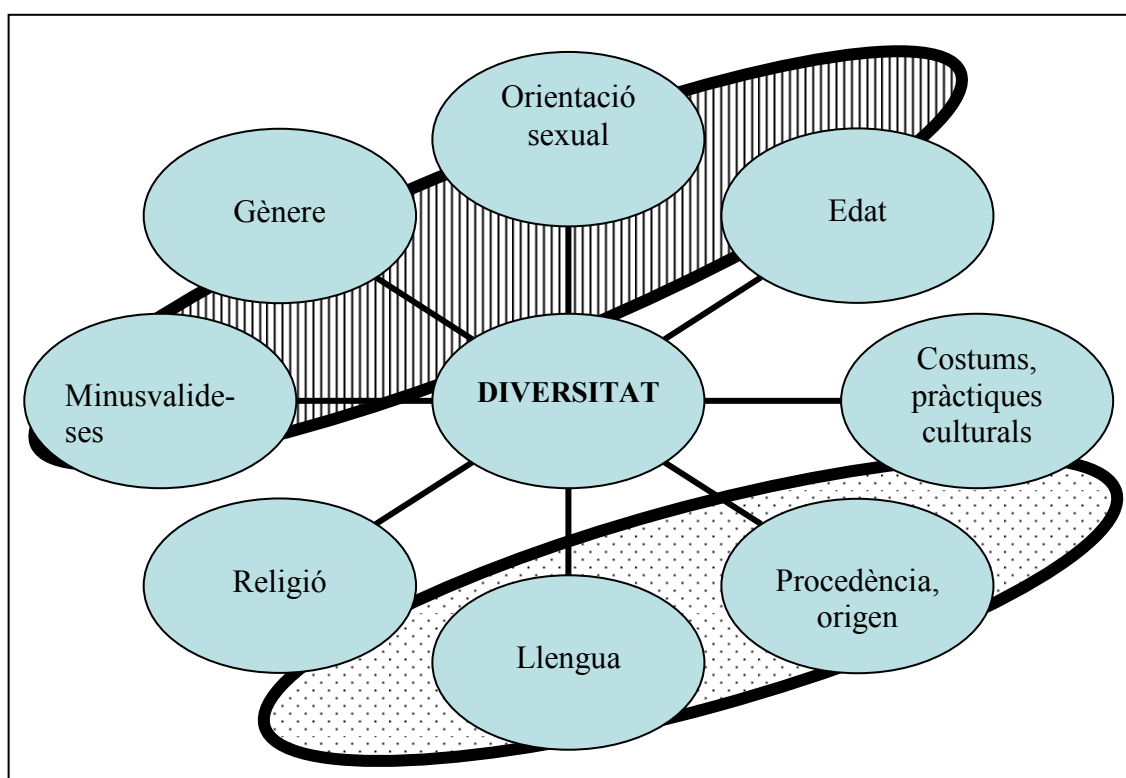
Tenint en compte els tres arguments que justifiquen la necessitat de reorientar les polítiques públiques en general, l'enfocament que proposem parteix de la idea que no és tant el contenidor sinó el que expressa allò que més interessa. És a dir, no és tant la gestió de la immigració, per exemple, el que interessa, sinó el fet que els immigrants són portadors d'altres expressions de diversitat, com ara la llengua, la religió, altres costums i pràctiques culturals, etc. Per tant, amb l'arribada d'immigrants, tant procedents de la UE com de fora de la UE, s'incrementen les dinàmiques de la diversitat, afegint-se a les ja existents (com el feminisme, les orientacions sexuals, la minusvalidesa, i altres formes d'expressió de la diversitat).

Suposem, també, que la diversitat no té una forma d'expressió universal, sinó que s'activa o es fa visible segons el context originari homogeni on s'ubica i segons com reacciona aquest context tradicional a les noves dinàmiques i formes d'expressió de la diversitat. En aquest sentit, la definició de la diversitat depèn del context. Per exemple, el fet que un equatorià o un argentí parli castellà no és una dinàmica de diversitat a qualsevol ciutat de Castella o d'Aragó, per exemple, però sí que ho és i es fa visible, a qualsevol ciutat de Catalunya, especialment en poblacions més petites i d'àmbit rural. La dinàmica de diversitat es fa visible segons el context on s'expressa.

En aquest sentit la determinació dels criteris de la diversitat depèn molt del context, encara que hi ha sempre una repetició de categories que interessa destacar. Aquestes categories són les que fan visible la diversitat; són les que connecten la diversitat amb la diferència que implica, ja que són categories directament vinculades amb la identitat de la persona, i són les que fa diferents a altres persones.

En el gràfic següent mostrem les principals categories a tenir en compte, separant les que ja existien (amb el fons el·líptic ratllat), de les noves expressions de diversitat (amb el fons el·líptic puntejat).

Gràfic 1: Categories principals de la diversitat

Font: Elaboració pròpia

Les que formen part de la nostra “tradició” de la diversitat són el gènere, l’orientació sexual, l’edat, i les minusvalides. No incorporem aquí altres dimensions que marquen la diferència, però que tenen un origen social, com podrien ser les diferències degudes a l’educació, les diferències socioeconòmiques, etc. Les noves expressions de la diversitat, especialment incrementades en nombre i varietat degut a l’arribada d’immigrants, tant procedents de dintre com de fora de la UE, són bàsicament les relacionades amb la religió, la llengua, l’origen i la procedència, i per últim, els costums i pràctiques culturals.

Aquestes noves formes d’expressió de la diversitat s’afegeixen a les ja existents, i entre totes formen part del nou context de societat diversa. En aquest marc, l’acomodació de la diversitat té ara els seus referents empírics. La pluridimensionalitat de la interacció significa com interactuen aquestes categories entre elles, i dins d’elles també, ja que suposem que no hi ha una llengua, per exemple, sinó varies llengües.

Una característica diferenciadora d’aquestes noves categories de diversitat davant les tradicionals, és que tenen una dimensionalitat més plural internament. Per exemple, el

gènere suposa els temes relacionats amb el feminisme (dona) davant de l'estructura o visió masculista de la societat. Però la llengua com a categoria no té un caràcter binomi, sinó molt més pluridimensional. D'aquí que aquestes noves categories de la diversitat siguin més complexes de gestionar, perquè donen lloc a dues realitats: la realitat interna a la mateixa categoria de diversitat (internament pot significar diversitat de religions, diversitat de llengües, diversitat de procedències, diversitat de costums i cultures) i la realitat externa que implica interacció entre elles (com interaccionen la diversitat religiosa amb la diversitat lingüística, la religió amb el gènere?). D'aquesta manera, podem establir moltes interaccions duals, o múltiples. Això dóna lloc a una complexitat que les polítiques d'acomodació han de tenir en compte a l'hora de fomentar interaccions i construir contextos de diversitat, i també implica que la diversitat té un component epistemològic que les polítiques d'acomodació han de prendre en consideració.

2.2.2 L'acomodació de la diversitat

El concepte d'acomodació ja ha estat objecte de definició en altres estudis (vegeu R. Zapata-Barrero, 2002, 2004a). El que ens interessa ara és recuperar alguns trets de la seva definició i afegir d'altres, d'acord amb l'enfocament de política cultural que volem incorporar.

D'entrada, una política d'acomodació aspira a gestionar no tant un fet, sinó un context; el context que resulta d'una societat diversa. Designa tant el procés com el resultat d'una política destinada a gestionar la diversitat. Aquesta política no té un objectiu estàtic ni monolític, sinó que es centra en una interacció: la interacció entre dues o més dinàmiques de la diversitat. És la gestió d'aquesta interacció la que proporciona a aquesta política el seu caràcter distintiu com a política pública. Aquesta interacció és el que s'anomena *zona de contacte* i parteix de la constatació que moltes vegades, especialment en els inicis de canvi cap a un increment de la diversitat, aquestes zones de contacte són també *zones de conflicte*. En aquest sentit, la política d'acomodació busca gestionar les zones de contacte i les zones de conflicte. L'objectiu últim és aconseguir la cohesió i la confiança entre totes les dinàmiques de diversitat, i fer-ho de tal manera que en el contacte es produeixi una circumstància en què totes les parts vegin que llur relació implica més avantatges que inconvenients.

Si ens centrem en la interacció, l'acomodació significa pluridireccionalitat, sense que hi hagi una relació de poder entre les parts que impliqui unidireccionalitat en la interacció. En aquesta sentit l'acomodació implica gestionar la pluralitat d'interaccions que es produeixen en un context de diversitat amb l'objectiu social de la cohesió, però també polític de contribuir a la creació d'un context comú compartit i d'una cultura pública comuna. Això significaria integració o assimilació. L'acomodació aspira gestionar el producte que resulta de la interacció i, per tant, implica, al menys perquè sigui legítimament acceptat, que totes les parts acceptin variar alguns aspectes de les seves pràctiques culturals inicials, prèvies a la interacció. No és possible que després de l'aplicació d'una política d'acomodació una de les parts no variï.

Per aquesta raó, és necessari apuntar al menys a les precondicions per tal que l'acomodació sigui possible. En primer lloc, que totes les parts que expressen la diversitat reconeixin mútuament la seva existència. Si una expressió de la diversitat no vol reconèixer les altres, aquesta negació dificulta l'acomodació. Totes les parts han de reconèixer la circumstància de diversitat en la qual es troben, i que el context és de diversitat. En segon lloc, i molt vinculat amb l'anterior, totes les expressions de la diversitat han de tenir respecte pel pluralisme i, per tant, per acceptar la diferència, i inclús les diferents formes d'expressió cultural d'una mateixa fet. L'acomodació no és possible si una cultura no accepta que ha de conviure amb altres cultures diferents i que igual pot provocar conflictes d'interpretacions circumstancials. L'acomodació implica, doncs, una política de reconeixement i acceptació de la diferència cultural, assumint que estem en un procés de transformació on totes les parts implicades en la diversitat accepten mútuament contribuir en la construcció d'un projecte de política cultural compartit.

En aquest marc teòric també interessa subratllar que l'acomodació de la diversitat no significa destruir allò que sempre ha existit (la tradició), sinó construir entre totes les expressions de la diversitat una nova tradició, la tradició de la diversitat. En aquest procés hi ha una doble direcció que ha de prendre el sistema d'argumentació; és a dir, interessa tant la pregunta sobre *com la ciutadania de Barcelona s'acomoda a l'oferta de diversitat cultural*, així com la pregunta de *com les diferents expressions de diversitat s'acomoden a l'oferta cultural ja existent de Barcelona*.

2.2.3 El gir epistemològic provocat per la diversitat

La diversitat implica també un reconeixement de la diversitat d'interpretacions. És a dir, i reconduint l'argument, que un context de diversitat implica que no hi ha una única interpretació del món, dels fets, dels conflictes. Es parteix de la premissa que la realitat en sí no existeix, sinó les seves interpretacions. Fins a tal punt que es conceben els conflictes (deguts a la interacció entre diferents formes d'expressions de la diversitat) i les zones de contacte (que es transformen en zones de conflicte, com ho comentàvem abans) com a conflictes deguts a les diferents interpretacions que pot suscitar una relació. Aquest canvi de percepció constitueix, de fet, un canvi de cultura política, on allò diferent i la diversitat que implica ja no forma part de les causes del conflicte que tota política ha de gestionar. La diversitat es converteix, així, en principal base per a informar les polítiques culturals.

Aquesta premissa suposa un gir epistemològic important ja que es parteix de la circumstància que no existeix una única forma d'interpretar la història, una obra de teatre, i qualsevol expressió de cultura pròpia de qualsevol programació cultural, sinó que moltes depenen, a vegades, de les diferents formes d'expressió de la diversitat. Aquesta última vol expressar que cada dinàmica interpreta els fets de forma diferent. En aquest sentit, pensant per exemple a nivell sobretot d'oferta de museus i de biblioteques, aquests han de poder permetre la diversitat d'interpretacions, i no solament una, ja que no hi ha una manera només de veure les coses. Aquest component epistemològic rep cada vegada més importància en l'enfocament de les dinàmiques de la diversitat.

Aquesta diversitat d'interpretacions d'un mateix fet o circumstància forma també part de la política d'acomodació, que té com a objectiu assegurar que les diferents interpretacions puguin respectar-se.

Aquest gir epistemològic suposa també que tota persona és capaç de comprendre que la seva interpretació no és única i que poden haver d'altres igualment respectables. Aquest gir implica, a més, un canvi de mentalitat i d'ètica, en tant que les persones tindran un comportament més orientat per l'empatia, o capacitat d'entendre les circumstàncies i els punts de vista dels altres, i una forma diferent de relacionar-se, especialment amb els que expressen diferències respecte a un mateix. Seguint l'argument de A. Gouldner,

“Quan una persona pot moure’s entre dues o més línies de pensament, poden sorgir noves interpretacions” (A. Gouldner, citat per P. Legrain, 2008; 133).²⁵

2.3 L’enfocament de les estructures d’oportunitats

L’enfocament bàsic de l’estudi és el resultat de vincular la perspectiva de l’estructura d’oportunitats²⁶ amb les polítiques culturals. La idea és que la societat ofereix una estructura institucional que dóna oportunitats. Si l’estructura ha estat dissenyada abans de l’arribada de les noves dinàmiques de la diversitat, ha de poder també adaptar-se a les noves realitats. Especialment perquè sinó en cas contrari es fa visible que unes dinàmiques tenen més oportunitats que altres d’expressar-se o de gaudir de les ofertes culturals. En aquest marc s’interpreten els conflictes com a resultat d’aquesta inconsistència entre l’estructura d’oportunitats i la realitat de diversitat social.

En efecte, l’enfocament de l’estructura d’oportunitats ens ajuda a identificar aquestes situacions de conflicte. És un fet que la coexistència dins d’un mateix territori de dinàmiques de diversitat diferents evidencia que la nostra societat no és culturalment neutra. La seva estructura té elements culturals propis, els quals només s’utilitzen com a recurs argumentatiu al produir-se conflictes culturals. La presa de consciència que la nostra forma d’organitzar-nos té elements culturals (des de la forma que tenim d’organitzar les nostres festes anuals, fins a la nostra gastronomia, la nostra forma de valorar les relacions entre les persones, les nostres relacions amb els fills i amics, la nostra forma de vestir...) i que, per tant, formem part d’una cultura dominant davant d’una pluralitat cada cop més visible de cultures coexistents, no només té a la diferència cultural com a principal eix de discussió, sinó a la igualtat com a principal principi a considerar.

Hem, doncs, de reconèixer que les identitats expressades per les dinàmiques de diversitat es valoren públicament en funció del lloc que ocupen els seus portadors dins de l’estructura de poder de la societat (M. Wieviorka, 1998). Així doncs, el seu reconeixement públic implica inevitablement redefinir l’estructura bàsica. En termes de

---

²⁵ Traducció de la edició castellana de l’autor: “Cuando una persona puede moverse entre dos o más líneas de pensamiento, pueden surgir nuevas interpretaciones”

²⁶ Aquest és l’enfocament que caracteritza els treballs de R. Zapata-Barrero (per exemple, 2004a,b). Com a enfocament, els seus orígens procedeixen de les anàlisis dels moviments socials. Veure, entre altres, H. P. Kitschelt (1986), H. Kriesi *et al.* (1992), R. Koopmans (1996, 2004).

diversitat, allò oposat a la igualtat no és tant la desigualtat com la discriminació, les relacions de poder que s'estableixen entre les diferents formes de diversitat.

En resum, l'acomodació de persones amb cultures, religions, llengües, procedències, costums diferents és una realitat que està penetrant poc a poc en totes les nostres formes de pensar les ciències socials, en general, i les polítiques públiques, en particular. Estem davant d'un tema que no és únicament de formació, sinó també de generació.

Vinculant, així, estructura d'oportunitats i cultura podem introduir la noció d'"oportunitat cultural" com un dels elements clau de l'enfocament de l'estudi. D'aquesta manera, podem dir que l'objectiu de les polítiques d'acomodació de la diversitat és promoure les oportunitats culturals de les diferents expressions culturals de la societat de Barcelona. És a dir, que les diferents dinàmiques de diversitat tinguin les mateixes oportunitats per a expressar-se, sense necessitat de crear estructures paral·leles. Si l'estructura d'oportunitats de la societat no cobreix les necessitats (per exemple, a través de les biblioteques o dels museus, de les noves dinàmiques de diversitat...), llavors es poden crear exclusions culturals que en lloc de contribuir, poden afeblir la cohesió de la societat diversa.

Aquest enfocament d'estructura d'oportunitats culturals és fonamental. Tothom dins de Barcelona ha de tenir no solament el dret, sinó l'oportunitat d'expressar la seva cultura, sempre tenint en compte les dues precondicions de l'acomodació: acceptació de la diversitat i del pluralisme.

Amb aquest enfocament també es dimensiona la relació entre societat i cultura. La pregunta clau per activar aquest enfocament i que ens permeti detectar mancances i polítiques d'acomodació a reforçar, és si la política cultural de l'Ajuntament ofereix les mateixes oportunitats a totes les dinàmiques de diversitat per a desenvolupar-se. Aquest element és important si volem reforçar el vincle entre societat i cultura. Un altre aspecte a considerar com a redefinició de la política pública és que la forma en com s'expressa la diversitat, sota la diferència, es consideri com un bé col·lectiu a distribuir.

2.4 Política cultural, diversitat i el principi de la igualtat

En aquesta secció ens interessa destacar les implicacions teòriques que suposa el vincular la política cultural amb la diversitat i el principi d'igualtat que orienta

qualsevol política pública. Una de les primeres implicacions és que la diferència, com una de les manifestacions de la diversitat, es converteix en un bé col·lectiu a distribuir (2.4.1). La segona (2.4.2) és que cal reenfocar la igualtat aplicada a contextos de diversitat amb el criteri de la imparcialitat.

2.4.1 La diferència com a bé col·lectiu

El que el procés està plantejant avui dia és considerar la diferència cultural com un bé col·lectiu. La idea bàsica és centrar-se no tant en la cultura com a bé col·lectiu, sinó en la diferència que suscita. Fins ara, els béns col·lectius han estat sempre considerats des d'una perspectiva interna a una cultura donada. Aquest ha estat el debat sobre el pluralisme de valors del segle XX que comentàvem abans. Cada cultura té una concepció de béns necessaris per al seu propi autodesenvolupament. El que aquí estem discutint és considerar el pluralisme de tradicions culturals com un bé col·lectiu que ha de protegir-se políticament per a evitar que la coexistència de cultures impliqui conflicte irresoluble. Com a bé col·lectiu, la diferència cultural té de marc de referència a tota la humanitat. De fet, la diversitat de cultures és pròpia de l'espècie humana. Cap altre animal d'una mateixa espècie presenta tanta varietat de formes de conducta cultural. En aquest context, les identitats que s'expressen a través de les cultures són el resultat d'una interacció amb altres cultures i, per tant, es desenvolupen en un procés continu d'interrelació. Quan en aquest context existeix una cultura dominant, llavors la diferència adquireix un sentit jeràrquic que vulnera necessàriament aquesta concepció de la diferència com a bé col·lectiu.

Per tal d'entendre bé la diferència hem de tenir en compte la doble perspectiva que podem adoptar (adapto P. Jones, 1998; 33). Per una banda, existeix una *perspectiva interna de la diferència*, això és, les diferents formes d'expressió d'una mateixa cultura. Aquesta concepció de la diferència és la que ha caracteritzat el debat polític durant el segle XX: com gestionar les diferències de valors i de formes de vida. És una perspectiva que encara no ha aconseguit obtenir totes les seves respostes polítiques, si ens atenem a les demandes feministes i de moviments de gais i lesbianes. Però en aquest segle XXI existeix una altra concepció de la diferència que ha de contemplar-se: la *perspectiva externa de la diferència*, la que es planteja com gestionar les diferències

entre cultures i entre tradicions (si forcem l'argument, les diferents perspectives internes de cultura que existeixen). Aquesta és la perspectiva que estem discutint.

En resum, la principal qüestió que centra el debat contemporani és la de considerar la cultura com a subjecte del principi de la igualtat o no: com aplicar el principi d'igualtat no només als valors, sinó a la diferència cultural? En altres paraules, com incloure la diferència cultural dins de la categoria de la igualtat? De moment, la realitat creixent del pluralisme cultural mostra que no totes les cultures estan rebent el mateix tracte des del poder polític, sinó que unes tenen més avantatges que altres. La neutralitat de l'Estat va resultar ser un mite. La diversitat requereix un canvi en el tractament que es fa de la identitat cultural i proclama, per a aplicar el principi de igualtat, un respecte de la dignitat de totes les cultures. Això no significa que hagin de compartir-se totes les pautes culturals, però sí respectar-les com a expressió humana de la persona. Una de les característiques d'aquest debat és que engloba tant elements racionals com emocionals (C. W. Watson, 2000; 2), i, per tant, exigeix un elevat grau de sentit comú per a abordar els conflictes que suscita (R. Zapata-Barrero, 2004b, 272-279), sense caure en assistencialismes, exotismes i la resta de bonismes/paternalismes culturals.

El tema de la diferència és important també perquè per a implementar aquesta idea d'igualtat d'oportunitats en termes de cultura, la diferència ha d'estar incorporada com a bé col·lectiu que s'ha de poder distribuir com a qualsevol altre bé d'aquest tipus. D'aquesta manera, ha d'estar present a les biblioteques, els museus, els mitjans de comunicació, etcètera. Entendre la diferència com a bé col·lectiu implica que tothom assumeixi la diversitat com un aspecte normal de la societat i que, per tant, la diversitat sigui un bé col·lectiu distribuïble. Tota persona que no tingui incorporada la diversitat cultural té algun problema de política ja que no li arriba aquest bé col·lectiu. Si l'autobús és un bé col·lectiu, la diversitat també s'ha de veure i tractar com a bé col·lectiu, i tothom ha d'agafar aquest autobús, aquest transport públic que és la diversitat.

En aquest sentit les preguntes que ens hem de formular en aquesta part estan directament relacionades amb el principi d'igualtat que orienta qualsevol política pública. En resum: Com considerar la diversitat i la diferència com a subjecte del principi de la igualtat o no? Com aplicar el principi de la igualtat no només als valors,

sinó a la diversitat cultural? Com incloure la diferència cultural dins de la categoria de la igualtat?

D'aquí que la nostra premissa serà considerar que la igualtat implica oportunitat. La disputa es produeix en com entendre 'oportunitat'.

2.4.2 El principi d'igualtat aplicat en contextos de diversitat: el criteri de la imparcialitat

En aquests nous contextos de diversitat s'ha de redefinir el principi d'igualtat tal com es va conceptualitzar en un marc d'homogeneïtat. La primera implicació conceptual és que en contextos de diversitat la igualtat no només s'aplica a les persones i a les seves preferències, als valors i a les seves diferents concepcions del món dins d'un mateix marc cultural, sinó al mateix fet de què existeixen diferents dinàmiques de diversitat.

En últim terme, tal com venim insistint, el que es vol és evitar la creació i permanència de relacions de poder entre diferents expressions de diversitat dins d'un mateix territori. I per això s'han de buscar mecanismes per a impedir que les diferents dinàmiques de diversitat degenerin en unes formes d'expressió en termes d'estructuració social i relacions de poder polític. En concret, una concepció jeràrquica de les diferències. En aquest nou enfocament del principi d'igualtat s'introdueix el criteri de la imparcialitat.

La imparcialitat és la resposta a la pregunta sobre com ha d'aplicar-se la igualtat de tractament a les diferents dinàmiques de diversitat. És un principi bàsic que en termes pràctics significa que al gestionar la diferència no es privilegia una expressió determinada de la diversitat. Aquesta premissa té un significat tant teòric com pràctic. Teòricament, significa que "la justificació que jo utilitzo per a legitimar una acció en un context de diversitat, ha de poder-se fer en un altre context de diversitat". En definitiva, significa bàsicament que l'argument que jo utilitzo per a legitimar una política de gestió de la diversitat ha de ser el mateix per a totes les expressions de diversitat en un mateix territori. Per exemple, si l'estructura bàsica de la nostra societat dóna més oportunitats a una pràctica religiosa que a una altra, llavors existeix un problema d'imparcialitat.

Però el criteri de la imparcialitat no significa neutralitat. La concepció de la imparcialitat com a neutralitat igual era un criteri útil per al tractament del pluralisme de valors i de la concepció *interna* de la diferència, però a l'hora d'aplicar-se a les

dinàmiques de la diversitat en comptes de provocar cohesió pot resultar una font de fragmentació, ja que en ambdós casos es parteix d'una falsa premissa: que allò que importa en la gestió política de la diferència és el criteri de la cultura. D'aquesta manera, es supera també haver de plantejar quin és el públic-objectiu al aplicar la imparcialitat: dirigida bé cap a persones o bé cap a grups. Insistim de nou que el criteri ha de considerar la diferència com a bé col·lectiu. En aquest cas, la imparcialitat aplicada a la diferència adquireix un sentit: ajuda a reinterpretar la igualtat de tractament aplicat a temes relacionats amb la diversitat.

La imparcialitat té una dimensió humanista innegable (T. Nagel, 1991: 25). Implica no solament que donem valor per igual a totes les formes de vida que respecten la vida, sinó que el punt de vista impersonal coincideix amb el punt de vista de la humanitat. Negar la imparcialitat és suprimir la dimensió humana en les decisions polítiques. Per tant, hem de preguntar-nos si les nostres institucions i estructures polítiques, enteses com a principals distribuïdores de valors, poden justificar el seu tractament de les dinàmiques de diversitat a través de valors impersonals. Donat que la gestió política de l'acomodació de la diversitat implica en nombroses ocasions no solament gestionar *zones de conflicte* sinó que també pot generar conflictes, la *regla de la imparcialitat* ens diu que els principis que legitimen una política han de poder ser acceptats per totes les expressions de la diversitat. Del que estem parlant aquí no és si és just o injust el tractament que se li dispensa a les diferents dinàmiques de la diversitat, sinó que les nostres institucions estiguin en la base d'aquesta injustícia. Les nostres institucions tot just surten indemnes del principi de la imparcialitat, donat que es demostra que donen més avantatges a uns "punts de vista" que a altres per a solventar situacions de conflicte. En aquest sentit, la noció d'imparcialitat aplicada a la gestió del procés significa "que totes les cultures/religions tinguin el mateix tractament" independentment de la seva escala social (M. Wieviorka, 1998).

Des del punt de vista del nostre enfocament, la manca d'imparcialitat és el primer detector que ens indica que quan van ser dissenyades les estructures institucionals no es van tenir en compte els nous escenaris generats per les dinàmiques de la diversitat. Això significa que els processos de canvi que estem presenciant avui dia tenen uns efectes immediats sobre el sistema de justificació de les nostres estructures. Si bé abans del procés existia una certa congruència entre els punts de vista personals i els punts de vista impersonals en la forma de justificar les nostres estructures i valors democràtics

que l'articulen (T. Nagel, 1991; cap. 9), amb els nous contextos que resulten de la diversitat, aquesta imparcialitat original es torna parcial, en la mesura que no es tracta a totes les expressions de diversitat amb el mateix criteri institucional. Des d'aquest punt de vista, l'argument principal cobra un nou sentit: el procés de canvi estructural que impliquen les noves dinàmiques de diversitat ha de ser un canvi que restauri la imparcialitat perduda. Això és, que les nostres estructures institucionals com a tals, les seves formes de resoldre conflictes en particular, tornin a ser legitimades independentment d'uns punts de vista determinats.

2.5 Antropologia de les polítiques culturals en contextos de diversitat

Un dels fets més característics que resulten de la reflexió de les polítiques culturals en contextos de dinàmiques de diversitat, i que es fixa com a objectiu bàsic la necessitat de la seva acomodació per tal de crear un nou context on totes les expressions de la diversitat se sentin "igualmente còmodes", és que defensa una determinada antropologia. De fet, com de seguida insistirem, aquesta antropologia de les polítiques culturals es fa molt més visibles quan el que ha de gestionar ja no són contextos d'homogeneïtat, sinó de diversitat. A continuació, ampliem més el vincle entre persona i cultura que suposa aquesta antropologia de les polítiques culturals (2.5.1), i després, en un darrer apartat (2.5.2) destaquem un dels nous conceptes claus que ajuden a donar sentit a aquesta nova orientació política cultural: la noció d'oportunitat cultural.

2.5.1 Vincle entre cultura i persona

Les reflexions que hem estat fent des del principi impliquen un cert vincle entre cultura i persona. Ara és el moment d'establir aquest vincle per entendre el sentit que tenen els conceptes nous i les noves definicions de vells conceptes relacionats amb la definició d'una política pública cultural.

La premissa bàsica és que no podem pensar una persona sense cultura, ja que la definició mateixa de la persona està en un context cultural i no permet separar persona de cultura. Aquesta premissa és la que caracteritza la nova orientació de les polítiques culturals, molt més arrelades a una determinada antropologia social. Per tant, si les polítiques culturals assumeixen que la cultura forma part de la naturalesa humana,

assumirà igualment que tota persona, inevitablement, està lligada a una cultura. És a través de les seves diferents expressions culturals que les persones es diferencien unes de les altres. Assegurar aquesta capacitat de la persona, com a agent creatiu, productor i promotor de cultura, és un dels principals objectius antropològics de les polítiques culturals que busquen acomodar la diversitat.

Aquesta idea parteix d'una tesis social aplicada a la cultura on es presenten dos enfocaments: un enfocament universalista, que diu que la cultura és voluntària, és a dir, que la persona pot optar per una cultura o altra ja que té un caràcter voluntari; i un enfocament més contextualista, que defensa una concepció atributiva de la cultura, és a dir, la que diu que si bé la cultura té un caràcter voluntari, no es pot partir d'una situació de no-cultura. Adquirir una cultura de forma voluntària del no-res és impossible. D'ací que adquirir una cultura suposa abans un procés de deconstrucció de la cultura que la persona tenia prèviament.

Segons de quin enfocament partim pensarem un tipus o altre de política. Si defensem que la persona pot pensar-se fora d'una cultura podrem pensar en una política molt més homogènia, sense considerar com a valor la mateixa diferència que s'expressa dins de la diversitat d'expressions culturals. Si, per una altra banda, accepto que la persona és en si mateixa productora de cultura i, per tant, no puc separar-la de la cultura, les polítiques que implementem hauran de tenir en compte aquesta capacitat personal i el fet que tota persona forma part d'una cultura. Des d'aquest punt de vista, no podem separar la persona de la seva cultura. Sí que pot succeir que la persona passi d'una cultura a una altra, però no pot començar sense cultura. Això és important perquè des del punt de vista de les dinàmiques de la diversitat significa que tota persona que ha viscut en un entorn d'homogeneïtat cultural ha de començar per un procés de deconstrucció per construir un nou entorn on la diversitat sigui la norma.

Aquest és un aspecte fonamental per entendre el caràcter antropològic que adopten d'una forma més visible les polítiques culturals. Aquesta dimensió antropològica és, de fet, la que era pràcticament inexistent quan es gestionava la cultura en contextos d'homogeneïtat. El problema de molts dels conflictes no es troba en l'adquisició d'una nova cultura sinó en l'acceptació que cal un procés de deconstrucció de totes les dinàmiques de la diversitat per a poder conviure en un entorn on es reconeix que cap

expressió de la diversitat està sola, i on la diversitat adquireix ella mateixa l'estatut de cultura.

2.5.2 Oportunitat cultural i estructura d'oportunitats culturals

Una política cultural que es fixi com a objectiu l'acomodació de la diversitat i que segueixi l'antropologia descrita breuement en l'apartat anterior, ha de definir també un concepte clau del seu nou enfocament: el concepte d'"oportunitat cultural" i d'"estructura d'oportunitats culturals". Una de les originalitats de l'enfocament que defensem és la de voler vincular la perspectiva de l'estructura d'oportunitats a les polítiques culturals (vegeu punt 2.3). Aquesta noció és clau.

Aquest concepte d'"oportunitat cultural" té al menys dos significats pràctics. En primer lloc, designa el fet que tota persona, sigui quin sigui el seu vincle original amb la cultura, ha de tenir lliure accés als productes de la cultura de la comunitat. En segon lloc, l'oportunitat també designa la possibilitat de tenir recursos per a desenvolupar les seves expressions culturals. Si bé el primer sentit insisteix en l'oportunitat d'accés a totes les dinàmiques de diversitat, el segon subratlla més aviat l'oportunitat de desenvolupar la seva capacitat de ser agent productor de cultura.

En ambdós casos, però especialment en el segon, s'han de posar com a condicions aquelles que vam destacar per a poder aplicar la política d'acomodació de la diversitat (vegeu punt 2.2.2): pel bon desenvolupament de la seva capacitat de crear cultura és necessari reconèixer el valor i la legitimitat de les diferents formes d'expressió de la diversitat.

En aquest marc entra en lloc el concepte d'"estructura d'oportunitats culturals". L'estructura institucional on s'apliquen les polítiques culturals d'acomodació de la diversitat ha de ser de tal forma que fomenti les capacitats que té la persona de crear cultura. Més concretament, l'estructura d'oportunitats culturals es manifesta quan la política cultural deixa de dir a les persones què han de fer, i els hi permet i fomenta que desenvolupin i transmetin la seva creativitat i inspiració artística i cultural (Cardinal, 1998; 11; Fernández i Fraticelli, 1994; 13).

Seguint alguns arguments del debat sobre política cultural i diversitat, l'oportunitat cultural seria, d'una banda, quan tots els individus d'una comunitat tenen el dret de ser

escoltats i de contribuir amb les seves visions, històries o postures (Baeker 2002; 24), tenint l'oportunitat d'influir d'una manera oberta i democràtica en les pràctiques i polítiques culturals de la comunitat (Ghilardi, 2001). Però també seria, per una altra banda, quan les persones o grups pertanyents a la comunitat tenen la possibilitat de produir, crear o difondre les seves aspiracions, visions i formes de vida, artístiques i culturals.

3. LA POLÍTICA CULTURAL DE BARCELONA

3.1 Introducció: objectius, documents i etapes

Per tal d'analitzar la política cultural de Barcelona, des de la creació de l'ICUB en 1996, hem fet una anàlisi dels documents on s'ha anat incorporant el tema de la diversitat. L'objectiu és fer un repàs històric de la política cultural de l'Ajuntament de Barcelona i analitzar com s'ha incorporat la diversitat per descriure el què s'ha fet, en quin moment estem i cap a podem proposar anar en termes d'innovació.

Els documents analitzats han estat els següents:

- *Estatuts i Memòria de Creació de l'ICUB 1995*
- *Plans Directors de l'Institut de Cultura 1997-1999 i 2000-2003. Ajuntament de Barcelona*
- *Pla Estratègic Sector Cultural 1999. Ajuntament de Barcelona*
- *Agenda 21 de la cultura. Ajuntament de Barcelona. Institut de Cultura. 2004*
- *Document "Barcelona Cultura. Idees força 2004-2007". Ajuntament de Barcelona. 2003*
- *Estatuts de l'Entitat Pública Empresarial Local Institut de Cultura del 17 de Juny 2005. BOPB n°273, Annex II.*
- *Pla Estratègic de Cultura 2006. Nous Accents. Ajuntament de Barcelona 2006.*
- *Memòries de l'Institut de Cultura de Barcelona 2000, 2001, 2002, 2003, 2005, 2006 i 2007. Ajuntament de Barcelona*
- *Programa Barcelona Diàleg Intercultural 2008. Ajuntament de Barcelona 2007.*
- *Mesures de Proposta. Programa d'Acció Municipal (PAM) 2008-2011*

A l'hora d'analitzar els documents ens hem plantejat dues preguntes bàsiques: *Com s'ha produït la incorporació de diversitat en els documents? Quina orientació defineix l'Institut de Cultura?* Per presentar els resultats de manera ordenada, podem identificar diverses fases. Les fases no són avaluables, sinó que ens ajuden a donar un sentit al

procés iniciat des de la creació de l'ICUB, connectant la política cultural amb la societat de Barcelona.

En la *Fase 1* (1995) constatem com l'ICUB va incorporant i com comença a expressar la seva visió concreta de la diversitat, a través dels documents com els *Estatuts i Memòria de Creació de l'ICUB (1995)*, els *Plans Directors de l'Institut de Cultura (1997-1999 i 2000-2003)*, el *Pla Estratègic del Sector Cultural de 1999* i les *Memòries de l'Institut de Cultura de Barcelona (del 2000 al 2003)*. En la *Fase 2* (2004), amb la creació del document de l'*Agenda 21 de la cultura*, es va incorporar la diversitat cultural com a principi teòric. Podem dir que aquesta fase amb el sorgiment de l'*Agenda 21 de la cultura* és la que anuncia el gran tret de sortida pel que fa a la incorporació de la diversitat cultural en la política cultural. En la *Fase 3* (2005) comença una etapa de tres anys, on veiem com es transforma el principi teòric de la diversitat en criteri polític, a partir del *Pla Estratègic de Cultura 2006*. A més, a les *Memòries dels anys 2005, 2006 i 2007 de l'Institut de Cultura de Barcelona*, es mostren els resultats de tota aquesta implementació. La darrera fase, la *Fase 4* en la qual ens trobem ara, s'inicia al 2008 amb el *Programa Barcelona Diàleg Intercultural 2008*.

Aquest estudi també forma part d'aquesta fase, de revisió del que s'ha fet fins ara en matèria de diversitat, i de destacar els elements innovadors per a anant orientant la política cultural en els propers anys. L'argument bàsic que defensem es que en aquesta nova etapa s'ha de passar de la diversitat com a criteri polític a la diversitat com a política (vegeu art. diari R. Zapata-Barrero i J. Zaragoza, 2008)

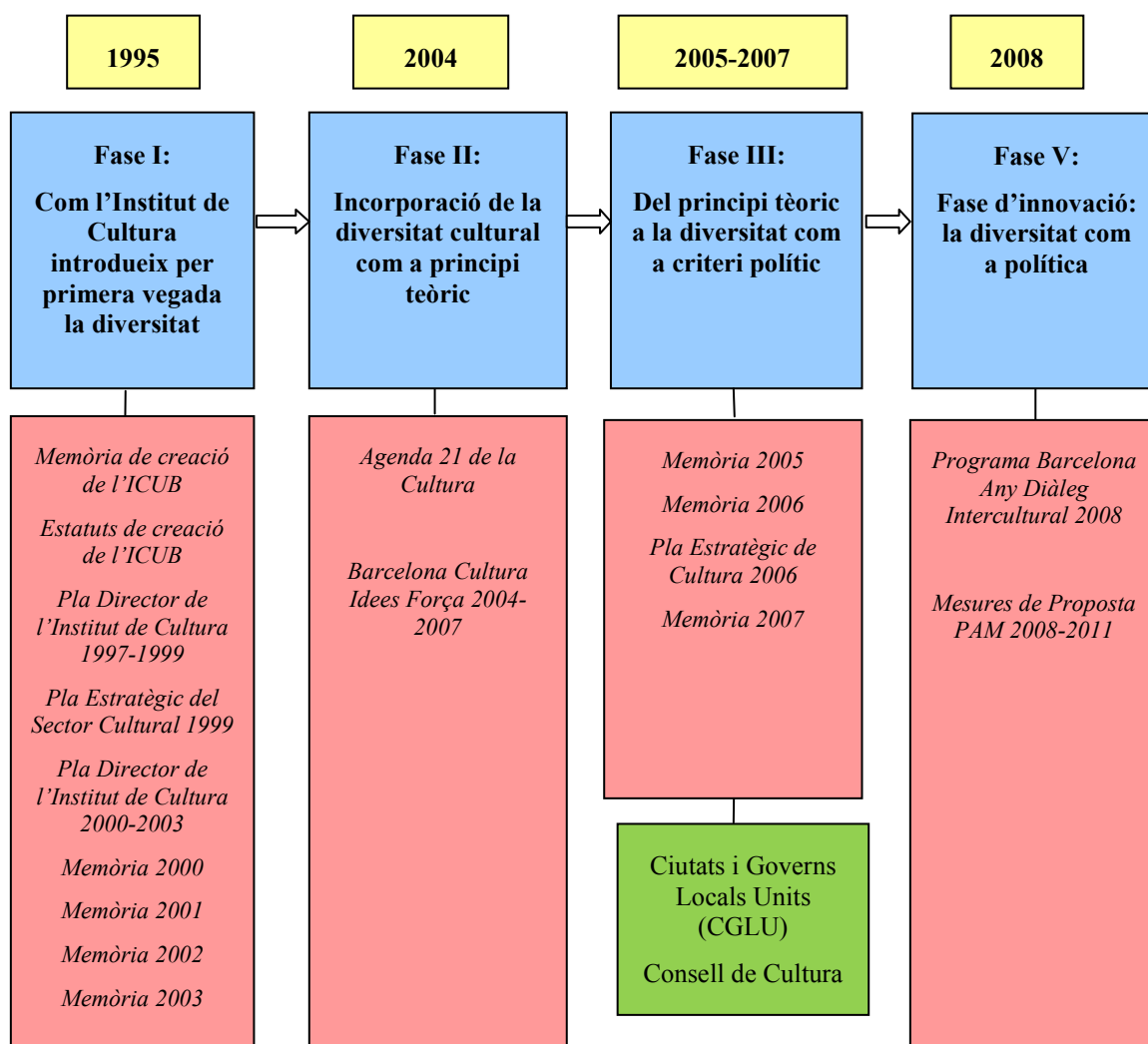
La diversitat cultural com a *criteri polític* significa que les accions que es porten a terme són de tipus reactiu, és a dir, que es duen com a conseqüència d'un determinat canvi en el context existent. Aquesta reacció es caracteritza per realitzar una gestió de recerca de resultats immediats mitjançant actuacions específiques, excepcionals i provisionals en aquells llocs de la ciutat en què es manifesta la diversitat (exposicions sobre diversitat cultural només en aquells districtes on hi ha diversitat). L'argument: "nosaltres com a districte no fem res perquè no hi ha molta presència de la diversitat al districte" és l'apreciïn mateixa de la consideració de la diversitat com a criteri. Com si la diversitat només hagués d'activar-se políticament en contextos de diversitat. Potser que sigui precisament el contrari: en contextos homogenis de la ciutat és on es fa més necessària una política de diversitat.

Per tal que es produeixi una acomodació de la diversitat és necessari que la diversitat mateixa es converteixi en una política i deixi de ser criteri. Entesa *com a política*, la diversitat es converteix en cultura política, en una forma de comportar-se, una filosofia, una orientació, una mentalitat. La diversitat es converteix en un bé col·lectiu que ha de garantir-se, generalitzar-se de forma permanent, i assegurar la seva accessibilitat a tots els sectors de la ciutat. Aquesta política suposa una gestió a llarg termini que modelarà el context fins a aconseguir crear un nou espai de cohesió on la diversitat ja no s'entendrà com a obstacle, sinó com a element definatori de la cohesió.

Des d'aquest punt de vista si la considerem solament com a criteri es corre el perill de només ser matèria de consideració estrictament en contextos de diversitat; és dir solament com a reacció als conflictes que hi puguin sorgir. L'avantatge d'agafar-lo com a política, de manera que la diversitat formi part de la mateixa definició de la política cultura, és que sempre té en compte l'element de diversitat i, per tant, no és la expressió d'una reacció sinó que està expressant una forma de fer política, oferint una cultura: la cultura de la diversitat.

Així doncs, abans de passar a parlar dels aspectes d'innovació que incorporarem en el proper capítol, farem un repàs detallat per totes les fases, resumides en la taula següent:

Taula 1: Política cultural i diversitat a l'ICUB: principals fases (en verd les noves estructures creades)

Font: Elaboració pròpia

3.2 Fase I (1995-2003): Com l'Institut de Cultura introdueix per primera vegada la diversitat

En aquesta primera fase hem considerat diversos documents constitutius de l'ICUB així com les primeres Memòries que poden ajudar també a valorar la implementació de polítiques tenint en compte la diversitat.

Memòria de Constitució de l'Institut de Cultura de Barcelona (1995) i Estatuts de l'Institut de Cultura de Barcelona (1996) i Pla Director Institut de Cultura 1997-1999

A través de la lectura dels documents constitutius de l'ICUB, podem afirmar que de 1995 a 1999 no es fa una referència directa a la diversitat. No hi ha, doncs, un reconeixement institucional de la diversitat. Això es deu, de manera evident, a que en aquest anys la diversitat de cultures no és una realitat visible a Barcelona. Estem en les primeres fases de constitució de les respostes administratives a la immigració (R. Zapata-Barrero, 2002), però especialment en matèria d'acollida. En la Memòria de constitució de l'ICUB (1995) es fa un repàs dels trets culturals que distingeixen la ciutat de Barcelona, de l'impacte social i econòmic que la cultura representa i dels reptes que en cultura s'havien d'assumir en aquells moments de grans transformacions i, sobretot, de cara al canvi de segle. Entre d'altres aspectes es parla d'una gran multiplicitat d'agents culturals, però on no es fa cap referència a la diversitat o a les comunitats culturals o immigrants. Tampoc trobem cap referència a la diversitat en l'enumeració de plans, especialment en el pla "Barcelona, espai de diàleg" i "Barcelona, ciutat de participació". A la Memòria el que trobem és una proposta d'Estatuts per a la futura creació de l'Institut de Cultura. Malgrat les nombroses i variades funcions de l'Institut de Cultura, no es considera com a funció prioritària la promoció de la diversitat cultural, ni està recollit com un principi orientador de la seva política. Tampoc trobem cap referència en el document del Pla Director 1997-1999. Caldrà esperar el Pla estratègic de 1999 on podem dir que l'ICUB pren consciència de la diversitat i l'incorpora dins dels seus enfocaments polítics.

Pla Estratègic Sector Cultural de Barcelona 1999: La Barcelona del coneixement i primeres referències a la diversitat

L'anàlisi per cicles de la vida cultural de la ciutat posa de relleu que l'any 1999 és un moment d'inflexió i de canvi i, per tant, existeix la necessitat d'orientar estratègicament les actuacions en matèria cultural degut a importants transformacions de la ciutat i una sèrie de canvis estructurals, com l'adveniment de la denominada societat de la informació.

El Pla assenyala que a partir de l'ampliació del concepte de cultura es constata "la necessitat de revisar les relacions entre cultura i ciutat, no tant sols per reorientar les polítiques públiques, sinó per establir un projecte global de ciutat que impliqui el conjunt d'operadors públics i privats, i que permeti dotar la cultura de l'instrumental

teòric i d'acció necessari per guanyar centralitat en els processos globals de desenvolupament de la ciutat".²⁷

Des d'aquesta perspectiva, el Pla estratègic incideix en dues direccions: d'una banda, com a instrument del servei del mateix sector cultural que cerca les mesures i accions que permetin i garanteixin el seu desenvolupament; i de l'altra, com a instrument que dibuixa i augmenta el paper de la cultura en la configuració global de la ciutat i en els processos del seu desenvolupament.

El Pla proposa un canvi senzill, però essencial: intercanviar ordres de prioritat. Interpreta que l'estratègia de transformació de la ciutat ha de ser eminentment cultural, i és aquesta la que ha de tenir la resta de planejaments estratègics, i no al revés. Si bé la dècada dels vuitanta va estar marcada per les transformacions polítiques –l'inici dels ajuntaments democràtics–, i aquesta transformació va implicar iniciatives i projectes culturals significatius a molts barris i districtes de Barcelona; els anys noranta havien culminat la transformació de l'estructura econòmica de la ciutat –d'una ciutat industrial a una ciutat de serveis–, que per la cultura havia implicat, bàsicament, la culminació de la xarxa d'infraestructures culturals de capitalitat. Per tant, el Pla Estratègic considerava que als inicis del segle XXI, la cultura havia d'encapçalar una *tercera transformació* que posés l'accent en els continguts, en el coneixement i en un desenvolupament sostenible de la ciutat.

D'aquesta manera el Pla es concep com un punt de trobada entre agents econòmics, socials i culturals per tal de dibuixar el futur cultural de la ciutat, la *Barcelona del coneixement*. A més, identifica el sector cultural de Barcelona com el principal agent de canvi, la locomotora de la transformació d'una ciutat de serveis o postindustrial en una metròpoli del coneixement. Un sector concebut no des de les fronteres clàssiques de les arts i el patrimoni, sinó que s'estén a les universitats, a les divisions de recerca i desenvolupament d'empreses, als nous sectors econòmics emergents vinculats al coneixement i a les tecnologies, a l'àmbit de les associacions i ONG, al conjunt d'indústries i empreses culturals que abasten l'àmbit discogràfic, editorial o de les arts escèniques, però també els del disseny, multimèdia o l'arquitectura i, òbviament, al

---

²⁷Pla Estratègic Sector Cultural de Barcelona 1999: *La Barcelona del coneixement i primeres referències a la diversitat*, pp. 1 <http://www.bcn.es/plaestrategicdecultura/pdf/Pla_Estrategic_1999.pdf> [Consulta: desembre 2008]

conjunt d'institucions públiques i les seves àrees de cultura. Des d'aquesta realitat plural i diversa entesa com a xarxa, l'incentiu a les interaccions, al treball i la reflexió en comú són els fonaments d'una nova manera d'entendre la importància de la dimensió cultural en la transformació global de la ciutat.

El Pla està dissenyat a partir de sis estratègies amb els respectius projectes d'actuació.

1. Enfortir Barcelona com a factoria de producció de continguts culturals.
2. Fer de la cultura un element clau de cohesió social.
3. Incorporar Barcelona en els fluxos de la cultura digital.
4. Dinamitzar el conjunt patrimonial de Barcelona.
5. Vertebrar Barcelona com un espai cultural singular i metropolità.
6. Projectar Barcelona com a plataforma de promoció internacional.

Per als nostres propòsits interessa destacar les línies 2 i 5, ja que en aquestes es fa referència a alguns aspectes que ocupen el nostre objecte d'estudi: la diversitat. En el primer cas, per primera vegada es fixa un objectiu explícitament social de la política cultural: la promoció de la cohesió social. La línia estratègica 2 "Fer de la cultura un element clau de cohesió social" diu que pretén incentivar totes aquelles iniciatives culturals que contribueixin a millorar la cohesió social a la ciutat. S'articulen sobre la base de tres conceptes clau: igualtat, diversitat i sociabilitat. El sector de la cultura ha de pretendre la igualtat d'oportunitats en l'accés al coneixement i a les habilitats socials necessàries en el context contemporani, ha de basar-se en el respecte a la diversitat i ha de fomentar espais i condicions que permetin el cara a cara entre els ciutadans i ciutadanes. Treballar en la línia d'aquests objectius implica fer-ho des de la proximitat i l'acció sobre la comunitat, però incentivant les connexions i les xarxes en les múltiples dimensions territorials (districte, ciutat, metròpoli, etc.).

Pel que fa als projectes bàsics en aquesta línia cal destacar, en primer lloc, el de la "Carta dels drets i deures culturals dels ciutadans i ciutadanes de la Barcelona metropolitana", a la qual farem alguna referència més endavant. Es tracta d'un document de referència que estableix els drets culturals dels ciutadans i les ciutadanes i els principis que han de garantir el ple accés i gaudi de la cultura a tots els ciutadans i

les ciutadanes, proposat pel conjunt dels agents culturals públics i que és aprovat per les instàncies més altes de representativitat de la ciutat. En segon lloc, el Centre de les Cultures del Món, un equipament que neix a partir de les col·leccions dels museus etnològics de l'Ajuntament de Barcelona, i s'hauria de nodrir amb les col·leccions resultants dels treballs de recerca sobre les formes de vida contemporànies més significatives i la seva evolució actual en relació amb temes com el mestissatge, la globalització, la pluriculturalitat, etc. L'eix d'actuació inicial passarà per treballar els trets més significatius de les expressions culturals que conformen el nostre teixit social i la seva projecció i interrelació en un sistema sociocultural global.

A la línia estratègica 5 "Vertebrar Barcelona com un espai cultural singular i metropolità" trobem un projecte interessant anomenat "Barcelona, metròpoli de convivència"; es tracta d'una fundació pública que es nodreix de les aportacions d'empreses privades que fomenta amb especial cura els valors bàsics de convivència, solidaritat i tolerància i que alhora estimula la generació de nous espais per a l'expressió cultural de qualsevol col·lectiu i grup social, i potencia iniciatives que estableixin espais de convivència multicultural i intercultural.

Així doncs, en aquestes línies hi ha una menció explícita a la diversitat cultural, interpretada des de l'inici amb altres conceptes importants com són la igualtat d'oportunitats d'accés a la cultura, la cohesió social, la pluriculturalitat, les expressions culturals o la convivència multicultural.

El Pla Estratègic de 1999 fixa el seu marc d'actuació temporal en la primera dècada del segle posterior, concretament al 2010. Aquest marc temporal ampli obligava a situar una visió de futur, una sèrie de fites que dibuixin els paràmetres de la ciutat cultural que es volia per al 2010. Cal assenyalar en aquest punt que una de les fites feia referència a la diversitat. Concretament al document diu que es vol: "Una ciutat respectuosa amb la diversitat de pràctiques culturals dels seus ciutadans: una ciutat que posa el carrer al servei de la cultura, una ciutat que facilita amb espais i recursos l'activitat cultural dels col·lectius i associacions de ciutadans, una ciutat amb centres cívics que acullen la

diversitat i fomenten les relacions cara a cara, i una ciutat que posa a l'abast dels ciutadans provinents d'altres territoris totes les eines per poder-se expressar".²⁸

Pla Director Institut de Cultura 2000-2003

D'entrada, sembla incoherent que si bé el Pla estratègic mostra una decidida aposta per incorporar la diversitat dins de l'enfocament de les polítiques culturals, en el Pla director no es faci cap menció explícita a la diversitat. Si bé en els documents dels anys 1995-1999 semblava justificada l'absència per raons estrictament de falta de visibilitat dins de la ciutat, en els primers anys del 2000 aquesta té més dificultat de justificar-se; solament podria entendre's si tenim en compte que, en la majoria de casos, la manera de funcionar de les grans estructures els canvis s'introdueixen de manera progressiva i lenta i no d'una manera automàtica. Pel que respecta al Pla Director, aquest emfatitza el diàleg amb els agents culturals, la millora de plataformes i equipaments ja existents, i en conjunt un itinerari que contribuís a situar la cultura en l'epicentre de l'actuació municipal. Té una clara voluntat d'estendre la xarxa de la política cultura dins dels barris de Barcelona amb tots els agents i equipaments culturals. A més, es declarava que els objectius es desplegarien adaptant les estratègies del Pla Estratègic del Sector Cultural de 1999 a la lògica de funcionament de l'Institut de Cultura.

D'entre les principals actuacions per desenvolupar (un total de 25 iniciatives que assenyalen la pauta d'actuació de l'Institut de Cultura pel període 2000-2003) ens interessa identificar les que estan vinculats amb la diversitat.

Destaquem, en primer lloc, la Carta dels Drets i Deures Culturals. Una iniciativa on Barcelona torna a ser pionera amb un document que pretén establir els principis que han de garantir el ple accés i el gaudi de la cultura de tots els ciutadans. Aquest projecte es troba integrat dintre d'un dels plans d'acció recollits ja a la Memòria de Constitució de l'ICUB anomenat "Barcelona, ciutat del diàleg". Es preveia que el procés de treball inclouria la creació d'un comissionat per a l'elaboració de la Carta per tal de treballar en col·laboració amb la càtedra de la UNESCO de la UAB. En segon lloc, el Festival Mundial de les Arts (Fòrum 2004) en l'organització del qual l'Institut col·laboraria

---

²⁸ Pla Estratègic Sector Cultural de Barcelona 1999: *La Barcelona del coneixement i primeres referències a la diversitat*, pp. 39 <http://www.bcn.es/plaestrategicdecultura/pdf/Pla_Estrategic_1999.pdf > [Consulta: desembre 2008]

estretament seria un esdeveniment que faria que la ciutat fos escenari de les principals expressions artístiques del món. I en tercer lloc, el Centre de les Cultures del Món; un equipament emblemàtic, ubicat en l'espai on del Fòrum Universal de les Cultures, dissenyat per promoure i acollir esdeveniments relacionats amb la diversitat cultural.

Memòria ICUB 2000

Aquesta és la primera memòria de l'Institut de Cultura de Barcelona tot just després de la implantació del Pla Estratègic 2006.²⁹ Es tracta d'un document on es recopilen totes aquelles dades que l'Ajuntament de Barcelona considera més destacables en relació a l'oferta i al consum cultural de Barcelona en l'any 2000.

Pel que respecta al nostre objecte d'estudi cal destacar que per al Programa "Barcelona, ciutat de festes", i en concret a la cultura tradicional, aquest any la Mercè 2000 va ser considerada "més que mai una festa de participació, un espai de trobada i de reconeixement de les noves convivències que ens aporta viure a la ciutat". A més, la Memòria destaca la Rambla del Raval com el nou espai que s'ha incorporat a la festa i que viu dia a dia aquesta riquesa que ens aporta la diversitat cultural.

La Memòria també destaca que el 2000 ha estat el primer any d'implantació plena del Pla Estratègic del Sector Cultural i que, per tant, es comença a treballar per fer operatives les propostes en les sis línies estratègiques que preveu el pla, amb la posada en marxa del 36% dels programes previstos per al període 2000-2010.

Si parem atenció al Programa "Barcelona ciutat de diàleg", no trobem cap referència explícita al tema de la diversitat. Si bé, al llarg del document la paraula diversitat està molt utilitzada, aquesta es refereix a la diversitat d'actes i d'oferta cultural a la ciutat en general.

Memòria ICUB 2001

En tant que el que ens interessa és analitzar fins a quin punt la política cultural ha tingut en compte i fomentat la diversitat cultural a Barcelona, després d'analitzar la Memòria

---

²⁹ L'ICUB des de l'any de la seva creació (1995) elabora una memòria anual amb la relació de dades més destacades respecte al consum i l'oferta cultural de Barcelona

de 2001, podem dir que en el Programa “Barcelona, ciutat de festes” les activitats festives, les festes de la Mercè i les festes dels barris, han estat els veritables escenaris i espais de civilitat, de fraternitat, de diversitat, de participació i de comunitat. Tal com es considera a la Memòria “el capital social que s’acumula en la presència de ciutadans ha estat immens. La combinació genuïna de tradició i modernitat que expressen són un dels trets distintius del clima cultural de Barcelona”.³⁰

Cal destacar que la diversitat cultural ha estat treballada també en alguns museus i centres d’exposicions (Museu Precolombí i el CCCB). Cal fer esment, a més, a la mostra de cinema de diversitat organitzada per SOS Racisme durant l’any 2001. També es menciona en un apartat bastant extens dedicat a l’organització i continguts del Fòrum 2004 de les Cultures.

Per últim, la diversitat també apareix com a categoria que vol demostrar la pluralitat de gèneres presents i estils diversos que presenta l’oferta cultural de la ciutat, com a component innovador i enriquidor.

Memòria ICUB 2002

A diferència de les memòries anteriors, a l’any 2002 trobem una àmplia sèrie d’actuacions relacionades amb la diversitat. La memòria de l’any 2002, tal com farà la Memòria de l’any posterior, destaca el paper de les festes tradicionals i les biblioteques. Les primeres com a mostra d’exercici de democràcia cultural amb la participació de grups culturals diversos, sobretot a les Festes de la Mercè; i les segones com a agent gestor de la diversitat cultural i dels nous habitants de la ciutat. A més, es destaca que al 2002 diversos projectes van posar un accent important en el diàleg i la diversitat cultural. A tall d’exemple la Mostra Intercultural de Creacions Escèniques que va néixer a les sales alternatives per acollir les creacions de col·lectius i persones immigrants; el cicle Global que s’ha consolidat dins el Grec; o l’element intercultural que ha estat una constant a Barcelona amb Poesia-Set dies de Poesia a la ciutat.

Dintre del programa “Barcelona, ciutat de diàleg” veiem que totes les accions realitzades estan relacionades amb espais formals de diàleg sobre el tema de la cultura,

---

³⁰ Memòria ICUB 2001, pp. 7 <[http://w3.bcn.es/ast/fm/depot/SYSTEM%20\(Site\)/ASTfm%20Root%20Category/MemoriaICUB.52542.pdf](http://w3.bcn.es/ast/fm/depot/SYSTEM%20(Site)/ASTfm%20Root%20Category/MemoriaICUB.52542.pdf)> [Consulta: desembre 2008]

potenciant la idea de la participació, la col·laboració i la interrelació de tots els agents del sector a l'hora de debatre, analitzar i reflexionar sobre les polítiques culturals. Podem destacar algunes accions relacionades amb la diversitat, resumides a continuació:

- Interacció 2002 (biennial de la gestió cultural, organitzat per la Diputació de Barcelona) va dedicar, a l'octubre, els seus debats a “les polítiques per a la interculturalitat”.
- L'Institut de Cultura va iniciar els treballs de redacció de la “Carta de drets i compromisos culturals dels ciutadans de Barcelona”, amb la consulta a entitats i experts en aquest camp, i l'organització, al novembre, del seminari “El dret a participar en la vida cultural” conjuntament amb la Fundació Interarts, amb representants del Comitè de Drets Econòmics, Socials i Culturals de Nacions Unides i del Fòrum 2004.
- També, al 2002, destaca la primera edició del Fòrum Metropolità de Regidors de Cultura, com a instància de concertació i cooperació dels municipis de la primera corona metropolitana, i amb la declaració “Per un espai cultural metropolità”.

Per últim, cal mencionar algunes de les accions desenvolupades dintre de “Barcelona ciutat internacional”, ja que la dimensió internacional de Barcelona és una estratègia clau, i l'any 2002 va ser tot un èxit en aquest sentit per a la ciutat de Barcelona. Així per exemple, destacar l'Any Internacional com el màxim exponent, o el nomenament de Barcelona com a seu, des del 2004, de *United Cities*, la nova organització mundial de ciutats (resultat de la fusió de *Cités Unies* i la *International Union of Local Authorities–IULA*). Per una altra banda, el 2002 va significar per al Fòrum de les Cultures Barcelona 2004 l'any de la consolidació tant pel que fa a l'organització interna com per als continguts. És interessant també destacar l'acollida d'Eurociutats³¹ a la ciutat de Barcelona amb el lema “Ciutats cap al futur: política, cultura i valors”, on la proposta de

---

³¹ Eurociutats és la xarxa de grans ciutats i metròpolis europees que té com a objectius promoure el paper de les ciutats en la construcció europea i facilitar la cooperació tècnica entre elles, mitjançant l'intercanvi de bones pràctiques i la realització de projectes comuns. El seu web és el següent: <http://www.eurocities.org/main.php> [Consulta: desembre 2008]

Barcelona estava centrada en el paper de la cultura com a eix vertebrador i motor de les nostres societats, contemplant una visió del desenvolupament cultural íntimament imbricat amb la democratització del coneixement, la promoció de la participació, el foment de la lluita contra qualsevol exclusió i la defensa del desenvolupament urbà sostenible; en definitiva, la necessitat de promoure i connectar els teixits econòmics, socials i culturals. En un sentit més ampli, la cultura va ser analitzada, a més, com a element transversal en un bon nombre de polítiques urbanes: els nous mitjans i les noves tecnologies de la informació i la comunicació (TIC), la rehabilitació d'àrees perifèriques o de nou creixement urbanístic, la projecció turística dels territoris, la creació dels continguts d'una economia basada en el coneixement i l'experiència, el foment de l'esperit emprenedor, la conciliació de la identitat i la diversitat en processos d'interculturalitat o la creació de sentiments de pertinença, entre d'altres.

Memòria ICUB 2003

Tot i que hi ha elements relacionats amb la diversitat cultural, com són ara el diàleg multicultural, no hi ha una menció especial al terme diversitat com a programa o projecte concret dintre dels diferents àmbits de treball que contempla la Memòria. A més, al que es fa referència és molt similar al que ja es feia l'any anterior.

La Memòria de l'Institut de Cultura de Barcelona de 2003 destaca respecte al pla "Barcelona, ciutat de diàleg" el paper del diàleg com a "l'únic camí per a l'entesa, per establir punts de coneixement i creixement comuns." En aquest sentit, es fa referència al paper que la ciutat de Barcelona té com a impulsora de la participació i el diàleg multicultural en diversos escenaris ciutadans a través dels seus programes i les seves activitats. Entre aquests escenaris destaquen un cop més, tal com s'assenyalava ja a la Memòria de 2002, que l'espai públic en festes i celebracions, les biblioteques, la setmana de la Poesia, el Grec, o les sales d'exposicions esdevenen magnífics espais de trobada i intercanvi.

En el marc de les festes cal destacar la Mercè per la posada en comú de diversos projectes de cooperació amb altres ciutats; la Setmana de la Poesia amb la participació de poetes d'altres comunitat culturals; i el Grec per acollir espectacles arribats d'arreu del món com a mostra de la diversitat cultural existent.

En aquest punt, la Memòria afirma que atesa la importància del paper integrador de la llengua com a factor clar per a la convivència, des de l'Ajuntament s'ha treballat intensament per posar a l'abast mitjans per al seu aprenentatge, com són els cursos d'idiomes.

Amb l'anàlisi d'aquests documents donem per tancada la primera fase. En aquesta hem pogut veure una forta presència de documents que es refereixen a aspectes més programàtics, de planificació i organitzatius, donat que coincideix amb la creació i les primeres fases de l'existència de l'ICUB, com són per exemple la Memòria, els Estatuts i el primer Pla Director. Concretament, en aquests documents no es troba contemplada la promoció de la diversitat cultural com a funció prioritària ni es troba recollit com un principi orientador de la seva política, segurament degut a que la presència d'altres comunitats culturals era reduïda comparat amb els primers anys del 2000 amb l'arribada de nous immigrants a la ciutat. No obstant, al Pla estratègic de 1999 ja es pot veure que l'ICUB va prenent consciència de la diversitat i l'incorpora dins dels seus enfocaments polítics, tal com posen de manifest de forma gradual, conforme van avançant els anys, les actuacions i programacions que recullen les Memòries de 2000, 2001, 2002 i 2003.

3.3 Fase II (2004): Incorporació de la diversitat cultural com a principi teòric

Si bé les accions i activitats mencionades durant la Fase I destaquen per expressar una sensibilitat incipient per la realitat de la diversitat dins de Barcelona, el tema no apareix de forma estratègica, ni tampoc amb un convenciment institucional explícit. Caldrà esperar l'any 2004 on la diversitat s'introdueix com a principi teòric a tenir en compte en les polítiques culturals. El document clau, que podem considerar com el primer reconeixement institucional de la diversitat és l'Agenda 21 de la cultura.

Per aquesta raó, en aquesta fase ens dedicarem a analitzar els aspectes més rellevants d'aquest document referents a la diversitat cultural. A part, també farem un breu esment al document "*Barcelona Cultura. Idees força 2004-2007*", on l'ICUB juga un paper motor.

L'Agenda 21 de la cultura: marc de les polítiques culturals de Barcelona

L'Agenda 21 de la cultura és el primer document amb vocació mundial que aposta per establir les bases d'un compromís de les ciutats i els governs locals per al desenvolupament cultural. L'Agenda 21 de la cultura fou aprovada per ciutats i governs locals d'arreu del món compromesos amb els drets humans, la diversitat cultural, la sostenibilitat, la democràcia participativa i la generació de condicions per a la pau.³² La seva aprovació es va realitzar el 8 de maig 2004 a Barcelona, pel IV Fòrum d'Autoritats Locals per a la Inclusió Social de Porto Alegre, en el marc del primer Fòrum Universal de les Cultures.

L'Agenda 21 de la cultura està essent utilitzat, d'una banda, per reforçar i renovar les polítiques culturals locals, i, d'altra banda, per legitimar demandes davant dels governs i les institucions internacionals sobre la importància de la cultura en el desenvolupament local.

El procés ha suscitat l'interès de les organitzacions internacionals, els governs nacionals i la societat civil. Així, per exemple, l'organització mundial Ciutats i Governos Locals Units (CGLU) va adoptar l'Agenda 21 de la cultura com a document de referència dels seus programes en cultura i va assumir un paper de coordinació del procés posterior a la seva aprovació. La Comissió de cultura de CGLU és el punt de trobada de ciutats, governs locals i xarxes que situen la cultura al centre dels seus processos de desenvolupament.

L'Agenda 21 de la cultura té 67 articles, dividits en tres grans apartats: principis (16 articles), compromisos (29 articles) i recomanacions (22 articles). L'apartat de principis exposa la relació entre la cultura i els drets humans, la diversitat, la sostenibilitat, la democràcia participativa i la pau. L'apartat de compromisos se centra en l'àmbit competencial dels governs locals, i exposa detalladament la petició de centralitat per a les polítiques culturals. L'apartat de recomanacions advoca per la renovada importància de la cultura, i demana que aquesta importància sigui reconeguda en els programes, els pressupostos i els organigrames dels diversos nivells de govern (locals, nacionals/estatals) i per les organitzacions internacionals. En els següents paràgrafs es reproduïxen els continguts de l'Agenda 21 de la cultura a partir d'algunes de les seves idees clau:

---

³² El llistat complet de ciutats, governs locals i organitzacions actualitzat a 1 de gener de 2008 es troba a: http://www.agenda21culture.net/docs/list_cities_2008_1_1_en_fr_es.pdf [Consulta: desembre 2008]

1) *Definició de cultura i drets culturals*

- “La cultura adopta formes diferents, que sempre responen a models dinàmics de relació entre societats i territoris” (article 1), i “la identitat cultural de tot individu és dinàmica (article 13).
- “Els drets culturals formen part indissociable dels drets humans (...). La llibertat cultural dels individus i les comunitats resulta condició essencial de la democràcia. Cap persona no pot invocar la diversitat cultural per atemptar contra els drets humans garantits pel dret internacional ni per limitar-ne l’abast” (article 3). “La iniciativa autònoma dels ciutadans, individualment o reunits en entitats i moviments socials, és la base de la llibertat cultural” (article 11).
- “La indispensable necessitat de crear les condicions per a la pau ha de caminar al costat de les estratègies de desenvolupament cultural. La guerra, el terrorisme, l’opressió i la discriminació són expressions d’intolerància que han de ser condemnades i eradicades” (article 6).
- Els mecanismes, els instruments i els recursos per garantir la llibertat d’expressió. El respecte als drets dels autors. La invitació a creadors i artistes a assumir un compromís amb els reptes de les ciutats, millorant la convivència i la qualitat de vida, ampliant la capacitat creativa i crítica de tots els ciutadans (articles 33 a 35).

2) *Cultura i governança*

- La nova centralitat de la cultura en la societat. Legitimitat de les polítiques culturals. “La qualitat del desenvolupament local requereix la imbricació entre les polítiques culturals i la resta de polítiques públiques –socials, econòmiques, educatives, ambientals i urbanístiques– (articles 10 i següents).
- L’aprofundiment democràtic i la governança local: “els principis d’un bon govern inclouen la transparència informativa i la participació ciutadana en la concepció de les polítiques culturals, en els processos de presa de decisions i en l’avaluació de programes i projectes” (article 5), “la convivència a les ciutats implica un acord de responsabilitat conjunta entre ciutadania, societat civil i governs locals (article 8).

- La millora dels mecanismes d'avaluació en cultura. Sistema d'indicadors culturals (article 49 i d'altres).
- La importància de les xarxes i la cooperació internacional. “Els governs locals treballen conjuntament en xarxa, tot intercanviant pràctiques, experiències i coordinant les seves accions” (article 4). L'impuls a la cooperació cultural internacional a partir dels principis de la reciprocitat i multilateralitat (articles 44, 45, 57 i d'altres).
- Establiment de mecanismes de participació dels governs locals en les polítiques i els programes en cultura dels governs nacionals i de les organitzacions internacionals (articles 50, 51 i 58-66)

3) *Cultura, sostenibilitat i territori*

- La relació entre cultura i sostenibilitat: “font d'intercanvis, font d'innovació i de creativitat, la diversitat cultural és tan necessària per al gènere humà com la biodiversitat per als éssers vius” (article 2).
- La riquesa que comporta la diversitat de les expressions culturals. La importància d'un ecosistema cultural ampli, amb diversitat d'orígens, amb agents públics, privats i associatius, en els diversos sectors de la cultura: el patrimoni, la lectura pública, les arts, les indústries creatives i els mitjans de comunicació (articles 17 a 20, i d'altres).
- La “continuïtat i el desenvolupament de les cultures locals originàries, portadores d'una relació històrica i interactiva amb el territori”. Alhora, “l'expressió i la participació de les persones amb cultures procedents de la immigració o arrelades originàriament en altres territoris”. El diàleg, la convivència i la interculturalitat com a principis bàsics de la dinàmica de relacions ciutadanes (articles 21 a 24).
- La introducció de paràmetres culturals en els processos de planificació urbana. La importància dels espais públics com a espais de relació, convivència i creativitat (articles 25 a 27).

- La importància de la cooperació local. Descentralització de les polítiques i dels recursos destinats a l'àrea cultural. L'originalitat creativa de les anomenades perifèries. Cooperació intermunicipal (articles 28, 29, i d'altres).

4) *Cultura i inclusió social*

- La cultura com a esfera pública: “l'accés a l'univers cultural i simbòlic en tots els moments de la vida, des de la infantesa fins a la vellesa, constitueix un element fonamental de formació de la sensibilitat, l'expressivitat, la convivència i la construcció de ciutadania” (article 13).
- La relació entre cultura i inclusió social. L'expressivitat com “una dimensió bàsica de la dignitat humana i de la inclusió social, sense perjudici de raons de gènere, edat, ètnia, discapacitat, pobresa o qualsevol altra discriminació” (article 22).
- La participació cultural com a element d'una ciutadania plena. El compromís amb la generació i l'ampliació de públics (article 18).

5) *Cultura i economia*

- El reconeixement de la dimensió econòmica de la cultura. Importància de la cultura com a factor de generació de riquesa i desenvolupament econòmic (article 12).
- El suport als agents culturals, a través de diferents mitjans i instruments. El finançament de la cultura a partir de diverses fonts, com subvencions, fons de risc, micro-crèdits, incentius fiscals... (article 20 i d'altres).
- El “paper estratègic de les indústries culturals i els mitjans de comunicació locals, per la seva contribució a la identitat local, la continuïtat creativa i la creació d'ocupació” (article 30).
- Les relacions entre equipaments culturals i entitats que treballen amb el coneixement, amb les universitats, els centres de recerca i les empreses investigadores; foment dels programes adreçats a divulgar la cultura científica i la tecnologia (articles 40 i 41).

Pel que fa als principis l'Agenda 21 de la Cultura en el seu primer article assenyala que la diversitat cultural és el principal patrimoni de la humanitat. És el producte de milers d'anys d'història, fruit de la contribució col·lectiva de tots els pobles, a través de les seves llengües, imaginaris, tecnologies, pràctiques i creacions. La cultura adopta formes distintes, que sempre responen a models dinàmics de relació entre societats i territoris. La diversitat cultural contribueix a una "existència intel·lectual, afectiva, moral i espiritual més satisfactòria per a totes les persones" (Declaració Universal de la UNESCO sobre la diversitat cultural, article 3), i constitueix un dels elements essencials de transformació de la realitat urbana i social. A més, a l'article 3 de l'Agenda 21 de la cultura s'assenyala que cap persona pot invocar la diversitat cultural per atemptar contra els drets humans garantits pel dret internacional ni per limitar el seu abast. Per últim, l'article 7 destaca que "les ciutats i els espais locals són un marc privilegiat de l'elaboració cultural en constant evolució i constitueixen els àmbits de diversitat creativa, on la perspectiva de la trobada de tot allò que és diferent i distint (procedències, visions, edats, ètnies, classes socials) fa possible el desenvolupament humà integral. El diàleg entre identitat i diversitat, individu i col·lectivitat, es revela com l'eina necessària per garantir una ciutat cultural planetària així com la supervivència de la diversitat lingüística i el desenvolupament de les cultures".

A més d'aquest resum de principis de l'Agenda 21 de la cultura, i pel que respecta al nostre objecte d'estudi, és interessant també reproduir alguns dels seus compromisos:

- "Establir polítiques que fomentin la diversitat cultural a fi de garantir l'amplitud de l'oferta, i fomentar la presència de totes les cultures, i especialment de les minoritàries o desprotegides en els mitjans de comunicació i de difusió, tot fomentant les coproduccions i els intercanvis i evitant posicions hegemòniques" (article 17).
- "Promoure l'expressivitat com una dimensió bàsica de la dignitat humana i de la inclusió social, sense perjudici de raons de gènere, edat, ètnia, discapacitat, pobresa o qualsevol altra discriminació que impossibiliti l'exercici ple de les llibertats. La lluita contra l'exclusió social és la lluita per la dignitat de totes les persones" (article 22)

- “Garantir l’expressió i la participació de les persones amb cultures procedents de la immigració o arrelades originàriament en altres territoris. Al mateix temps, els governs locals es comprometen a posar els mitjans perquè les persones immigrants accedeixin a la cultura de la comunitat d’acollida i hi participin. Aquest compromís recíproc és el fonament dels processos de convivència i interculturalitat que, de fet, sense aquest nom, han contribuït a configurar la identitat de cada ciutat” (article 24).

Document Barcelona Cultura. Idees força 2004-2007. Pla Director de l’Institut de Cultura 2004-2007

Aquest document es tracta d’un Pla Director i és important ja que pretén remarcar que un cop finalitzat el Fòrum de les Cultures-Barcelona 2004, la cultura ha d’assumir el repte de continuar essent un aspecte clau en el desenvolupament d’idees i projectes compromesos amb els valors, la creativitat, la coexistència i la ciutadania. En aquest sentit, el document subratlla la necessitat de que les polítiques culturals implementades per l’Ajuntament de Barcelona fomentin la coexistència i les relacions entre cultures, sobretot després de l’arribada d’immigrants de tot el món. A més, assenyala que aquestes polítiques han de trobar un equilibri entre tradició i innovació i desenvolupar els valors cívics de la ciutadania, entre d’altres aspectes.

Una de les primeres línies d’actuació (Cultura per a la coexistència), menciona que les cultures immigrants han de tenir garantida l’expressió i participació com a elements fonamentals de coexistència i interculturalitat. És en l’esfera cívica i cultural que podem veure la inclusió de la immigració com un enriquiment de la diversitat cultural.

Per últim com a programes i mesures el document destaca, per una banda, la promoció d’activitats festives que vetllen per la interculturalitat i participació. En aquest sentit, les festes són unes activitats amb un seguit de valors cívics i de participació democràtica. A més, l’arribada de nous grups amb trets culturals diferents fan de les activitats festives (com poden ser la Mercè, la Cavalcada de reis, o el Carnaval) trobades de coexistència i genuïna pràctica intercultural. Per una altra banda, es fa una especial menció a la “Carta de compromisos i drets culturals dels ciutadans i ciutadanes de Barcelona”, a la qual ens referirem més endavant en la fase següent. D’aquesta es diu que ha de ser l’instrument que garanteixi el dret de tots el ciutadans de Barcelona a formar part en la vida cultural

de la ciutat; un element d'inclusió social i pràctica intercultural. Aquesta carta ha de garantir el reconeixement de la diversitat creativa.

Com hem pogut veure la segona fase es caracteritza per un gran canvi respecte a la *Fase I* ja que s'introdueix la diversitat cultural com a principi teòric a tenir en compte en el desenvolupament de les polítiques culturals, sobretot a partir de l'adopció per part de Barcelona de l'Agenda de la cultura, com a primer document que reconeix institucionalment la diversitat cultural. A més, amb el document *Barcelona Cultura. Idees Força (2004-2007)* es posen sobre la taula diverses línies d'actuació que tenen per objecte la interculturalitat.

3.4 Fase III (2005-2007): Del principi teòric a la diversitat com a criteri polític

Aquesta és la fase de major producció, tant pel que fa a documents teòrics com a implementació, i creacions d'estructures institucionals. A partir de l'anàlisi dels diferents documents veurem com l'Ajuntament de Barcelona ha anat incorporant durant el trienni 2005-2007 la diversitat en les diferents accions i programacions que formen part de la política cultural de la ciutat. Per tal d'analitzar aquesta fase, en primer lloc, analitzarem el document del *Pla Estratègic de Cultura 2006*, que porta per títol i nom "*Nous Accents 2006*" i, en segon lloc, farem un repàs per les *Memòries de 2005, 2006 i 2007* com a documents d'implementació. Abans, però, de passar a analitzar aquests documents cal dedicar un apartat previ a explicar algunes de les estructures creades com són el CGLU i el seu Grup de Treball, així com el Consell de Cultura de Barcelona, com a òrgan creat en aquesta fase.

A part de l'impuls d'aquests documents de l'any 2006, cal tenir en compte que, a més, aquesta és la fase on conflueixen els resultats de tota la tasca realitzada en les etapes anteriors. És en aquest punt, i fruit de la tasca desenvolupada durant els anys 2004 i 2005 gràcies a algunes eines teòriques inspiradores com l'Agenda 21 de la cultura, on veiem la implementació d'aquesta transformació del principi de la diversitat cultural en criteri polític a l'hora de pensar les línies de la política cultural i programar l'oferta cultural de la ciutat de Barcelona. Per donar compte d'aquesta implementació es mostra,

per últim, un resum de l'anàlisi realitzada sobre les *Memòries de l'ICUB de 2005, 2006 i 2007*.

Ciutats i Governes Locals Units (CGLU). Els preparatius de la “Carta de Compromisos i Drets Culturals dels ciutadans i les ciutadanes de Barcelona”

Ciutats i Governes Locals Units (CGLU) es va fundar el maig de 2004, i actua com a portaveu unit i defensor mundial de la democràcia i l'autonomia local. CGLU és l'associació de governs locals més gran del món i té una estructura amb seccions regionals a l'Àfrica, Amèrica del Nord, Amèrica Llatina, Àsia-Pacífic, Europa, Euro-Àsia, i Orient Mitjà- Àsia Occidental. Ciutat i Governes Locals Units va adoptar l'Agenda 21 de la cultura com a document de referència dels seus programes en cultura i va assumir un paper de coordinació del procés posterior a la seva aprovació. La Comissió de cultura de CGLU és el punt de trobada de ciutats, governs locals i xarxes que situen la cultura al centre dels seus processos de desenvolupament.

La Declaració Final del Congrés Fundador de Ciutats i Governes Locals Units, celebrat a París al maig de 2004, afirmava que la cultura s'havia convertit en una dimensió imprescindible per al desenvolupament. S'afirmava que el diàleg intercultural i la promoció de la diversitat cultural formen part dels majors reptes de la humanitat.

El Grup de Treball en Cultura de CGLU, constituït a Beijing el 9 de juny de 2005, és el punt de trobada de les ciutats i els governs locals que situen la cultura al centre dels seus processos de desenvolupament. Actualment el Grup de Treball està presidit per l'Ajuntament de Barcelona, compta amb les vicepresidències de les ciutats de Buenos Aires i Estocolm i acull ciutats i governs locals d'arreu del món. Fruit del seu paper com a institució de referència a nivell mundial, cal assenyalar que la Divisió de Polítiques Culturals i Diàleg Intercultural de la UNESCO va encarregar un document anomenat “Polítiques Locals per a la Diversitat Cultural” que va ser redactat el 2006 per l'Institut de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, com a ciutat que té la presidència del Grup de Treball en Cultura CGLU.³³ El Grup de Treball, a més, dóna alguns consells per a la

---

³³ L'estudi tenia per objectiu investigar quin tipus de polítiques públiques donaven suport a nivell local a la diversitat de formes de les expressions culturals. Algunes de les conclusions a les que arriba l'estudi són les següents: a) La diversitat és un element constitutiu de la cultura; b) La diversitat proporciona un nou conjunt de lents conceptuals per descriure les actuals polítiques locals, i probablement articularà

implementació local de l'Agenda 21 de la Cultura. Especialment ens interessa destacar la Carta de drets i responsabilitat culturals, i el Consell de Cultura; ambdós instruments, com veurem més endavant, Barcelona ja està en procés d'adoptar-los.

Pel que fa a la Carta de Drets i Responsabilitat Culturals, el Grup de Treball de CGLU diu que es tracta d'un document que defineix específicament els drets i les responsabilitats culturals dels habitants d'un territori. En aquest sentit, la ciutat de Barcelona va iniciar el 2002 el treball de redacció de la Carta de Drets i Deures Culturals de Barcelona, un procés que encara avui resta inacabat, ja que si bé la Carta està redactada no ha estat encara aprovada pel Ple, degut a l'existència d'un informe dels serveis jurídics de l'Ajuntament contrari a la seva creació. D'aquesta manera l'Institut de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona endegava un procés de realització d'un document de referència sobre els drets i els deures culturals en el nostre espai urbà. Aquest document porta com a títol (encara provisional) "Carta de Compromisos i Drets Culturals dels ciutadans i les ciutadanes de Barcelona". Aquest procés, a més, va coincidir en el temps amb una iniciativa on Nacions Unides, amb la creació d'un Grup de Treball d'experts, encetava una anàlisi per definir millor i ampliar el coneixement i l'aplicació, arreu del món, del "dret a participar en la vida cultural". Aquest Grup de Treball va celebrar dues reunions: una reunió inicial a Manila al mes febrer de 2002 i una a Barcelona al mes de novembre 2008, responent a la invitació de l'Institut de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona i de la Fundació Interarts. El seminari va plantejar els nombrosos reptes que avui comporta pensar i actuar sobre els drets i els deures culturals. Conceptes com "igualtat", "diversitat" o "participació", àdhuc "cultura", no desperten un consens immediat. En el decurs del seminari també es van presentar en públic els primers esborranys d'aquest document que, provisionalment, portava com a títol "Carta de Compromisos i Drets Culturals dels ciutadans i les ciutadanes de Barcelona". L'esborrany exposava els elements de la Cultura Constituent

---

noves polítiques culturals; c) Les ciutats estan incloent els plantejaments sobre la diversitat cultural en les seves polítiques locals en tant que la diversitat té múltiples significats; d) Els conceptes d'"ecosistema cultural" o "ecologia cultural" faciliten la comprensió i permeten la conversió en polítiques dels plantejaments sobre la diversitat cultural; e) La governança es converteix en una prioritat essencial, permetent als ciutadans participar en la vida cultural i en les polítiques culturals participatives o deliberatives.

i definia la ciutat com un espai de relacions culturals, una comunitat amb compromisos i responsabilitats d'interacció amb els altres i amb l'entorn.

Pel que fa als continguts de la Carta de Compromisos i Drets Culturals dels ciutadans i les ciutadanes de Barcelona, i molt en la línia de l'enfocament d'aquest darrer estudi d'aquest Grup de Treball, aquesta presenta "el dret a participar en la vida cultural" com el dret que més directament afecta la convivència en una ciutat i destaca la necessitat d'una implicació activa de la ciutadania. L'esborrany de la Carta contempla diversos "apartats" de "drets i compromisos culturals" que despleguen (en una iniciativa pionera d'abast mundial) en què consisteix en una ciutat "el dret a participar en la vida cultural": accés, protecció i no-discriminació; participació i cooperació; memòria i patrimoni; formació, educació, aprenentatge i coneixement; expressivitat i creativitat. Com a "compromisos" la Carta presenta les maneres amb què els ciutadans i ciutadanes es comprometen a respectar, contribuir, harmonitzar, informar, conservar i innovar en l'espai urbà, així com a reconèixer la diversitat cultural. La Carta apel·la tant a la llibertat com a la responsabilitat en tant que components bàsics, i interrelacionats, de la Cultura Constituent. D'aquesta manera, la Carta no és un "programa" d'activitats, ni un "l·listat" de serveis públics, ni un reguitzell de "comportaments correctes", ni un "referent per a minories". La Carta és un pas endavant per a fonamentar el dret a la cultura en els ordenaments jurídics.

En aquest context cal dir que també es comencen a treballar alguns documents que faran possible la creació, el 20 de febrer de 2007, del Consell de Cultura de Barcelona i al que dedicarem un apartat al final d'aquesta fase, un cop analitzades les memòries.

Memòria ICUB 2005

Tenint en compte que els objectius del nostre estudi, seguint ja les memòries anteriors, una vegada més és en l'apartat de les festes i la participació cultural on trobem més referències a la introducció de l'element de diversitat. No obstant, es percep un canvi respecte a les Memòries anteriors, ja que en la de 2005 la diversitat cultural cobra una major presència i es fa molt més explícita respecte als anys anteriors en els diferents actes culturals esdevinguts a la ciutat. Així, per exemple, cal destacar la Cavalcada de Reis que va iniciar l'any amb un espectacle amb vocació multicultural que va voler reflectir la llegenda dels Reis Mags amb una visió renovada i actual. Així, la tradicional

Cavalcada de Reis continua apostant enguany per la renovació de la llegenda dels Reis Mags, en un intent d'adequar el seu contingut a la realitat multicultural de la ciutat. En aquesta línia, la Cavalcada es va concebre al voltant d'un discurs que vincula l'origen geogràfic dels Reis Mags, segons la tradició renaixentista, amb cadascuna de les civilitzacions que suposadament constituïen el món antic: Rei Blanc (*Median* - cultures àrabo-musulmanes), Rei Ros (*Assam* - cultures asiàtiques) i Rei Negre (*Núbia* - cultures de l'Àfrica negra). El discurs multicultural de la Cavalcada també va ser l'excusa per incorporar les associacions d'immigrants (àrabs d'Ibn-Batuta, xinesos de La Formiga i africans d'Etane) a l'espectacle. Tot plegat, la Cavalcada de Reis de l'any 2005 va ser una aposta per la convivència en la diversitat

El Carnaval Barcelona amb un calendari consolidat, una cerimònia àmpliament acceptada i una massiva assistència als actes va presentar un discurs que feia èmfasi en els trets que defineixen aquesta festa: participació, diversitat i creació. Així, es va incidir en conceptes com la mostra de les cultures, l'art de l'efímer i la festa de tothom.

Per últim, la Memòria de 2005 assenyalava la música com la representació sonora de les ciutats. I la defineix no només com a art, sinó que, per damunt de tot, és una pràctica que com a tal fomenta l'educació de la sensibilitat, la integració, la diversitat, el civisme, la vida social i el dinamisme econòmic.

Memòria ICUB 2006

Seguint la dinàmica de la Memòria del 2005, en aquesta nova Memòria s'incorporen alguns dels esdeveniments culturals com la Mostra de Cinema Africà, el Festival de Cinema Jueu i el Festival de Cinema Asiàtic, i les exposicions sobre diferents cultures i pobles al Museu Etnològic. A més, durant l'any 2006 es va desenvolupar el procés d'elaboració del abans esmentat nou Pla Estratègic de Cultura del qual es va presentar públicament el document definitiu 14 de desembre amb el títol *Pla Estratègic de Cultura de Barcelona, Nous Accents 2006*, i que, finalment, el 22 de desembre va ser aprovat pel Plenari del Consell Municipal com a instrument de planificació i orientació de les polítiques culturals de la ciutat.

També en el marc del procés de revisió i actualització del Pla Estratègic del Sector Cultural es van realitzar les tasques que posteriorment van permetre al 2007, la

constituïció i posada en marxa del Consell de Cultura de Barcelona, concebut com a consell sectorial en el marc de la normativa de participació ciutadana de l'Ajuntament. També al 2006 l'Ajuntament es va començar a organitzar l'Any Europeu del Diàleg Intercultural 2008.

Pla Estratègic de Cultura de Barcelona: Nous accents 2006

El Pla Estratègic de Cultura de Barcelona 2006 és una renovació del Pla realitzat en 1999. Com veurem, l'atenció a la diversitat cultural, ha augmentat en nombre i visibilitat en els continguts respecte al Pla Estratègic de 1999. Planteja els principis, les bases i les orientacions polítiques per a la política cultural de l'Ajuntament de Barcelona per als posteriors anys. En aquest document també es fa un balanç d'allò que es va planejar l'any 1999, des del punt de vista d'assoliment dels objectius generals i de les concrecions que es desenvolupen de les línies d'actuació del propi Pla. D'aquest balanç se'n desprèn la constatació que, en bona mesura, els objectius del Pla 1999 s'han complert.

1) Evolució de la Política Cultural de Barcelona

Abans d'arribar al Pla Estratègic de Cultura de Barcelona 2006, les polítiques culturals de Barcelona han passat abans per tres transformacions diferents:

- De 1979 a 1985 les polítiques de cultura de l'Ajuntament de Barcelona va prioritzar la democratització de la cultura, amb l'accés de la ciutadania a les activitats culturals i en la descentralització del poder municipal.
- De 1986 a 1995 va ser, gràcies als Jocs Olímpics de 1992, una època de transformació econòmica de Barcelona, vinculada al desenvolupament urbanístic de la ciutat, amb polítiques d'equipaments de capitalitat, i construcció d'una xarxa de grans infraestructures i equipaments culturals.
- De 1996 a 2004 hi ha una tercera transformació urbana que té com eix central la consideració de la cultura com motor de desenvolupament de la ciutat. En aquesta època es va crear el Pla Estratègic de 1999, que es va caracteritzar per tenir dos objectius bàsics: "la voluntat que la cultura ocupés un espai de centralitat en el marc de l'estratègia de la ciutat, i el reconeixement del vincle

entre la cultura i el desenvolupament econòmic i tecnològic” (Pla Estratègic 2006, 7). Objectius que segons el Pla 2006 s’han aconseguit amb la concreció de la política municipal d’atorgar a la cultura un espai central, i per un altre, amb el reconeixement i aprofitat el paper de la cultura en el desenvolupament econòmic i tecnològic de Barcelona (22@, anys temàtics, Fòrum Universal de les Cultures, etc.).

No obstant això, encara que el Pla de 2006 manté els principis de 1999, els seus fonaments canvien en 2006 al considerar “la cultura com argument, la cultura com finalitat, i no només com un mitjà. Encara que els beneficis externs (econòmics, socials, tecnològics) segueixen sent certs i vàlids, ha arribat el moment de posar la cultura com finalitat de les polítiques culturals. Aquests nous accents no neguen els anteriors, sinó que, molt al contrari, els incorporen, de la mateixa manera que els de 1999 incorporaven les lògiques de les etapes anteriors de les polítiques culturals des del restabliment de la democràcia” (Pla Estratègic 2006; 9).

2) Visió i fonaments del nou Pla Estratègic

El Pla parteix de la cultura com una de les quatre dimensions del desenvolupament, recollint la visió de l’Agenda 21 de la cultura, i fixant l’atenció sobre cinc vectors del desenvolupament cultural: la llibertat cultural, la condició creativa, la densitat i diversitat cultural, la preservació i dinamització del patrimoni, i la preservació de l’espai públic com a escenari principal de la convivència. En aquest sentit, la nova realitat i els reptes de futur, detectats en la diagnosi i en els debats sobre l’actualització del Pla, fan concloure que convé prioritzar el binomi proximitat-excel·lència, en un context de diversitat cultural i de complexitat creixent de les dinàmiques culturals de la ciutat. El Pla considera que aquesta doble aposta ha de servir, també, per millorar el sistema de producció i difusió de la cultura. No obstant, els reptes culturals del moment es mouen en els límits: d’una banda, en la capacitat de generar condicions per a la convivència en un entorn cada vegada més divers; i, de l’altra, en la capacitat d’excel·lir, de posar totes les capacitats i energies disponibles a facilitar condicions per a la qualitat de les produccions i els projectes culturals.

Amb aquesta concepció, s’aprova un document en el qual es recullen tres grans línies d’actuació. La primera, és una aposta per la proximitat a través del foment dels entorns

urbans afavoridors de la interacció entre ciutadans. Aquesta línia haurà de garantir la convivència, la igualtat d'accés als béns i continguts culturals, i la igualtat d'oportunitats per tal que qualsevol ciutadà pugui desenvolupar les seves capacitats d'expressió.

La segona línia d'actuació planteja una aposta per la qualitat i l'excel·lència en la producció cultural a la ciutat a través de la millora de les condicions d'accés dels creadors als mitjans necessaris per desplegar tot el seu potencial i la millora, de manera continuada, de les programacions de tots els equipaments i programes públics de la ciutat.

La tercera línia ha de garantir un ecosistema cultural més proper als ciutadans per tal d'augmentar la connectivitat en les diverses escales territorials, en els àmbits metropolità, català i estatal. Així mateix, preveu assegurar les condicions per a la projecció internacional, afavorint polítiques de coproducció i intercanvi, i incentivar l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació.

3) Programa per al diàleg intercultural

El Pla s'estructura en deu programes diferents.³⁴ El quart és el que té relació directa amb la diversitat. El *Programa per al diàleg intercultural* pretén ser de llarga durada. Té com objectiu desenvolupar la protecció de la diversitat cultural i la promoció d'espais i processos per al diàleg intercultural en el conjunt del sistema cultural de la ciutat, buscant la complicitat de les institucions, els equipaments, els esdeveniments i els agents culturals principals de la ciutat i implicant, especialment, a les associacions, els col·lectius i els agents culturals nous a Barcelona.

Dins d'aquest Programa es plantegen els següents projectes:

---

³⁴ Els deu programes del Pla són els següents: 1) Barcelona Laboratori; 2) Cultura, Educació i Proximitat; 3) Barcelona, Ciutat Lectora; 4) Programa per al Diàleg Intercultural; 5) Barcelona Ciència; 6) Qualitat dels Equipaments Culturals; 7) Coneixement, Memòria i Ciutat; 8) Capitalitat Cultural de Barcelona; 9) Connectivitat Cultural; i 10) Consell de Cultura De Barcelona

- *Proximitat i diàleg intercultural.* Facilitar que tots els equipaments i infraestructures del sistema cultural elaborin i posin en marxa projectes i accions per incrementar el diàleg intercultural.
- *El món a Barcelona.* Programa que promou la diversitat i el diàleg cultural a Barcelona, a partir de l'organització de projectes i activitats al voltant de diferents regions culturals del món. Aquest programa pretén oferir una mirada urbana i contemporània de la realitat cultural del món, defugint de visions reduccionistes centrades únicament en els elements folklòrics i tradicionals de les diferents cultures. El programa El món a Barcelona impulsarà la presència de les cultures d'origen dels nous barcelonins i barcelonines.
- *2008 Any Internacional del Diàleg Intercultural.* La convocatòria feta pel Consell d'Europa identificant el 2008 com a l'Any Internacional del Diàleg Intercultural ha de ser el marc idoni per fixar les bases conceptuals i programàtiques que cal desplegar en els propers anys en relació amb el diàleg intercultural.
- *Fòrum de la Mediterrània.* Promoure la realització anual d'una trobada d'agents culturals de la Mediterrània (programadors, creadors, gestors i responsables d'institucions, equipaments, xarxes, col·lectius i entitats), adreçada a fomentar la cooperació cultural i a incentivar les coproduccions, els intercanvis i les residències. En col·laboració amb l'IEmed i la Casa Àrab.
- *Centre d'Acolliment Lingüístic.* Suport i potenciació del Centre com a garantia d'efectiu acolliment, en un context d'increment de la diversitat cultural i de foment de la convivència, en què la llengua té un paper fonamental com a element d'integració i participació. Accentuació de la dimensió de la llengua catalana com a instrument d'igualtat d'oportunitats, de cohesió social i de ciutadania.
- *Linguamón - Casa de les Llengües.* Impuls a Linguamón - Casa de les Llengües, creat el 2006 per la Generalitat de Catalunya, com a plataforma per la sostenibilitat lingüística; com a espai per facilitar la presència de les llengües al ciberespai i com a equipament útil per projectar internacionalment models d'èxit en la gestió del multilingüisme. S'ha previst ubicar Linguamón al recinte de Can Ricart.

- *La Mercè i les festes de la ciutat.* Aprofundir en la vessant de les activitats festives de la ciutat com a trobades de convivència i de pràctica real d'interculturalitat, reforçant la festa com a activitat per potenciar els valors del civisme i la participació democràtica. A banda de la Mercè, la Cavalcada de Reis, Santa Eulàlia o el Carnaval, aquesta dimensió ha de desenvolupar-se també en els actes festius de cada districte i barri de Barcelona.

Memòria ICUB 2007

Si analitzem la memòria del 2007 podem tenir una idea aproximada de quin és el tractament que la diversitat cultural va rebre en aquest any dintre de la política cultural de l'Ajuntament.

En primer lloc, trobem que és segurament la memòria que fins ara (i des del 2000 que va ser la primera), on la paraula “diversitat” apareix més vegades. L'ús de la diversitat com a criteri política és ja un fet. Sobretot per fer referència a que cada cop més la diversitat d'estils, formats, escenaris... és un aspecte més tingut en compte a l'hora de programa els espectacles dels festivals musicals, de teatre, de cinema, exposicions d'art, visuals, etcètera.

En segon lloc, ‘diversitat cultural’ apareix a la Memòria de 2007 sobretot dintre del Programa “Barcelona, ciutat de diàleg” en l'apartat que la memòria dedica a parlar de la presència que Barcelona té en institucions i xarxes de cooperació cultural d'àmbit internacional (“Barcelona al món”); una presència que és valorada com a cada cop més notable.

Entre els fets que es destaquen a la Memòria podem mencionar, en primer lloc, l'Agenda 21 de la cultura. El 31 de desembre del 2007 hi havia 267 ciutats, governs locals, organitzacions i xarxes que hi estaven vinculades. Així, per exemple, destaca un acord firmat de cooperació entre l'Organització de Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura (UNESCO) i Ciutats i Governos Locals Units (CGLU) el dia 21 de maig del 2007 per tal de reforçar la col·laboració entre ambdues organitzacions i on un dels objectius és la celebració conjunta cada 21 de maig del Dia Mundial de la Diversitat Cultural. En segon lloc, la Memòria també es refereix al ja mencionat informe *Polítiques locals per a la diversitat cultural*, que es publicà el 2007 i que va ser

encarregat per la Divisió de Polítiques Culturals i Diàleg intercultural de la UNESCO a l'Institut de Cultura de Barcelona, en tant que president de la Comissió de Cultura de Ciutats i Governos Locals Units. Finalment, és important destacar l'entrada en vigor el 18 de març del 2007 de la Convenció sobre la Protecció i la Promoció de la Diversitat de les Expressions Culturals de la UNESCO. Mai en la història una convenció cultural havia estat ratificada per tants estats amb tanta celeritat.

El Consell de Cultura de Barcelona

Tal com hem apuntat amb anterioritat, el 20 de febrer de 2007 es va crear el Consell de Cultura de Barcelona com a marc de participació, amb, com a primera activitat, l'objectiu d'impulsar el Pla estratègic del sector cultural. El Consell, tal com es recull als seus Estatuts recollits en el Butlletí Oficial de la Província de Barcelona (núm.34/pàg.24), està creat en el marc de la normativa de participació ciutadana de l'Ajuntament de Barcelona, i té un caràcter consultiu.

El Consell de Cultura de Barcelona es troba definit com un òrgan de participació, de relació, de debat, de coordinació, d'avaluació i de seguiment. Assumeix el lideratge en el procés d'implantació dels programes estructurants del Pla estratègic de cultura.

Es considera que per al funcionament i l'acompliment de la seva missió i els seus objectius, el Consell podrà crear grups de treball específics que es cuidin de temes, necessitats i problemàtiques concrets. Per assegurar el bon funcionament del Consell i dels seus grups de treball, es proposa la creació d'una oficina tècnica.

El Consell de Cultura de Barcelona pretén aglutinar la representació dels interessos i les posicions dels diferents sectors i agents del món cultural de la ciutat. En aquesta línia, els seus membres poden ser de tres tipus: membres col·lectius (associacions, gremis, col·legis professionals, etc.) representats per qui designi cadascun d'aquests; membres institucionals (principals institucions culturals públiques i privades de la ciutat, Diputació de Barcelona, Generalitat de Catalunya, etc.), i, membres individuals (personalitats reconegudes del món cultural o del món social i econòmic, vinculades al desenvolupament de la cultura a Barcelona).

Amb l'anàlisi d'aquests documents i de les estructures creades en aquest període, donem per tancada la fase en què la diversitat passa de ser un principi teòric a ser un criteri polític. A més de ser la fase de major producció, tant pel que fa a documents teòrics com a implementació, i creacions d'estructures institucionals, el fet és que la presència de la diversitat cultural en els respectius documents i les accions encaminades a vetllar per la seva existència i promoció són la mostra evident de que en aquest trienni la diversitat està passant a ser criteri polític.

3.5 Fase IV (2008): Fase d'Innovació: la Diversitat Cultural com a Política

Aquesta quarta fase, en què ens trobem ara, s'inicia al 2008 i té el repte d'aconseguir que la diversitat sigui definida com una política, i no com a criteri. Per això caldrà definir uns principis d'acció i donar un nou enfocament contextual amb la incorporació d'una sèrie d'aspectes d'innovació, tal com veurem al quart i cinquè capítol. No és casualitat doncs, que en aquesta fase trobem el *Programa Barcelona Diàleg Intercultural 2008* com una primera eina que la ciutat de Barcelona posa en marxa en la seva aposta per convertir aquest criteri de diversitat cultural en política. Aquesta iniciativa marca un punt d'inflexió pel que fa a la política cultural de Barcelona respecte a la inclusió de la diversitat cultural. No obstant, ara s'ha de treballar perquè no quedi en una experiència aïllada, sinó que sigui el primer pas per a definir una política cultural d'acomodació de la diversitat a la ciutat de Barcelona.

En aquesta darrera fase incloem també una breu menció al document de Propostes de Mesures pel PAM 2008-2011 des de l'ICUB.

Programa Any del Diàleg Intercultural 2008

Tal com assenyala la mesura de govern, la riquesa creativa de les ciutats es fonamenta avui més que mai en la seva capacitat d'acomodar la diversitat d'expressions culturals que hi conviuen i en generar espais de trobada i diàleg entre persones amb imaginaris culturals diversos. La diversitat cultural és una realitat pròpia de totes les ciutats contemporànies, en un moment en què els moviments humans i les tecnologies de la informació estan generant noves situacions de relacions personals i nous escenaris socials. Preservar la riquesa cultural arrelada en el territori de les ciutats, com ho és la

seva llengua o el seu patrimoni, exigeix facilitar la interacció i la barreja amb les distintes identitats culturals que hi conviuen, igual que garantir la relació interdependent entre diversitat cultural i drets humans fonamentals com la llibertat d'expressió, el dret a l'educació o el dret a la cultura. És indubtable que l'augment de la diversitat cultural de la ciutat significa una gran oportunitat i una riquesa per a la ciutat que al mateix temps presenta reptes i complexitats que cal abordar.

En aquest context, l'Ajuntament de Barcelona celebra la decisió de la Unió Europea en declarar l'any 2008 Any Europeu del Diàleg Intercultural i manifesta la seva adhesió i suport a la iniciativa i posa en marxa el seu Programa Barcelona Diàleg Intercultural l'any 2008, amb la voluntat de promoure iniciatives, accions i debats que contribueixin a abordar els nous reptes de futur i a construir un projecte de ciutat compartit.

Cal dir, però, que l'Ajuntament de Barcelona ja havia desenvolupat en els darrers anys un seguit de polítiques per promoure el diàleg i les relacions interculturals. D'entre aquestes polítiques en destaquen:

- L'aprovació l'any 1997 del primer Pla Municipal per a la Interculturalitat, un pla molt pioner atès que el nombre de residents d'origen estranger en aquella època era només del 2%.
- La realització des de l'àmbit d'educació i coincidint amb l'increment de la diversitat en els centres educatius de la ciutat, de diversos programes en cooperació amb l'Administració Educativa, per treballar l'educació intercultural, com el treball amb les aules d'acollida a les escoles, els Plans Educatius d'Entorn, el Pla Jove Formació-Ocupació, programes per la promoció dels drets humans, la interculturalitat i la solidaritat o programes específics per a persones immigrades a les escoles municipals d'adults.
- L'aprovació l'any 2002 per consens de tots els partits polítics del Pla Municipal d'Immigració, que ha estat el full de ruta de les polítiques d'immigració. Un dels principis rectors del pla és el reconeixement de la diversitat cultural entesa com l'acceptació de la convivència i l'intercanvi actiu entre les diverses cultures presents a la nostra ciutat, sempre que no atempti contra els drets fonamentals de les persones.
- L'entrada en funcionament des de juny de 2002 del Servei de mediació intercultural.

- La creació l'any 1999 del Centre Interreligió de Barcelona amb l'objectiu de garantir que totes les creences i visions religioses i laiques de la vida es puguin viure amb llibertat i puguin conviure amb normalitat a l'espai públic.
- L'adhesió de l'Ajuntament de Barcelona a l'Agenda 21 de la cultura (maig de 2004)
- El suport de Barcelona a la Convenció sobre la protecció i la promoció de la diversitat de les expressions culturals de la UNESCO (novembre de 2005).

En aquest marc, el dia 21 de Maig de 2008, coincidint amb el Dia Mundial de la Diversitat Cultural declarat per la UNESCO, l'Ajuntament de Barcelona va donar inici al Programa Barcelona Diàleg Intercultural, un programa per tal d'impulsar i reforçar accions existents, innovar amb noves propostes i convocar les entitats i institucions de la ciutat a sumar esforços amb una programació oberta al conjunt de la ciutadania.

Es tracta d'un programa pel foment de la diversitat d'expressions culturals a la ciutat que pretén reforçar la pluralitat d'expressions en la seva oferta cultural i, a partir del programa d'exposicions, el programa de festes i les propostes de festivals a la ciutat, intensificar els accents de la diversitat cultural. Així, per exemple, la festa i la diversitat cultural està prevista que es visqui també als gran equipaments de la ciutat (biblioteques, centres cívics, museus...) i de manera especial en els carrers de la ciutat durant l'any 2008. Les festes de la Mercè, a través de programes com la Ciutat convidada o el Fòrum Mediterrani de Cooperació Cultural, es convertiran en l'escenari principal de la diversitat d'expressions que conviuen a Barcelona. De la mateixa manera, la Cavalcada de Reis i la Rua de Carnaval apostaran per incrementar la participació d'entitats culturals de la ciutat juntament amb una aposta per la creativitat i la contemporaneïtat. A més de les festes de tradició barcelonina, durant l'any 2008 la ciutat es farà ressò del calendari festiu d'altres cultures incorporant al programa d'activitats celebracions significatives per a diverses comunitats. Una celebració que quedarà oberta al conjunt de la ciutadania, i on val la pena destacar "Les Nits del Ramadà". La programació de cicles i festivals dels equipaments culturals de la ciutat es faran ressò també durant l'any 2008 de la promoció del diàleg intercultural i l'aposta per introduir projectes que fomentin la diversitat d'expressions culturals. La programació de cicles de conferències com les "Converses a Barcelona" al Palau de la Virreina i debats liderats per grups de treball universitaris i entitats independents que

promouen el coneixement de la diversitat cultural, hauran de contribuir a promoure el debat al voltant de la qüestió del diàleg intercultural. A més, el 2008 es fomentaran accions que prenguin en consideració la diversitat lingüística de la ciutat, per tal que aquest patrimoni estigui també present en la diversitat d'expressions que conformen la programació cultural de la ciutat. I es reforçarà el Servei de Mediació Intercultural (suport als professionals i a les relacions de convivència comunitària en un context de diversitat), tenint en compte que la mediació intercultural és una fórmula d'intervenció que permet resoldre problemes d'entesa i de convivència, trencant amb els estereotips. Es promourà igualment l'acord amb les entitats representatives de les comunitats culturals minoritàries, especialment les representades en el Consell Municipal d'Immigració, així com amb aquelles entitats que treballen el tema de la interculturalitat.

L'aposta del govern municipal per fomentar el diàleg intercultural, tal com expressa la Mesura de Govern, s'entén com "el desplegament d'una idea de ciutat i d'unes polítiques adaptades al món global en el qual vivim, però que no pot quedar-se en una acció arrelada a un any concret sinó que cal treballar perquè es faci extensiu a un marc atemporal"

Proposta de mesures PAM 2008-2011

A partir del Pla Estratègic de Cultura, realitzat durant el 2006 amb la participació de bona part del sector cultural, des de l'ICUB es presentaren un seguit de mesures per tal de ser incloses al PAM, desenvolupant els objectius que planteja per al període 2008-2011. D'entre aquestes mesures les que fan referència al nostre objecte d'estudi són les següents:

- Dintre de la segona línia *Incrementar les possibilitats per a la pràctica i la participació cultural de tots els ciutadans, sigui en l'àmbit de la ciència, les arts o el pensament, incidint de manera especial en l'impuls a l'educació artística*, destaca la cinquena mesura que explicita l'objectiu de "Potenciar l'activitat festiva com a eix de participació i de trobada del conjunt de ciutadans, tant a nivell de ciutat com dels diferents barris, posant de relleu el lligam entre tradició i innovació en l'àmbit de la cultura popular".

- Dintre de la tercera línia *Fer del diàleg i la cooperació entre els diferents agents culturals, la base principal per impulsar les noves polítiques culturals que la nova realitat de la ciutat i el seu entorn demana* una de les mesures és “Enfortir la presència del diàleg intercultural en tots els processos de creació, difusió i exhibició cultural a Barcelona”, una altra fa referència a la celebració de l’Any Europeu del Diàleg Intercultural 2008 a Barcelona.

Si bé en aquesta proposta hi han alguns aspectes relacionats amb la interculturalitat, és cert que trobem a faltar més referències directes sobre la diversitat cultural (la seva promoció, la inclusió de les comunitats d’immigrants com a agents culturals,...). És a dir, més eines i mesures per desenvolupar polítiques que vetllin per l’acomodació de la diversitat cultural. No obstant, cal tenir en compte que aquest document del PAM no entra a desenvolupar les mesures en un nivell d’acció i es queda en el nivell d’objectius.

En aquesta darrera fase hem mostrat algunes eines que l’Ajuntament de Barcelona ha posat en marxa en la seva aposta per convertir el criteri de la diversitat cultural en política. A partir d’ara, com ja hem apuntat, caldrà definir uns principis d’acció i donar un nou enfocament contextual amb la incorporació d’una sèrie d’aspectes d’innovació, tal com veurem al quart i cinquè capítol.

3.6 Resum dels 13 anys de política cultural de l’ICUB pel que fa referència a diversitat cultural o política per l’acomodació cultural...

Des de la creació de l’ICUB en 1995 ja han passat més de tretze anys. Durant aquest període la diversitat s’ha anat incorporant dins de les lents de les polítiques culturals. Des de la no presència inicial al Pla Estratègic de 1999, que marca realment l’inici. Hem dividit aquests anys en quatre fases principals, intentant veure que hi ha diferents respostes a la pregunta sobre com l’ICUB ha incorporat la diversitat.

El fet que els *Estatuts de l’Institut de Cultura* no citin en cap moment “promoció de la diversitat cultural” dintre dels seus objectius, demostra una certa limitació inicial a l’hora de buscar orientar les polítiques culturals a la ciutat de Barcelona. Podríem pensar que a l’any de la seva creació (el 1995) no hi havia el context actual, i per això no es

veu reflectit el concepte de diversitat cultural, però també és cert que en els posteriors documents no es plantejava una modificació de forma explícita per tal d'incorporar la diversitat cultural com un element orientador en la política cultural de l'Institut de Cultura de Barcelona. Podem interpretar que aquesta absència evident inicial es deu a que la fase en què es trobava l'Ajuntament de Barcelona, era la de la definició del fenomen de la immigració, i la creació de les estructures polítiques i administratives necessàries inicials per tal de assegurar l'acollida. La política cultural solament entra en l'"escena" de la diversitat una vegada està ja consolidada la xarxa administrativa que doni resposta a les necessitats inicials de la immigració (R. Zapata-Barrero, 2002).

Per aquest motiu també podem entendre que si bé és cert que la presència de la categoria de la diversitat és molt minsa en els anys inicials (quan es va crear l'ICUB), any rere any, aquesta ha anat guanyant presència en els documents. És a partir, sobretot, del 2004 quan l'Ajuntament de Barcelona i l'Institut de Cultura fan un gran pas incloent la diversitat cultural com un dels seus principis bàsics dintre del seu document marc (*Agenda 21 de la cultura*). D'aquesta forma, podem veure com l'Ajuntament de Barcelona, al prendre *l'Agenda 21 de la cultura*, reconeix que "la diversitat cultural és tan necessària per a la humanitat com la biodiversitat per a la naturalesa", que "la diversitat de les expressions culturals comporta riquesa" i per això és important que "hagi un ecosistema cultural ampli, amb diversitat d'orígens, agents i continguts". A més, reconeix "el diàleg, convivència i interculturalitat com principis bàsics de la dinàmica de relacions ciutadanes" i "els espais públics com espais de cultura".³⁵

D'aquesta manera, no és fins uns anys després que el concepte de diversitat es reflecteix amb més intensitat i claredat en les polítiques adoptades per l'ICUB, amb el Pla Estratègic del 2006 fruit, sens dubte, de l'impacte dels dos documents anteriors. No obstant això, encara que aquest Pla reconeix la diversitat cultural àmpliament, tant pel que fa a la diversitat d'agents (diversitat de grandàries dels agents i subsectors culturals) com per la diversitat de grups ètnics i culturals, no reconeix la diversitat cultural explícitament com un principi orientador de les polítiques culturals. Com hem vist anteriorment, malgrat que el Pla té com objectiu el desenvolupament cultural, no sembla prioritzar el desenvolupament de la diversitat cultural, entesa com a diversitat de grups

---

³⁵ Els continguts sobre diversitat cultural als quals es fa referència es troben recollits al document de l'Agenda 21 de la cultura, pp. 61 <http://www.agenda21culture.net/docs/Doc1_en_fr_es.pdf> [Consulta: desembre 2008]

ètnics i culturals, en les cinc orientacions bàsiques que proposa: “la llibertat dels individus i les comunitats per a expressar-se (la llibertat cultural en una ciutat diversa); les oportunitats dels creadors per a desenvolupar totes les seves potencialitats i projectar-les (la ciutat creativa); la riquesa i la varietat d’agents i actors culturals en un equilibri entre mercat cultural i espai institucionalitzat per la cultura (un ecosistema cultural dens i productiu); la preservació de la memòria a través del patrimoni acumulat (la ciutat en el temps), i finalment, la preservació de l’espai públic com lloc de trobada, diàleg i intercanvi (la ciutat és espai públic)”.

El programa que més dirigit està cap a la diversitat cultural és, fins el moment, el *Programa per al Diàleg Intercultural 2008*. Té com a objectiu principal el diàleg intercultural, i la promoció i la distribució de la diversitat cultural com a bé distribuïble. És a dir, en la seva essència es tracta d’una iniciativa que, a part de fomentar el diàleg intercultural, també promou i garanteix als diferents col·lectius culturals de la comunitat el dret a oferir i realitzar les seves pràctiques culturals en els espais públics del municipi. No obstant, caldrà esperar a fer una valoració general de l’experiència per part de totes les institucions i col·lectius implicats i, sobretot, vetllar per a que aquest tipus d’iniciatives no es quedin en el programa del Diàleg Intercultural 2008.

Finalment, també cal subratllar que la diversitat s’incorpora dins de l’agenda de les festes, però no de totes les activitats culturals de la ciutat. Per exemple, els esdeveniments que sí han pres una rellevància major en els darrers 2 ó 3 anys (i potser aquests són els primers per promoure la diversitat cultural) han estat aquells on es fomenta la connexió entre diverses cultures, aquells on coexisteixin les diferents expressions culturals de la ciutat de Barcelona, com són ara la Cavalcada de Reis, les Festes de la Mercè, el Festival del Grec, entre d’altres. El pas ara és el de passar també de la promoció de la diversitat en l’agenda de festes, a fer de la diversitat un element articulador de les polítiques culturals fins a tal punt que estructuri la mateixa agenda cultura de l’ICUB en tots els seus programes d’accions i equipaments culturals.

El programa *Barcelona Diàleg Intercultural*, té un element socialitzador i de foment d’una cultura política de la diversitat que s’ha de celebrar. És un primer pas, necessari però no suficient per a considerar la diversitat com a política. Aquest programa no pot només ser l’expressió d’un moment, sinó que ha de convertir-se en l’oportunitat de reorientar l’oferta cultural de la ciutat i que l’agenda cultural de Barcelona es

converteixi en agenda de la diversitat cultural. Únicament tenint la diversitat com a política, aconseguirem l'acomodació de les diferents expressions culturals de la ciutat. Només així s'aconseguirà cohesió en la ciutat de Barcelona i que qualsevol persona, de qualsevol procedència, de qualsevol cultura, senti que l'ajuntament li dóna l'oportunitat d'expressar-se culturalment al programar la seva política cultural. Barcelona està essent mirada des de l'exterior com una pràctica exemplar de gestió de la diversitat, però només com una tendència. És ara el moment de consolidar aquesta tendència i incorporar la diversitat cultural com formant part de l'estructura d'oportunitats de la mateixa ciutat. Donar contingut a aquesta orientació és l'objectiu dels següents capítols.

4. DEFINICIÓ D'UNA POLÍTICA D'ACOMODACIÓ DE LA DIVERSITAT CULTURAL PER A LA CIUTAT DE BARCELONA

L'argument principal de l'estudi és que l'Ajuntament de Barcelona, a través de l'Institut de Cultura (ICUB) es proposa abordar el tema de la diversitat no solament com a criteri polític, sinó como a concepte definitori de la seva política. Això significa, d'entrada, que la diversitat es converteix en un fet gestionable. La gestió pròpia que es proposa és la política d'acomodació de la diversitat. Com ja hem ampliat en el capítol 2, recordem que aquesta política d'acomodació significa gestionar la pluridireccionalitat de la interacció entre comunitats culturals presents a Barcelona. Es refereix a una política que ajuda a la construcció d'un context comú compartit i d'un espai públic on totes les expressions culturals puguin tenir les mateixes oportunitats d'expressió..

Amb la política d'acomodació es desenvolupen tres funcions de la cultura: la funció artística pròpiament dita, la de difusió del coneixement, però també, es contribueix a la convivència i la cohesió entre cultures. Aquesta última funció és la més innovadora d'aquesta nova fase de l'ICUB pel que es refereix al tractament de les polítiques sobre diversitat cultural.

Tenint en compte les fases anteriors de com l'ICUB ha abordat el tema de la diversitat, el pas innovador que caracteritza aquesta nova fase és també més pragmàtic. Busca posar en marxa una sèrie d'estratègies que vinculin la gestió de la diversitat amb la seva promoció i el seu foment, contribuint, així, a crear una *cultura de la diversitat* a Barcelona. De fet, això implica també que la política cultural de l'Ajuntament no promou una única cultura, sinó totes les expressions culturals existents a Barcelona. La política d'acomodació no situa el seu objectiu en una cultura, sinó que enfoca el seu objectiu en la interacció entre cultures. La innovació i la inspiració que vol fomentar solament es pot aconseguir gestionant interaccions.

La política d'acomodació segueix una orientació política que es pot resumir en tres grans enfocaments davant de la diversitat cultural:

1. *Reconeixement i pluralisme*. No solament s'ha de fomentar el respecte de les cultures, sinó el seu coneixement mutu. Barcelona ha d'acompanyar la seva

gestió de la diversitat amb valors de reconeixement, d'acceptació del pluralisme i de la diferència.

2. *Convivència i cohesió cultural*. No solament s'ha de constatar coexistència entre cultures, sinó la seva convivència (etimològicament, “vivència conjunta”, “vida en comú”) i la seva cohesió. Barcelona ha de gestionar la diversitat existent promovent una vivència conjunta en un context de cohesió.
3. *Entrecreuament i Interacció entre cultures*. No solament s'ha de fomentar el diàleg entre les cultures, sinó l'entrecreuament i la interacció cultural. Recordem que etimològicament “inter-acció” significa “acció que s'exerceix recíprocament”. Barcelona ha de promoure no tant el valor del diàleg, sinó el valor de l'acció conjunta i el compromís de contribuir a crear un context de producció de una cultura de la diversitat, inspiradora i innovadora

El marc on es desenvolupa la política d'acomodació també és important. Barcelona és una societat diversa culturalment. La política d'acomodació s'aplica en un marc on es vincula societat i cultura, tenint en compte la doble direcció que implica, és a dir, entenent “socialment la cultura”, i “culturalment la societat”.

En primer lloc, entendre “*socialment la cultura*” significa promoure que la cultura és accessible a tots els membres de la societat, i que tots ells poden participar en l'oferta cultural de Barcelona, tant com a públic com en el procés d'elaboració. Al seu torn, això implica que la cultura pot ser un instrument d'interacció, inclusió, enriquiment i cohesió social.

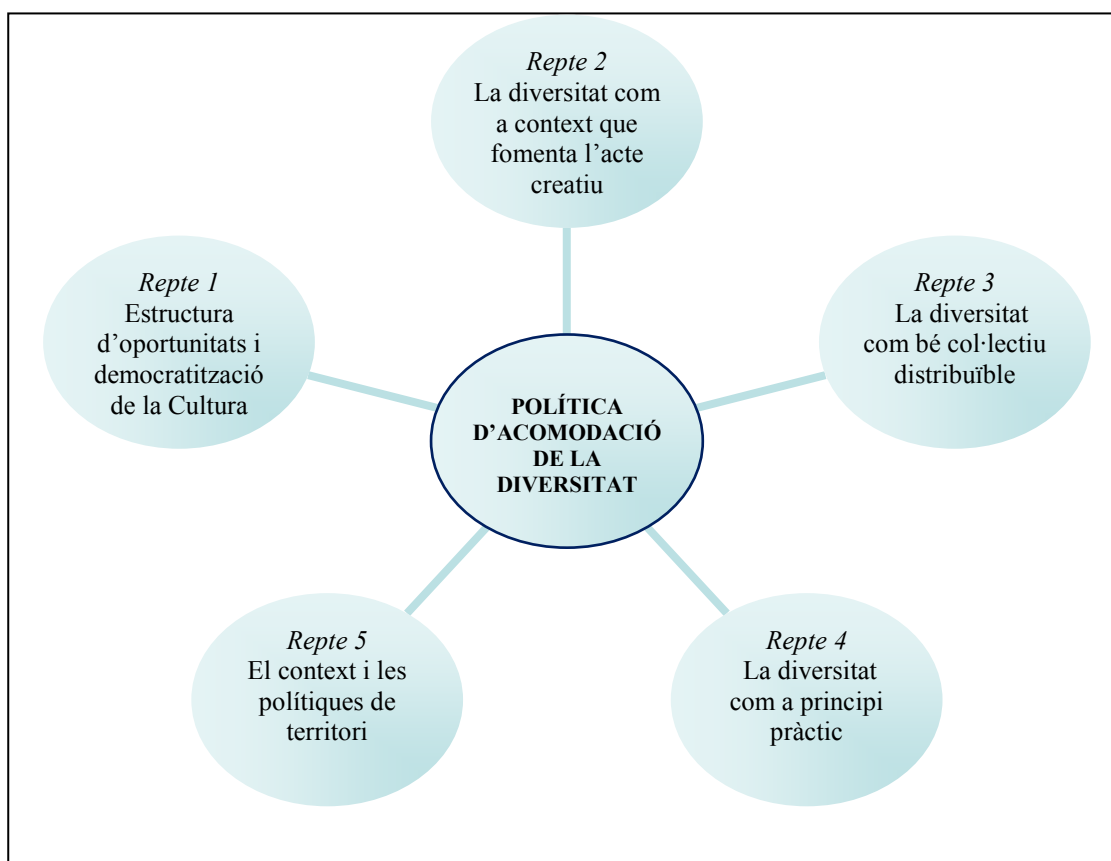
En segon lloc, comprendre “*culturalment la societat*” implica promoure que sigui la societat la principal productora, la font, l'origen de tota expressió cultural. El que es fa políticament és fomentar aquesta producció i gestionar les seves diferents formes d'expressió. En aquest sentit, entendre culturalment la societat és també basar-se en la premissa que cadascuna de les diferents pràctiques procedents de les diferents comunitats culturals de la societat de Barcelona, contribueix a entendre Barcelona com a societat diversa.

La idea de vincular socialment la cultura i culturalment la societat té també un clar objectiu d'orientació de la política cultural de la ciutat. La política d'acomodació de la diversitat vol evitar que en una situació de “deixar-fer cultural” es creïn situacions d'exclusió no ja social, sinó cultural. És a dir, que una persona catalana o d'altra comunitat cultural no pugui accedir a produccions culturals d'altres comunitats, com l'andalusa, la xinesa, l'àrab. L'autoaïllament cultural és també una pràctica que s'ha d'evitar, com la producció de xarxes paral·leles d'activitats culturals, donat que l'ajuntament no proporciona una estructura d'oportunitats per poder expressar-se. La separació cultural no pot ser el resultat d'una manca d'oportunitats de l'ajuntament.

Una política d'acomodació ha d'aconseguir que tota la societat de Barcelona faci seu tot el que es fa culturalment, i donar respostes a les preguntes que sorgeixen del context de diversitat cultural de la societat. A més, per arribar a vincular socialment la cultura i culturalment la societat cal coparticipació entre les diferents institucions arrelades de Barcelona que tinguin una dimensió cultural en les seves activitats, especialment entre les diferents comunitats culturals.

La definició de la política d'acomodació de la diversitat consta de cinc reptes, que proporciona a la política cultural mateixa tots els aspectes innovadors que requereix aquesta nova fase de l'ICUB i que trobem en el gràfic següent:

Gràfic 2: Els cinc reptes de la política d'acomodació de la diversitat

Font: Elaboració pròpia

Metodològicament, presentarem cada repte seguint dues parts. Una primera on es presenta la dimensió des del punt de vista del seu significat teòric. Aquesta part es pot interpretar com a Repte a assolir. I una segona on incorporarem tota una sèrie de recomanacions procedents dels grups de discussió realitzats.³⁶ Aquestes recomanacions s'han d'interpretar com a eines per a aconseguir com a resultat el Repte a assolir. Moltes d'aquestes recomanacions ja estan assolides per uns o varis equipaments, i per tant, també serveixen per a consolidar la direcció de les activitats que ja es fan. Finalment, incorporarem també al final alguns exemples de bones pràctiques significatives on s'implementen una, varies o totes les dimensions de les polítiques d'acomodació de la diversitat.

---

³⁶ Directors de Districte de les Biblioteques de Barcelona, Directors dels Museus de Barcelona, Comunicadors dels Museus i de Programes Culturals, Tècnics de l'Institut de Cultura, Institucions Culturals de Barcelona i Comunitats Culturals de Barcelona.

Repte 1. Estructura d'oportunitats i democratització de la cultura

Significat teòric

Tota persona té capacitat de participar en la producció i oferta cultural de la ciutat. La política d'acomodació de la diversitat ha de fomentar aquesta capacitat.

La política d'acomodació de la diversitat és una política que tracta a totes les expressions culturals de forma igual. Aquest principi d'igualtat no solament s'aplica en el tractament de les cultures, sinó també en l'estructura d'oportunitats que busca fomentar. Aconseguir aquesta estructura d'oportunitats cultural està vinculat a la democratització de la cultura.

La democratització de la cultura implica dos línies d'acció. Per una banda, que qualsevol persona tingui igualtat d'accés a l'oferta cultural de la ciutat. Això suposa, a la seva vegada, que la programació cultural de Barcelona ha d'ampliar el seu públic objectiu a totes les comunitats culturals de la ciutat. Per una altra banda, que tota persona d'una comunitat cultural tingui igualtat de dret de crear i de desenvolupar la seva cultura a tota la ciutadania de Barcelona.

En aquest marc, l'estructura d'oportunitats cultural es pot definir com a la possibilitat de les persones d'una comunitat, d'accedir a béns, serveis i activitats culturals, així com les possibilitats que tenen de poder crear, desenvolupar, i difondre la seva pròpia cultura. En altres paraules, el principi d'igualtat d'oportunitats cultural serà aquell que permeti que tota persona o comunitat sigui creador (subjecte) o receptor (objecte) de cultura. La funció de la política cultural no és solament transmetre coneixement, emocions i art, sinó també contribuir a la convivència democràtica.

Les diferents expressions culturals es perceben en termes de xarxes culturals. El foment d'aquesta xarxa és l'objectiu de les polítiques d'acomodació. Contribuir no solament al desenvolupament de xarxes ja existents i que es produeixen sense necessitat d'intervenció, sinó també a dissenyar xarxes institucionals que tinguin com a objectiu la producció de cultura innovadora, forma també part d'aquesta democratització de la cultura. La gestió de les xarxes culturals ha de orientar-se també seguint els tres enfocaments polítics: l'entrecreuament i la interacció, la convivència i cohesió, el reconeixement i el pluralisme.

Eines 1

1. Analitzar nous canals de comunicació per tal de comunicar-se amb les diferents comunitats culturals i informar de les programacions culturals i dels diferents equipaments de la ciutat
2. Oferir espais físics en els diferents equipaments culturals de la ciutat per a projectes d'interacció entre cultures, i nous mitjans i recursos per a projectes d'interacció entre cultures que impliquin una programació conjunta d'activitats, exposicions, cicles, etc.
3. Fomentar el treball en xarxa entre tots els equipaments de la ciutat, tant els que ofereixen mateixos béns culturals (museus, per exemple) com diferents tipus de béns culturals (programar activitats conjuntes entre museus, biblioteques, i escoles, per exemple)
4. Vetllar que els diferents equipaments culturals contribueixin a fomentar una cultura de la diversitat i socialitzin a la ciutadania dins de la diversitat. Que una programació sigui el resultat d'una política de diversitat no significa solament que el tema sigui la diversitat, ni que el públic sigui divers (jove, gent gran, de diverses procedències nacionals, minusvàlids, etc.), sinó també que els diferents equipaments culturals fomentin una cultura de la diversitat .
5. Incorporar, dins de l'oferta cultura de l'ICUB activitats que fomentin la interacció entre comunitats culturals. L'oferta "monocultural" (per exemple l'exposició d'una única cultura) pot fomentar aïllament i separació entre cultures.
6. Programar ofertes d'activitats amb la participació de comunitats culturals
7. Fomentar treball en xarxa entre mateixos equipaments culturals (per exemple, biblioteques, museus, teatres, etc.), sinó entre ells també. Portar les biblioteques als museus, i activitats del museus a les biblioteques, en exposicions itinerants. Per exemple, que es presenti una exposició dels diferents museus de la ciutat a les biblioteques de districtes on hi ha presència de més diversitat cultural. Aquesta activitat ajudaria a fomentar una cultura del museu, per exemple.
8. Fomentar la participació de totes les comunitats culturals a la programació de festes.

9. Incloure a la programació de festes, noves festes relacionades amb comunitats culturals (la Festa del Ramadà, la Festa de l'Any Xinès, etc.), com a activitat festiva per tota la ciutadania.

Repte 2. La diversitat com a context que fomenta l'acte creatiu

Significat teòric

Davant dels arguments que els contextos de diversitat contribueixen a la fractura social, a la desunió, i inclús a la desconfiança mútua, la política d'acomodació de la diversitat parteix de la premissa que aquestes situacions igual són possibles en un escenari de "deixar-fer" cultural, és a dir, en un escenari on no hi ha intervenció política per a gestionar les dinàmiques culturals de la ciutat. Però en un escenari que busca gestionar la diversitat existent, el mateix context de diversitat es transforma en un escenari de foment de la inspiració, la innovació i de la producció creativa de la cultura.

És necessari valorar la diversitat com a element inspirador per a la creació, ja que generant la barreja cultural, l'entrecruament de cultures, aconseguirem nous productes culturals que donaran una major projecció de Barcelona com a societat diversa, innovadora i creativa.

Per a fomentar el potencial creatiu de la diversitat, cal promoure la interacció cultural i aconseguir que entre les diferents comunitats culturals es produeixi una situació de influència mútua i de retroalimentació, generant, així, un context generatiu de nous productes culturals fruit d'aquesta interacció.

De fet la ciutat de Barcelona ja és una ciutat per si mateixa amb un caràcter innovador propi, des del seu espai urbà i arquitectura, fins a estar a l'agenda d'artistes de reconegut prestigi internacional pel seu entorn inspirador. La política d'acomodació ha de contribuir a la barreja cultural que li és pròpia (com per exemple, la rumba catalana) i fomentar productes culturals fruit de l'entrecruament de cultures.

Eines 2

1. Fomentar activitats que promoguin actes creatius, com per a exemple l'organització de tallers implicant diverses comunitats culturals a diversos equipaments culturals com les biblioteques, els museus, o exposicions que fomentin reflexions sobre la interacció entre diferents llenguatges culturals, artístics, costums i tradicions.
2. Evitar fer programacions sobre una cultura, o per a un únic públic objectiu cultural, sinó programacions culturals que promoguin interacció i entrecreuament entre el mateix públic assistent.
3. Fomentar que la diversitat cultural participi en el procés d'elaboració cultural mateix. A l'hora d'organitzar exposicions és necessari que aquelles comunitats culturals més vinculades puguin també aportar la seva visió i participin en un cert grau en el procés d'elaboració i organització, per tal de que el resultat final presenti diverses lectures d'un mateix fet, fenomen i/o tema. L'objectiu final d'aquesta participació és fomentar l'acte creatiu i l'enriquiment de la cultura de la diversitat.
4. Quan es parla d'atenció a la diversitat, no limitar-se solament a rebre un públic divers culturalment, sinó que també consisteix en oferir una cultura de la diversitat. Els museus han de procurar no oferir exposicions monotemàtiques o monodisciplinàries, sinó que han de combinar temàtiques, combinar àmbits i disciplines, i fer exposicions transversals, com per exemple la d'etnobotànica o les exposicions conjuntes realitzades entre el Museu Etnològic i l'Arqueològic. Això ajudaria a tenir una mirada més diversa, enriquida i interdisciplinària, i s'aconseguiria fent que els diferents museus de la ciutat treballassin conjuntament, vinculant dinàmiques, persones, i fomentant l'oferta creativa dins d'una diversitat interna.
5. Barcelona compta ja amb espais d'interacció natural que cal fomentar i potenciar, sense la necessitat de pretendre crear-ne a tot arreu i d'una manera artificial i forçada. Alguns d'aquests espais naturals poden ser les escoles i les biblioteques. Fomentar interacció en aquests espais naturals ha de ser una aposta decidida. Per exemple, promoure programacions culturals de diversos equipaments amb escoles i biblioteques.

Repte 3. La diversitat com a bé col·lectiu distribuïble

Significat teòric

Un bé és individual si perd gradualment valor a l'incrementar-se el seu ús compartit. Serà col·lectiu en cas contrari, això és, quan aquest bé no perd valor conforme augmenta el seu ús compartit. La diversitat és un bé col·lectiu.

Com a bé col·lectiu és un bé d'ús, al que no és aplicable el principi d'exclusió, és a dir, que el fet que una persona el pugui gaudir o utilitzar no impedeix que un altra en faci també ús. Això es deu també a que és un bé col·lectiu que no es escàs. Aquestes propietats a vegades no estan bé enteses per a la mateixa població originària de Barcelona, que pot interpretar la diversitat com a pèrdua dels valors i tradicions de Barcelona. Gestionar aquest potencial conflictiu del bé distribuïble de la diversitat ha de ser també objecte d'atenció de les polítiques d'acomodació, evitant que l'entrada de noves comunitats culturals en el benefici de la diversitat sigui interpretat per alguns sectors de la població de Barcelona com una pèrdua del seu valor col·lectiu originari.

El pas important que es fa políticament és que ja no és tant la cultura en si mateixa un bé col·lectiu, sinó la seva dimensió de diversitat. El bé que es gestiona i distribueix des de les polítiques d'acomodació ja no és tant la cultura com un tot tancat i prèviament establert i definit, sinó les seves diverses formes d'expressió i pràctiques: la diversitat que implica. Aquesta nova assumpció implica també que es valora una de les característiques del bé de la diversitat: la diferència.

Eines 3

1. Considerar que tots els equipaments culturals (museus, biblioteques, teatres, centres de música, etc.) distribueixen, a través de les seves activitats i programacions, significats. Vetllar perquè els significats que distribueixen contribueixin a una cultura de la diversitat.
2. Es pot distribuir la diversitat de forma diversa, és a dir, utilitzant fonts documentals sobre diverses cultures i en diversos idiomes, buscant un públic objectiu divers, o invitant a la diversitat d'interpretacions d'un mateix producte cultural.

3. El fet que entrin a formar part nous beneficiaris d'ofertes culturals ja existents, no té per què significar una pèrdua del valor originari del bé, ans al contrari, el fet de tenir nous beneficiaris als quals arribar ha de ser motiu d'una ampliació, per exemple, dels fons documentals, dels materials i les activitats en el cas de les biblioteques, així com de les exposicions, les col·leccions i els catàlegs d'activitats en el cas dels museus, o del caràcter innovador de les festivitats i altres actes culturals que es celebren a la ciutat, com pot ser el Grec, la Cavalcada de Reis i la Mercè.
4. Per tal que la diversitat sigui un bé col·lectiu distribuïble cal redoblar els esforços des de l'Ajuntament, donant recursos, fomentant el treball coordinat i reconeixent el paper dels equipaments culturals (especialment els que actuen en un entorn de major proximitat, com el cas de les biblioteques, com a eines de socialització).

Repte 4. La diversitat com a principi pràctic

Significat teòric

La diversitat no és solament un valor, no és solament un bé col·lectiu, sinó també un principi pràctic. Com a principi té la funció d'orientar les accions estratègiques i les polítiques generals de cultura. Igualment, com a principi que és pràctic, significa que no es pot pensar en la diversitat si no és en termes d'implementació, de funció i de funcionament de les polítiques d'acomodació.

Com a principi pràctic també suposa que el mateix concepte de 'diversitat' solament es pot definir per les pràctiques que genera. La diversitat solament definida teòricament, sense acompanyar la definició d'exemples i de pràctiques concretes, perd tot significat i és un sense-sentit per les polítiques d'acomodació. Si la diversitat s'identifica a la pràctica per la seva visibilitat, també han de ser visibles les polítiques que gestionen aquest fet, les polítiques d'acomodació.

Eines 4

1. Incorporar la diversitat com a principi pràctic bàsic de les polítiques culturals de l'ICUB. Que totes les iniciatives de l'ICUB tinguin en compte la diversitat de Barcelona en tots els seus aspectes.
2. Evitar parlar de diversitat sense acompanyar el concepte de pràctiques i accions concretes.
3. Elaborar una guia de bones pràctiques de promoció de la diversitat i de polítiques d'acomodació de la diversitat, per tal de socialitzar les pràctiques ja existents i inspirar noves iniciatives des del diferents equipaments culturals de la ciutat. Una guia incrementaria la motivació i la iniciativa interna, donaria a conèixer el compromís amb la diversitat de l'ICUB cap a l'exterior, i legitimaria socialment les tasques de l'ICUB.
4. Programar un curs sobre polítiques d'acomodació de la diversitat invitant a experts nacionals i internacionals, i tècnics d'altres ciutats catalanes, espanyoles i europees, per provocar intercanvi d'idees pràctiques de polítiques culturals.
5. Fons bibliotecari d'altres cultures. Crear en les diferents biblioteques fons especialitzats sobre totes les comunitats culturals de Barcelona, no monogràfics d'una cultura, sinó mostra de diversitat de cultures. En aquest marc, s'ha d'animar a les biblioteques a que fomentin comptes infantils, i altres suport que tinguin la diversitat com a eina educativa.

Repte 5. El context i polítiques de territori

Significat teòric

El context significa territorialització. Una política d'acomodació té el territori sempre com a marc de referència. El territori té un significat tradicional socioeconòmic que s'ha de tenir en compte, però també de problemàtiques concretes degut al contacte entre diferents comunitats culturals. Les polítiques d'acomodació han d'evitar que les "zones de contacte" entre cultures es tradueixin en "zones de conflicte". Les polítiques d'acomodació són també polítiques de prevenció d'aquests conflictes en el territori i

s'anticipen per evitar que 'contacte' s'identifiqui amb 'conflicte'. La varietat de realitats que suposen els diferents districtes ja són també una dimensió de diversitat que s'ha de tenir present a l'hora de programar activitats.

Cal tenir en compte que cada zona (barri, districte) presenta uns trets culturals diferents. Lògicament no totes les zones tenen el mateix nivell cultural, ni la diversitat cultural és la mateixa, ni aquesta diversitat presenta les mateixes característiques a tots els districtes. Així, per exemple, les accions no seran les mateixes si en un barri el volum de la població nouvinguda és xinesa, o llatinoamericana o hi ha una barreja d'àrabs i filipins.

Per aquesta raó, per exemple, aquelles biblioteques situades en districtes amb major diversitat cultural i amb característiques més complexes necessitaran més recursos i suport institucional per tal de realitzar correctament les seves funcions d'agent gestor de l'acomodació de la diversitat cultural. Davant d'aquest fet, un dels principis que hem de tenir en compte és que cada biblioteca haurà de reaccionar de manera diferent segons el context en el que es troba. No obstant això, aquest fet no ha d'impedir que tingui com a principi bàsic la socialització de la diversitat. És a dir que cada biblioteca (igual que els museus) per molta o poca diversitat amb què es trobi haurà de tenir com a política i com a principi, la distribució i la socialització de la diversitat cultural.

Vincular els museus, les biblioteques, i altres equipaments culturals amb el territori dona sentit de pertinença. A més, treballar amb l'entorn més proper com són les escoles, les associacions i entitats de la zona o inclús altres equipaments culturals de manera conjunta, facilita la tasca de socialització en la diversitat, dona més oportunitats i riquesa als continguts i a les activitats, així com la diversitat de visions.

Eines 5

1. Programar activitats de foment de la diversitat als barris i districtes de ciutat, fins i tot en aquells amb poca presència de diversitat de cultures.
2. Recolzar iniciatives de promoció d'interacció entre cultures, de reconeixement mutu i de promoció de la convivència i cohesió cultural als districtes.
3. Fomentar la diversitat a les festes majors dels barris.

4. Vincular equipaments de proximitat com les biblioteques, o altres d'àmbit de tota la ciutat, como teatres, música, museus, amb els agents dels districtes (teixit associatiu de diverses procedències i funcions).
5. Identificar canals de comunicació i d'interacció propis de les noves comunitats culturals als barris, i incorporar-les com a canals per a la difusió de programes i activitats de l'ICUB (per exemple, presentar Museus de Barcelona a programes de ràdio de les diferents comunitats culturals, diaris, i emplaçaments com locutoris, comerços, i equipaments amb forta presència de comunitats culturals, com les biblioteques als districtes)
6. Oferir als equipaments culturals de la ciutat, especialment els que treballen a proximitat territorial, un mapa de possibles públics objectius com comunitats culturals d'origen immigrant i europeu, comunitats de gitanos, comunitats de joves, d'avis, etc.
7. Donar suport a iniciatives dels diferents equipaments culturals (especialment els museus i les biblioteques) que busquin connectar-se amb la població dels districtes.
8. Produir un intercanvi d'informació de les activitats destinades a la promoció de la diversitat entre els diferents districtes
9. Els museus han de tenir contacte amb el seu entorn no general per la seva ubicació en zones turístiques, sinó en la realitat de districtes de Barcelona. Sense aquest contacte de proximitat, els museus seran equipaments aïllats i separats de la vida quotidiana de les diferents comunitats culturals. L'activitat dels museus s'han d'acomodar a la realitat de la diversitat des dels barris i districtes.
10. Una possible iniciativa seria la necessitat que els programes permanents i temporals dels diferents equipaments culturals de la ciutat també es facin difusió des d'altres departaments de l'Ajuntament que treballen des dels districtes, com els serveis socials.
11. Consolidar la relació entre els museus i les escoles. En alguns casos, les escoles es posen en contacte amb els museus per tal de realitzar projectes conjunts sobre les exposicions i temàtiques presentades al museu. En aquest sentit l'acció que s'ha de fer és donar recursos per consolidar la relació entre els museus i les escoles, i

programar conjuntament, d'una manera estructurada i organitzada, les activitats educatives relacionades amb la diversitat cultural.

12. Buscar mecanismes per fer arribar les activitats polítiques culturals relacionades amb l'acomodació de la diversitat a sectors de la població determinats, no solament als nens a les escoles, sinó a hospitals, casals d'avis, institucions penitenciàries, centres cívics, que es trobin en el mateix districte.
13. Respecte al tema de la llengua i la informació en paper (sobretot els tríptics) caldria fer una nova aposta: pensar que segons a quin públic ens volem adreçar o segons on estigui localitzat l'equipament (sigui museu, centre cultural o biblioteca) i les característiques del seu públic objectiu, s'haurien d'introduir altres llengües de comunicació, així com personal intèrpret d'aquestes. Per exemple, fer visites comentades dels museus en àrab o xinès, igual que es fa en anglès o en castellà, segons el públic objectiu, i sempre de forma excepcional, per a apropar els museus a la nova realitat diversa lingüística de la ciutat

Bones pràctiques

A continuació enumerem una sèrie d'exemples de bones pràctiques on s'implementen una, varies o totes les dimensions de les polítiques d'acomodació de la diversitat. Aquests exemples han sorgit durant els grups de discussió.

Projecte del Museu Precolombí amb una escola de Nou Barris

Es tracta d'un projecte que incorpora molts elements innovadors. En primer lloc, parteix de la idea de que el Museu ha de sortir del seu context normal de treball. En segon lloc, fa del Museu un nou espai de proximitat, d'interacció i no un element merament contemplatiu. Per això és tant important la tasca d'educació a les escoles, als mestres, als pares, als alumnes, a partir d'eines i metodologies concretes aplicades al funcionament del museu. En tercer lloc, i fruit dels resultats del projecte, els nens van poder tenir una exposició del seu treball en el projecte, fet que va posar de manifest una idea elemental: que qualsevol col·lectiu és creador de coneixement. Per últim, els mateixos resultats a l'exposició permetien oferir una mostra de diversitat, en aquest cas es tractava de les diferents visions que els nens i nenes d'aquella escola tenien sobre el cas de treball que els va ocupar, que no és res més que un exemple de diversitat.

Del resultat del projecte va derivar una exposició on els nens a través dels seus dibuixos i escrits es mostrava diversitat, ja que era la seva forma d'entendre l'art precolombí per a ells. Aquest acte no és ni més ni menys que una mostra del que pot ser una de les milers de visions i interpretacions que els diversos col·lectius poden fer de les coses. Aquest projecte ha fomentat la diversitat de visions dels nens i nenes respecte als temes tractats, i al mateix torn ha permès veure al conjunt de la població una part, encara que petita, de la diversitat amb la que comptem a la nostra societat.

Cavalcada de Reis i programació de festes

Festivitat que es nodreix de la pròpia diversitat barcelonina any rere any enriquint-se de nous participants, noves pràctiques, idees. És un exemple de festa amb clara vocació de foment de diversitat. Segurament de no haver-se donat un context tant divers, la Cavalcada no hagués anat incorporant segons quins elements creatius i innovadors.

La Cavalcada de Reis ha aconseguit tenir un caràcter de diversitat pel que fa als continguts com als participants, ja que des de l'any 2005 l'espectacle té una clara vocació d'aplicar el principi pràctic de la diversitat, reflectint la llegenda dels Reis Mags amb una visió renovada i actual, en un intent d'adequar el seu contingut a la realitat diversa de la ciutat. En aquesta línia, la Cavalcada del mateix any 2005, per exemple, es va concebre al voltant d'un discurs que vincula l'origen geogràfic dels Reis Mags, segons la tradició renaixentista, amb cadascuna de les civilitzacions que suposadament constituïen el món antic: Rei Blanc (Medià - cultures àrab - musulmanes), Rei Ros (Assam - cultures asiàtiques) i Rei Negre (Núbia - cultures de l'Àfrica negra). El discurs multicultural de la Cavalcada també va ser l'excusa per incorporar algunes associacions d'immigrants a l'espectacle. Tot plegat, des de l'any 2005 la Cavalcada de Reis és una aposta per la convivència en la diversitat.

En aquests marcs de programació de festes, s'ha observat que quan es tracta d'actes públics, festius, oberts a tothom els nous col·lectius arribats a la ciutat pel fenomen de la immigració participen en un nivell molt elevat. Ens referim a actes com la Cavalcada de Reis, Carnaval o la Mercè. És interessant com la Mercè aprofitant l'Any del Diàleg Intercultural ha fet aquest any 2008 ha fet una aposta important per la diversitat i a

través de diverses accions està arribant a fer partícips alguns col·lectius. És el cas, per exemple, de “Les Nits del Ramadà” o “Quito, ciutat convidada”

Biblioteques de districte (especialment les que estan en un context de forta diversitat)

Realitzen activitats i destinen bona part dels seus recursos per tal de fomentar una estructura d'igualtat d'oportunitats culturals per a totes les persones usuàries independentment del seu origen, edat, llengua,... Així, per exemple, moltes de les biblioteques ofereixen cursos de formació sobre l'ús de les biblioteques, cursos d'idiomes, fan tallers i activitats de caire general però també centrats, de vegades, en col·lectius específics, tenen materials i fonts documentals en diversos idiomes... Tot amb la voluntat de donar el major nombre de possibilitats i facilitats a l'hora de que la població accedeixi a les biblioteques i en faci ús d'elles com a usuaris. A més, per una altra banda, les biblioteques com a agents gestors de la diversitat que són, intenten que a l'hora de realitzar activitats promotores de la diversitat cultural aquestes no siguin únicament dirigides cap a comunitats determinades (ja siguin d'immigrants, persones en una determinada franja d'edat a qui va destinada l'activitat...), sinó que a més, i el que és més important encara, les activitats siguin creades conjuntament entre aquests col·lectius de manera que tinguin la capacitat de poder desenvolupar, crear i difondre la seva pròpia cultura.

Les Nits del Ramadà al programa de la Mercè de l'Any Intercultural 2008.

Aquesta festivitat ha consistit en fer la introducció d'una pràctica monocultural en un acte obert i públic que ha pretès fomentar la diversitat i la interacció de diversos agents culturals i socials de la societat barcelonina actual. L'objectiu de les Nits de Ramadà era posar de relleu els valors de la cultura musulmana a través d'una festa oberta a tota la societat per compartir els dies d'aquest període a través de reflexions, gastronomia, tallers i sobretot, música.

Centres de Normalització Lingüística de Barcelona

Aquests Centres són un dels espais que més ha notat la incorporació dels nouvinguts i han hagut d'adoptar algunes noves estratègies per tal d'adaptar-s'hi a la nova realitat diversa de la ciutat. En aquest cas han hagut d'adaptar l'oferta de cursos de català a la nova demanda (en aquest cas, han augmentat els cursos de nivells més inicials), les relacions entre alumnat i professorat també han sofert transformacions, així com els conceptes didàctics. Però en tot cas, el que això ha significat ha estat una nova finestra d'oportunitats. Així, per exemple, s'han incorporat a la fase d'aprenentatge elements com el coneixement de l'entorn (de les festes, els referents, les entitats, les biblioteques...) i s'ha estimulat el treball de la interacció i la participació (aprenentatge, respecte i coneixement de l'altre).

Programa festiu de la xarxa 9Barris Acull

Programa festiu per afavorir la convivència a través del coneixement i amb la voluntat de trencar amb els estereotips, organitzats des de la xarxa 9BARRIS ACULL, on trobem el Festival Sopes del món (a través de la gastronomia conèixer gent del barri nouvinguda i els de tota la vida), l'organització de la Festa Major amb activitats de diferents cultures, la celebració del Final de Festa del Ramadà (contingut festiu, no religiós al Casal, amb música tradicional i moderna del Marroc molt conegut entre tota la gent del districte), el Festival Amèrica Llatina itinerant (on una nit hi ha l'actuació dels Ñetas i Latin Kings units pel hip-hop), les Xarangues del Carnaval amb músics de Tetuan, l'Exposició "D'on venim?" amb fotografies que aporten els veïns on tothom veu que té vincles en comú. També tenen pensat fer un projecte de hip-hop per integrar els joves de la zona, ja que aquest tipus de música uneix ja que hi ha hip-hop castellà, català, magrebí, francès...)

Projectes de la Federació d'Associacions Americanes en Catalunya

Des de la Federació d'Associacions Americanes en Catalunya (FASAMCAT) es desenvolupen des de fa 4 anys dos projectes interessants com a mostra d'integració. Un és el de Veus i Música per a la Integració, un programa que va néixer per lluitar contra l'exclusió social dels nens immigrants. I l'altre el de l'Orquestra de la Càmera

d'Iberoamericans de Catalunya que ofereix la possibilitat a la gent de poder continuar exercint la seva professió encara que treballin tot el dia en treballs precaris. Ambdós projectes ara comptem amb persones que no són immigrants, tant el primer amb nens catalans com el segon amb músics de nacionalitats diverses.

Projecte “Cinema en curs” organitzat per A Bao Qu O

Per últim, remarcar la importància del context, ja que el fet que la diversitat existeix d'una manera o altra segons el context fa que la diversitat en si mateixa sigui vista i valorada diferent segons el lloc on ens trobem. Això ho posa de relleu, per exemple, el Projecte “Cinema en curs” organitzat per A Bao Qu O amb diferents escoles, instituts i institucions culturals de la ciutat i que té com a peculiaritat que es porta a terme en contextos molt diversos, tant educatius com culturals. El resultat curiós d'aquesta experiència és que tenint en compte que es treballa amb quatre escoles de la ciutat, precisament, i per demostrar que el context importa, s'ha observat que aquelles escoles situades en un context amb major diversitat no perceben que la diversitat sigui un element positiu, fins i tot els que no viuen en un context tant divers pel que fa a gent nouvinguda, són els que més valoren la diversitat perquè assisteixen a actes del Diàleg intercultural, contràriament al que fan els nens de les escoles que viuen i conviuen en diversitat.

Projecte d'intercanvis internacionals a Can Xalant (Mataró)

Tot i que no forma part d'una pràctica realitzada a Barcelona, es va mencionar l'experiència del Projecte d'intercanvis internacionals a Can Xalant (Mataró) dóna una bona idea per tal d'involucrar als nouvinguts tant pel que fa a l'aspecte de públic com de creador, fomentant així la democratització de la cultura i la democràcia cultural. Es tracta d'un programa d'intercanvis internacionals i residències internacionals d'artistes de fora. La idea sorgida arrel d'aquest programa va ser la de convidar a un artista senegalès, donat que la comunitat d'origen senegalesa té una forta implantació al municipi. La seva presència va ser un èxit a l'hora d'atraure la comunitat de senegalesos, tant com a públic com a creadors.

5. AGENDA D'ACCIÓ ESTRATÈGICA PER A DEFINIR LES POLÍTIQUES D'ACOMODACIÓ DE LA DIVERSITAT

5.1 Preliminars: de la diversitat cultural a la cultura de la diversitat

Barcelona sempre s'ha caracteritzat per convertir en oportunitat les seves dinàmiques socials. La diversitat s'ha convertit en una de les seves principals bases inspiradores. Davant de les noves formes de diversitat degut a criteris de procedència, de religió, de llengua, i de pràctiques culturals diferenciades, l'ICUB vol fer una aposta pràctica sobre com gestionar-les i incorporar-les dins de la seva política estratègica. La premissa que defineix aquesta estratègia és que l'objectiu no és tant fomentar la diversitat cultural sinó convertir la diversitat en una cultura i defensar una *cultura de la diversitat*. La resposta a aquesta voluntat de gestionar la diversitat ja existent i promoure una cultura de la diversitat són les *polítiques d'acomodació* tal com han estat definides en el capítol anterior.

Fomentar una política d'acomodació de la diversitat implica que totes les formes d'expressió cultural puguin tenir cabuda a la societat de Barcelona i se sentin recolzades social i políticament. Recordem que aquesta orientació política vincula tres enfocaments:

1. *Reconeixement i pluralisme*. No solament s'ha de fomentar el respecte de les cultures, sinó el seu coneixement mutu. Barcelona ha d'acompanyar la seva gestió de la diversitat amb valors de reconeixement, d'acceptació del pluralisme i de la diferència.
2. *Convivència i cohesió cultural*. No solament s'ha de constatar coexistència entre cultures, sinó la seva convivència (etimològicament, “vivència conjunta”, “vida en comú”) i la seva cohesió. Barcelona ha de gestionar la diversitat existent promovent una vivència conjunta en un context de cohesió.
3. *Entrecreuament i Interacció entre cultures*. No solament s'ha de fomentar el diàleg entre les cultures, sinó l'entrecreuament i la interacció cultural. Recordem que etimològicament “inter-acció” significa “acció que s'exerceix recíprocament”. Barcelona ha de promoure no tant el valor del diàleg, sinó el

valor de l'acció conjunta i el compromís de contribuir a crear un context de producció de una cultura de la diversitat, inspiradora i innovadora

Si bé en el capítol anterior hem definit els principals reptes de la política d'acomodació de la diversitat, incorporant eines per a assolir-les, l'objectiu ara és identificar les propostes que poden contribuir a conformar una Agenda d'acció que pugui ajudar a orientar les polítiques culturals de l'ICUB.

Un dels elements que fa diferent Barcelona d'altres ciutats és precisament el seu compromís amb la diversitat. Reconeguem ja institucionalment que una de les imatges diferenciadores de la ciutat de Barcelona és la seva diversitat, el seu recolzament a la creativitat i als projectes culturalment innovadors sorgits de l'entrecruament de cultures. Entenem que aquestes propostes es plantegem com a línia de continuïtat amb les accions que ja es fan, i que, per tant, no suposen cap trencament estratègic. Això implica que les propostes segueixen essent el producte d'una interacció entre societat i cultura. La lògica argumental que preval és la següent: com es constata que la societat de Barcelona té noves dinàmiques de diversitat que s'afegeixen a les ja existents, especialment degut a l'arribada de nous veïns procedent de fora de Catalunya i d'Espanya (europeus, asiàtics, africans del nord i subsaharians, americans i llatinoamericans, del pròxim orient, etc.), les propostes d'acció que es presenten s'han d'entendre com a propostes que tenen com a principal objectiu consolidar aquest vincle amb la societat, i evitar que les noves formes de diversitat provoquin una separació entre la política cultural de l'ICUB i la societat barcelonina.

Entenem, així, que una de les primeres accions és ampliar el públic-objectiu de les polítiques culturals. Per elaborar propostes polítiques, s'ha de tenir com a públic-objectiu a totes les comunitats culturals. Des del punt de vista de la programació aquest reconeixement implica, no solament que l'ICUB pensi en tots, que tingui en compte totes les sensibilitats, percepcions i perspectives que genera la diversitat de comunitats culturals, sinó també deixar un espai i obrir un procediment per tal que les pròpies comunitats culturals se sentin participants de la programació.

Dividirem aquesta Agenda d'Acció en dos subapartats:

5.2. *Reconeixements institucionals*: s'enumeren els reconeixements institucionals que assumeix l'ICUB i que conformen la base justificativa de les accions estratègiques de les polítiques d'acomodació de la diversitat. Serveixen també d'orientació d'accions concretes, de propostes de programes i d'activitats generals dels diferents equipaments culturals.

5.3. *Accions estratègiques per implementar les polítiques d'acomodació de la diversitat*: identifiquem les accions estratègiques de les polítiques d'acomodació de la diversitat que es proposen a l'ICUB. Dividirem les propostes en 10 àmbits d'acció, amb la descripció de l'objectiu i les propostes d'acció. A continuació descrivim els àmbits d'acció considerats.

- 1) **Institucional**: acords i estructura organitzativa i institucional de l'ICUB
- 2) **Gestió**: recursos humans que gestionen la diversitat i accions mínimes de gestió dels diferents equipaments culturals.
- 3) **Programació**: oferta de programes, la seva estructura i contingut
- 4) **Festes i Espai Públic**: demandes de noves modalitats de festes i gestió de l'espai públic
- 5) **Patrimoni i Museus**: programacions temporals i col·leccions permanents, estructura i contingut de l'oferta cultural dels diferents museus de la ciutat.
- 6) **Creació i Producció cultural**: foment de projectes socials innovadors de producció cultural
- 7) **Biblioteques i Proximitat**: estructura, contingut, recursos humans i materials, organització i funcions de les biblioteques com a equipaments de proximitat i contacte amb els barris i districtes.
- 8) **Comunicació**: funcions, contingut, política de comunicació de diferents equipaments culturals, i abast sectorial i territorial de la comunicació
- 9) **Pluralisme Lingüístic**: principis bàsics d'acció per a gestionar el pluralisme de llengües
- 10) **l'Educació i les Escoles**: programació cultural amb les escoles i relacions de les escoles amb les diferents ofertes dels equipaments culturals.

5.2.Reconeixements institucional

1. *Barcelona és una societat diversa.* La diversitat és un fet visible a la ciutat. Aquesta visibilitat sempre ha estat a la ciutat seguint criteris diferents: edat, socioeconòmic, gènere, capacitat d'autonomia física personal... Ara hi ha altres criteris que provoquen noves dinàmiques de diversitat: llengua, religió, procedència i origen, costums i pràctiques culturals, i inclús fets visibles com el color de la pell, forma de vestir, accent, etc.
2. *Les noves dinàmiques de diversitat tenen una producció cultural diferenciada.* Aquesta nova diversitat té un component cultural diferenciador que el distingeix d'altres formes de diversitat. D'ací la voluntat de l'ICUB de voler ser el promotor i gestor d'aquesta dimensió cultural de la diversitat, especialment en la *producció cultural* que pot tenir aquest tipus de diversitat. Per tant, partim de la base de que tota comunitat cultural és creadora i productora de coneixement cultural, i que des de l'ICUB s'ha de promoure aquesta realitat.
3. *Els avantatges de la diversitat.* La diversitat s'interpreta com a oportunitat i es rebutja tot vincle sense fonaments de la diversitat amb conflicte social, desunió i, inclús, desconfiança social, separació, i altres dimensions negatives. La diversitat és la principal font inspiradora, i la base per a la innovació i la creativitat. En aquest sentit es reconeix el que es vol fomentar i evitar. Per exemple, es vol evitar tot foment exòtic de la diferència i el folklorisme de les comunitats culturals; o bé retroalimentar una mateixa comunitat cultural fins a provocar separació, i inclús un "autisme cultural"; que una producció cultural sigui font de conflicte per altres comunitats culturals; generalitzar i mostrar homogeneïtat d'una comunitat cultural sense expressar la seva diversitat també interna; evitar promoure l'expressió de cultures paral·leles, degut a falta d'una estructura d'oportunitats; i, evitar l'exclusió cultural provocada per les mateixes institucions.
4. *La diversitat és una cultura cívica.* No és tant la gestió de la diversitat cultural el que ha de ser objectiu de la política cultural, sinó la promoció de la cultura de la diversitat, que interpretem com cultura cívica. És a dir, s'ha de partir de la base que la diversitat és una cultura que ha de ser promoguda dins de totes les formes d'expressió cultural. La diversitat mateixa és una cultura cívica que s'ha de

gestionar, fomentant la interacció i l'entrecreuament, la convivència i la cohesió, el reconeixement i el pluralisme entre les diferents comunitats culturals.

5. *Normalitzar la diversitat en tots els espais públics.* Es pot fomentar la diversitat sense necessitat de fer-la explícita, sinó de forma indirecta, incorporant membres d'orígens diferents en personals de museus, biblioteques, programacions de BTV com informatius, per exemple. La diversitat ha de ser tant visible i normal que deixi de ser un tema de debat social i polític. La diversitat ha de formar part dels nostres implícits socials.
6. *La diversitat forma part de la nostra tradició catalana.* Reconèixer la diversitat no implica ignorar o relativitzar la nostra tradició catalana, sinó contribuir al seu procés de construcció, incorporant aquesta nova dinàmica de la seva història. Cal que les noves comunitats culturals coneguin la nostra història per donar a conèixer a les noves comunitats culturals, la nostra ciutat i les nostres tradicions basades en institucions diferenciades i llengua pròpia.
7. *Diversitat i equipaments culturals.* La diversitat es pot fer visible en l'organització interna dels equipaments culturals (a través de l'estructura institucional, l'organigrama, i el personal, per exemple), en el públic usuari (segons el perfil de les persones que fan ús dels equipaments), i en el tipus de coneixement que es difon (segons el tipus d'activitats, programes temporals, col·leccions permanents, per exemple). Es reconeix la necessitat de treballar per aconseguir una coherència entre les tres dimensions (organització interna, públic usuari i tipus de coneixement cultural).

5.3. Accions estratègiques per implementar la política d'acomodació de la diversitat

1) ÀMBIT D'ACCIÓ INSTITUCIONAL
<p style="text-align: center;">DESCRIPCIÓ OBJECTIU</p> <ul style="list-style-type: none">
• Estendre socialment el compromís amb la diversitat
• Promoure un estructura d'oportunitats i la igualtat d'oportunitats cultural
<p style="text-align: center;">PROPOSTES D'ACCIONS</p> <ol style="list-style-type: none">
1. Crear un <i>Document social de compromís amb la diversitat</i> a Barcelona, signat per totes les institucions que han format part del Consell Promotor de Barcelona Diàleg Intercultural. D'aquesta manera es dona també continuïtat a l'any del Diàleg Intercultural.
2. Fer d'aquesta capítol 5 de l'Informe un document separat i distribuir-lo internament dins de l'ICUB per a fomentar un debat intern sobre com promoure la diversitat, transmetre la posició de l'ICUB i la seva aposta estratègica de polítiques d'acomodació de la diversitat, i com a continuïtat dels grups de discussió organitzats.
3. Com a òrgan consultiu de participació creat per activar el Pla estratègic de 2006, s'hauria de proposar <i>revisar la composició del Consell de Cultura de Barcelona</i> per tal d'incorporar la dimensió de la diversitat. En el marc del nou marc d'accions estratègiques que es proposa en aquest document, es podria proposar una acció mínima i una acció màxima:<ul style="list-style-type: none">
• Acció mínima: incorporar al Consell de Cultura de Barcelona una representació del Consell d'Immigració de l'Ajuntament, en representació dels col·lectius immigrants, així com un representant tècnic del programa d'immigració de l'Ajuntament.
• Acció màxima: canviar el nom del Consell, i crear, en correspondència amb els nous objectius estratègics de l'ICUB, un Consell de la Diversitat cultural de Barcelona.
4. <i>Fer visible la diversitat de Barcelona dins de l'estructura organitzacional de l'ICUB</i>: revisar l'estructura organitzativa de l'ICUB i incorporar membres

representatius de les noves dinàmiques culturals.

5. *Incorporar cinc membres assessors especialitzats que podrien discutir la programació anual i les activitats concretes dels equipaments:* un membre especialitzat en diversitat, un membre especialitzat en cultura regional africana, un altre en cultura asiàtica, cultura llatinoamericana, i cultura àrab.
6. *Agent de la diversitat:* crear la figura de l'agent de la diversitat que tingui una doble missió, per una banda, dinamitzar la política d'acomodació de la diversitat en totes les accions de l'ICUB i la seva xarxa d'equipaments i, per una altra, vetllar pel compliment dels objectius de les accions estratègiques que es proposen en aquest document.

2) ÀMBIT D'ACCIÓ DE GESTIÓ

DESCRIPCIÓ OBJECTIU

- Promoure accions en xarxa per projectes que fomentin una cultura de la diversitat
- Representativitat de la diversitat dins del personal

PROPOSTES D'ACCIONS

1. Fomentar les accions i la producció cultural en xarxa, per una banda, entre equipaments culturals, ja sigui entre un mateix tipus d'equipament cultural (entre els museus de la ciutat, entre les biblioteques de la ciutat, per exemple) o entre diferents tipus d'equipaments (museus, biblioteques, teatres, ...); i, per una altra, entre equipaments culturals, agents i institucions culturals de Barcelona (Omnium Cultural a Ateneu, CCCB, IEmed, etc.), per projectes que tinguin com a objectiu bàsic el foment d'una cultura de la diversitat. S'hauria d'establir que hi hagi al menys un gran projecte cada any, i fer-ne una gran difusió i promoció
2. Revisar la narrativa i discursos de les propostes de convocatòries de l'ICUB per tal que tingui *igualtat d'oportunitats* tota la diversitat de Barcelona. Per exemple, a l'hora d'entrar en una escola d'arts o algun centre de creació artística, per fomentar l'entrada de persones procedents de totes les comunitats culturals, etc.

3. Vetllar a que els diferents equipaments culturals contribueixin a fomentar una cultura de la diversitat i socialitzi a la ciutadania dins de la diversitat
4. Incorporar personal procedent de les diferents comunitats culturals en els projectes de l'ICUB, no necessàriament relacionats amb projectes de promoció de la diversitat, sinó en programacions generals, seguint la lògica de normalitzar la diversitat i fer-la visible de forma implícita.

3) ÀMBIT D'ACCIÓ DE PROGRAMACIÓ

DESCRIPCIÓ OBJECTIU

- Incorporar la diversitat en la programació cultural de l'ICUB

PROPOSTES D'ACCIONS

1. Incorporar la diversitat en la narrativa de la programació, per fer-la visible com a política de l'ICUB. Si es vol que la diversitat no sigui únicament criteri, sinó la definició política de l'ICUB, llavors en la programació el concepte i la seva lògica d'acció han d'estar presents d'una forma normalitzada, dins de la mateixa programació.
2. Treballar programes implicant les noves comunitats culturals amb institucions arrelades com Òmnium Cultural, l'Ateneu Barcelonès, l'IEMed per donar a conèixer la nostra tradició històrica de Catalunya a les noves comunitats culturals.
3. Amb l'objectiu de socialitzar la diversitat, generar noves idees, i fomentar la creació i la innovació es proposen dues iniciatives:
  - Fer un informe de Bones Pràctiques de promoció d'una cultura de la diversitat que han fet els diferents equipaments culturals i la programació de festes i festivals de l'ICUB. Es podria demanar a cada equipament que identifiqui les accions que han realitzat de promoció de la diversitat (o que voldrien realitzar) com a pas previ abans d'avaluar les propostes i debatre-les amb els seus promotors per fer l'Informe de Bones Pràctiques.
  - Obrir una col·lecció de "Documents de treball", amb alguna institució

externa de l'ICUB o bé amb la mateixa universitat, que exposi temes, pràctiques, exemples de polítiques, ciutats, i altres qüestions que ajudin a fomentar una cultura de la diversitat dins i fora de l'ICUB.

4. En el marc anterior de fomentar idees i creativitat es proposa programar una trobada (tipus “*Simposi sobre polítiques culturals d’acomodació de la diversitat a les ciutats*”) amb ciutats europees, dels Estats Units, Canadà/Quebec, i dins dels contactes de la pròpia xarxa de l’Agenda 21, de ciutats que hagin apostat per la diversitat en les seves polítiques culturals (i no polítiques d’immigració, que abraçaria altres departaments). Aquest simposi combinarà debat acadèmic i exemples de bones pràctiques de ciutats europees. Una promoció del simposi donarà visibilitat a la ciutat de Barcelona a través de l’aposta que fa ICUB per l’acomodació de la diversitat.
5. Fomentar *la diversitat en l’oferta de teatre, dansa, música*, com per exemple els festivals musicals destinats a la mostra de les diferents cultures musicals d’arreu del món organitzat per l’Auditori de Barcelona.
6. Fomentar *la diversitat en programació* de teatres com el Liceu amb alguna obra musical no-europea (xinesa, àrab, etc.).
7. Incorporar *músics procedents de diverses nacionalitats* dins de l’Orquestra de Barcelona per a normalitzar la diversitat.
8. Fomentar “zones de contacte” entre cultures en la programació d’activitats de l’ICUB, tant en programació de festes, com festivals, biblioteques, museus, teatres i espais d’audició. Vetllar que en totes les programacions es fomenti el contacte entre comunitats culturals.
9. Obrir una convocatòria interna de projectes per una *cultura de la diversitat* a tots els equipaments culturals. Privilegiar en la convocatòria els projectes en xarxa entre equipaments de l’ICUB i altres fora de l’ICUB.
10. Fomentar i recolzar *cicles de diversitat, mostres de llibres per la diversitat* en llibrereries i altres espais de cultura de la ciutat.
11. Fomentar *la visibilitat de la diversitat* en actes culturals col·lectius, com la programació de festes de la ciutat, els festivals, el teatre, la música, en el personal

d'equipaments culturals (biblioteca, museus, teatre, etc.), el personal de programació de BTV i programes de BTV, i inclús en l'Orquestra de Barcelona i altres col·lectius culturals. Incorporar, també, la visibilitat de la diversitat dins dels equips de programadors.

4) ÀMBIT D'ACCIÓ DE FESTES I ESPAI PÚBLIC

DESCRIPCIÓ OBJECTIU

- Fomentar festes de comunitats culturals obertes a tota la ciutadania i en emplaçaments de la ciutat

PROPOSTES D'ACCIONS

1. *Recolzar activitats* de les diferents comunitats culturals *i oferir espais* dels equipaments de l'ICUB.
2. Donar continuïtat a la proposta "Nits de Ramadà", organitzada en l'Any Europeu de la Interculturalitat al 2008, dins el marc de les Festes de la Mercè.
3. Donar suport a la celebració de l'Any Xinès, com la que es va fomentar dins de l'Any Europeu de la Interculturalitat al 2008.
4. Donar suport a la celebració de festes nacionals de les diferents comunitats culturals llatinoamericanes i altres comunitats culturals, i vetllar que siguin obertes a tota la ciutadania i totes les altres comunitats culturals.
5. Incorporar activitats representatives de la diversitat cultural de Barcelona dins de les programacions permanents de l'ICUB, com el Festival Grec, la Cavalcada de Reis, la Mercè, i altres festes populars de Barcelona.
6. Seguint la lògica del programa d'activitats de l'Any Europeu per la Interculturalitat, identificar les activitats de les diferents comunitats culturals i fer-ne un *programa de la diversitat de l'ICUB* (acreditant algunes activitats amb el logo de l'any del Diàleg).
7. Festival Grec. Des del punt de vista de la producció, crear espectacles on hagi *entrecruament i mestissatge de gèneres* obre possibilitats d'atraure nous públics.

8. Portar els espectacles del Grec a *espais més diversos* i als barris i districtes de la ciutat, més enllà dels tradicionals emplaçaments generals.
9. Programar un *Festival de la diversitat* prenent com a exemple les principals iniciatives exitoses de l'Any Europeu de la Interculturalitat, utilitzant espais de la ciutat, els seus equipaments, i amb col·laboració de les comunitats culturals i altres institucions de la ciutat (IEMed, CIDOB, Òmnium Cultural, etc.).
10. Tenir sempre activat un *programa de foment de la diversitat*, per exemple un cicle de cinema sobre la diversitat amb col·laboració dels cinemes de Barcelona o el cineclub de Barcelona, amb activitats de conferències, debats, etc.

5) ÀMBIT D'ACCIÓ DE PATRIMONI I MUSEUS

DESCRIPCIÓ OBJECTIU

- Promoure una cultura de la diversitat en els museus en tres eixos d'acció: públic visitant, producte que s'ofereix i tractament de la informació del patrimoni

PROPOSTES D'ACCIONS

1. El *tractament de la informació* suposa que s'ha d'oferir al públic la possibilitat de tenir una pluralitat de perspectives i de lectures d'un mateix tema. Per exemple, introduir la diversitat de perspectives que existeixen de la història de Barcelona, o de l'art precolombí. L'acomodació dels museus a la diversitat cultural vol dir pluralitzar las mirades dels significats de la història; pluralitzar les interpretacions de l'oferta que s'està donant des d'aquests referents culturals. Cal sempre preguntar-nos: "quines lectures diverses es poden fer de l'exposició (permanent i/o temporal)?".
2. S'ha de tenir en compte que els museus són un dels equipaments culturals on es fa més visible que distribueixen significats, i que per tant, s'ha d'avaluar si en aquesta funció es distribueix també una *diversitat de significats*. Especialment en aquells museus que abracen més les ciències socials i humanes com els museus Etnològic, Precolombí, d'Història, Ciències Naturals. Però també fomentar la diversitat en museus de dimensions més artístiques en les seves programacions temporals,

ensenyant, per exemple, exposicions que fomentin la diversitat a través de l'art gràfic i els pintors, influenciats per un pintor com Picasso (Museu Picasso), les ceràmiques del món i la interrelació entre cultures en la producció de ceràmiques (Museu de la Ceràmica) o altres equipaments culturals com el Museu del Disseny i el Museu Frederic Marès.

3. Fomentar la *interrelació* entre museus de països de procedència, amb programes temporals conjunts de manera que s'incrementés la cooperació a nivell tècnic amb museus i centres d'art dels països d'origen. Per exemple, fer una exposició d'art d'artistes xinesos/marroquins amb col·laboració d'entitats diplomàtiques i museus del país.
4. Revisar els *canals de difusió* dels museus per acomodar-se a la nova realitat i els nous espais d'interacció: locutoris, comerç ètnic, associacions d'immigrants, consolats i representacions diplomàtiques, biblioteques de districte.
5. Per arribar a totes les comunitats culturals, de forma provisional i atenent al dret que té tota persona a la comunicació, cal que els tríptics dels museus es distribueixin en varis *idiomes* depenent de la presència d'altres comunitats culturals a la ciutat. Per exemples: xinès, urdú, àrab. Però sempre en bilingüe, amb el català.
6. Programar visites als museus, fomentant la *interrelació entre comunitats culturals*, i en llengua de procedència.

6) ÀMBIT D'ACCIÓ DE CREACIÓ I PRODUCCIÓ CULTURAL

DESCRIPCIÓ OBJECTIU

- Fomentar la innovació i la creativitat que resulta de la interacció entre cultures

PROPOSTES D' ACCIONS

1. Dins de les convocatòries d'ajuts de l'ICUB, obrir una nova *Línia d'ajut per a foment d'una cultura de la diversitat*. Seria una línia d'ajut específic per a projectes artístics i culturals que tinguin com a objectiu el foment d'una cultura de la diversitat i que estiguin implicades al menys tres comunitats culturals de regions

diferents (projectes d'una única comunitat no entrarien en la convocatòria).

2. Mantenir el logotip del Programa Barcelona Diàleg Intercultural, per a acreditar que la programació organitzada per vàries comunitats culturals està dins dels seus objectius de fomentar una cultura de la diversitat (aquest logo pot implicar també una petita ajuda per a la difusió de l'activitat o bé la cessió d'algun espai de l'ICUB, però no un ajut monetari).
3. Recolzar noves funcions dels equipaments culturals, com a agents clau per a gestionar l'acomodació de la diversitat. Per exemple, fomentar una cultura del museu, i una cultura del teatre i de la música analitzant les necessitats que tenen els nous residents a Barcelona i poder satisfer-les en el context d'un museu, d'un teatre o de l'auditori, a través, per exemple, de classes de català als museus, on s'explica també la història de la ciutat.

7) ÀMBIT D'ACCIÓ DE BIBLIOTEQUES I PROXIMITAT

DESCRIPCIÓ OBJECTIU

- Apropar les biblioteques a totes les comunitats culturals
- Definició de la biblioteca com a espai d'acollida

PROPOSTES D'ACCIONS

1. En tant que espai d'acollida, caldria redefinir la nova funció de les biblioteques donant recursos d'informació i humans per a desenvolupar un *espai d'acollida*. Per exemple, que totes les biblioteques tinguin informació d'altres serveis de l'ajuntament com a temes d'empadronament, matriculació, habitatge, recursos per a la inserció laboral, assistència, sanitat, etc. Però sempre dins de la excepcionalitat i com a recurs d'informació, no de gestió en polítiques d'acollida.
2. Crear una xarxa d'activitats conjunta de totes les biblioteques de foment de la cultura de la diversitat. És important que totes les biblioteques s'impliquin i no solament les que estan situades en barris on la diversitat es fa més visible. Per exemple, pot ser un bon foment de cultura de la diversitat que en barris més homogenis hi hagi personal d'altres comunitats culturals, o es facin activitats de

lectura de comptes d'altres cultures per a infants.

3. Tenint en compte que les biblioteques són el canal amb més contacte amb les diferents formes d'expressió de la diversitat i que han de jugar un paper catalitzador per a fomentar la cultura del museu, del teatre, de la dansa, de la música, en els seus usuaris més diversos, caldria continuar treballant perquè totes les biblioteques disposin d'informació de tots els equipaments culturals i programació de l'ICUB, fomentant, per exemple, guies de visites a museus en idiomes propis de les comunitats, presentant exposicions dels llibres guies de museus, entre d'altres.
4. Elaborar una *Guia de la Diversitat* que serveixi de referència i d'inspiració a les biblioteques a l'hora d'oferir els seus serveis. Hi ha moltes pràctiques que es fan però no queden recollides en una Guia, ni tampoc queden informades altres biblioteques de districtes. Un catàleg compartit d'activitats, que inclogui, per exemple, una selecció de bones pràctiques de les activitats i accions fetes per les biblioteques i que han tingut èxit a l'hora de promoure la diversitat cultural.
5. *Redefinir criteris* estructurals en base a la diversitat per tal d'ordenar els espais i les col·leccions a les biblioteques. Incloent, per exemple, una secció de la diversitat.
6. Oferir *l'espai de les biblioteques com a forma de socialització* per a comunitats culturals, per tal que tinguin suport d'infraestructura a les seves iniciatives culturals.
7. Crear la figura de *l'agent de la diversitat en tota la xarxa de biblioteques*. Un mateix agent present diversos dies de la setmana en diferents biblioteques i ajudant a cohesionar les accions de les biblioteques en matèria de diversitat, així com donar coherència i articular la xarxa d'accions i de programes. La seva funció és també la de promoure espais de lectura, de contes de tot el món per nens, i altres activitats per adults, com el foment de trobades per intercanvi d'aprenentatges de llengua, i altres activitats innovadores de foment de la diversitat. La seva missió serà la d'ajudar a la informació d'acollida, fomentar el vincle del nou usuari amb les accions i infraestructures de l'ICUB, i organitzar activitats i dinamitzar la xarxa de biblioteques per a fomentar una cultura de la diversitat. L'agent haurà de tenir especialment atenció en aquelles biblioteques que tenen usuaris més homogenis, per a fomentar la diversitat en contextos monoculturals.

8. Incorporar, en la mesura que sigui possible, *personal bibliotecari procedent d'altres cultures*, no solament en districtes amb molta diversitat, sinó també en districtes amb poca densitat de diversitat, per a fomentar una cultura de la diversitat en barris més homogenis.
9. *Fomentar programes i activitats des de la proximitat* i a l'entorn dels usuaris diversos. Com per exemple el projecte "Apropa't" de l'Auditori.

8) ÀMBIT D'ACCIÓ DE COMUNICACIÓ

DESCRIPCIÓ OBJECTIU

- Apropar l'oferta cultural de la ciutat a usuaris i públics de totes les comunitats culturals
- Apropar el coneixement i les activitats culturals de totes les comunitats culturals a tota la ciutadania de Barcelona

PROPOSTES D'ACCIONS

1. Ampliar l'oferta plural de llengües en visites guiades de museus i itineraris específics de programes culturals de l'ICUB.
2. *Revisar la pàgina web de l'ICUB* incorporant la dimensió de la diversitat en la presentació (no es menciona la paraula ni els objectius), el disseny, en les activitats programades... Es podria posar un vincle: les cultures de Barcelona, donant informació sobre les diferents cultures que hi ha a Barcelona. El contingut de cada una de les finestres seria a discutir, però es proposa que s'enfoqui en com cada cultura presenta també diversitat. Per exemple, com entén la diversitat la cultura xinesa, àrab, llatinoamericana? Com es fa visible la diversitat xinesa, àrab, llatinoamericana? Quina és la visó xinesa o àrab de la diversitat?.
3. Com a continuïtat de la política de comunicació de l'ICUB amb el Butlletí del Diàleg Intercultural es podria prosseguir amb una nova publicació que tingui més format de Diari, mantenint les seccions que ja tenia el Butlletí, però ampliant l'oferta d'informació, amb l'objectiu no solament d'informar, sinó de fomentar una

cultura de la diversitat. El nom que es proposa és: *Diari de la Diversitat (DD)*.³⁷

4. Incorporar les activitats de polítiques d'acomodació de la diversitat de l'ICUB als diferents mitjans de comunicació audiovisuals i premsa de les comunitats culturals i espais de comunicació propis com els locutoris, els comerços ètnics, etc.

9) ÀMBIT D'ACCIÓ DE GESTIÓ PLURALISME LINGÜÍSTIC

DESCRIPCIÓ OBJECTIU

- Assegurar el dret a la comunicació de tota persona resident a Barcelona, independentment de la seva nacionalitat, especialment en les primeres fases d'acollida

PROPOSTES D'ACCIONS

1. El català és la llengua comuna de comunicació a Barcelona. Però entenem que les persones procedents de diferents comunitats culturals, especialment en les seves primeres fases de residència, necessitin utilitzar la seva llengua pròpia per poder comunicar. Com a excepcionalitat l'ICUB es compromet a fer ús de llengües de les principals comunitats culturals, però solament per qüestions relacionades amb l'acollida, i no com a norma.
2. Assegurar que tota persona resident a Barcelona tingui satisfet el seu dret a la comunicació en les primeres fases d'acollida, a través de traduccions escrites,

³⁷ Propostes d'objectius, de seccions i de continguts del *DD*:

- L'objectiu bàsic del Diari seria utilitzar les mateixes eines d'informació de les diferents comunitats culturals per tal d'arribar a totes i fomentar la diversitat com a oportunitat i avantatge, i la cultura de la diversitat i els objectius de les polítiques d'acomodació.
- Periodicitat mensual. Que sigui un Diari que el puguin llegir tots els membres d'una família, que tingui aspecte de Diari o revista mensual, i que es converteixi en referència com a eina de comunicació de l'ICUB amb tota la ciutadania de Barcelona.
- Llengua: es podria contemplar que hi hagin seccions en diferents idiomes, però amb clar predomini del català.
- Consell de direcció procedent del Consell de Cultura, amb especialistes de la comunicació i periodistes.
- Dins de l'equip de redacció es podrien incorporar alguns membres destacats de les comunitats culturals.
- Aquest DD podria ser el Diari de tots els Diaris existents de les diferents comunitats culturals. Tindria l'avantatge que no retroalimentaria una cultura, sinó que tindria com a públic objectiu a totes les comunitats culturals. També provocaria coneixement intercultural entre els seus lectors, ja que faria visible les diferents activitats de les comunitats culturals de Barcelona tant les de les noves migracions, com de les comunitats procedents de l'interior de l'estat Espanyol.
- Podria incloure seccions d'entrevistes, de llibres, de cinema sobre la diversitat. Podria incloure seccions d'articles opinió, de natura, de viatges, de cuina de diferents llocs del món, d'història de Barcelona, de museus i biblioteques, de comprensió del calendari de festes de cada comunitat cultural (per exemple: que és l'Any Xinès? I el Ramadà? Per què la festa nacional del 14 de juliol a França?, etc.), entre d'altres. Les possibilitats són moltes.
- El DD es distribuiria a més d'entre les xarxes formals ja existents que té ara el Butlletí del Diàleg Intercultural, a través de xarxes informals com comerços ètnics, locutoris, i espais ocupats per altres cultures.

juntament amb el català, de les normes dels equipaments de proximitat com les biblioteques.

3. Només es contempla l'ús de la llengua d'origen de les diferents comunitats culturals en les primeres fases d'acollida, i en el marc de la igualtat d'oportunitats del dret a la comunicació.
4. Al mateix temps, hem d'assegurar que tota activitat de les comunitats culturals, finançades i promogudes per l'ICUB utilitzin també la llengua catalana en els seus tríptics informatius, i en les seves programacions i comunicacions.
5. La programació general de l'ICUB, com els programes del Grec i la Mercè, entre d'altres, no tenen cap vincle amb l'acollida, i, per tant, no es fa necessari l'ús de la llengua de les diferents comunitats culturals.

10) ÀMBIT D'ACCIÓ DE L'EDUCACIÓ I LES ESCOLES

DESCRIPCIÓ OBJECTIU

- Fomentar activitats relacionades amb la cultura de la diversitat en els centres escolars.

PROPOSTES D'ACCIONS

1. Que l'agent de la diversitat de l'ICUB faci propostes d'activitats a les escoles i articuli la programació de l'ICUB amb l'objectiu de fomentar la diversitat.
2. Fomentar les *músiques/cultures del món dins de la programació d'activitats escolars*.
3. Fomentar *serveis educatius als museus dins de la diversitat*.
4. Vincular programacions relacionades amb la diversitat dels equipaments culturals i activitats a les escoles.

A continuació es mostra una taula-resum amb les propostes d'acció de cada àmbit:

ÀMBIT D'ACCIÓ	DESCRIPCIÓ OBJECTIUS	PROPOSTES D'ACCIÓ
<p style="text-align: center;">1</p> <p style="text-align: center;">INSTITUCIONAL</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Estendre socialment el compromís amb la diversitat • Promoure un estructura d'oportunitats i la igualtat d'oportunitats cultural 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Crear un Document social de compromís amb la diversitat a Barcelona. 2. Difusió capítol 5 de l'Informe 3. Revisar la composició del Consell de Cultura de Barcelona 4. Fer visible la diversitat de Barcelona dins de l'estructura organitzacional de l'ICUB. 5. Incorporar 5 membres assessors especialitzats que podrien discutir la programació anual i les activitats concretes dels equipaments 6. Crear la figura de l'agent de la diversitat
<p style="text-align: center;">2</p> <p style="text-align: center;">GESTIÓ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Promoure accions en xarxa per projectes que fomentin una cultura de la diversitat • Representativitat de la diversitat dins del personal 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Fomentar les accions i la producció cultural en xarxa per a projectes que fomentin una cultura de la diversitat (entre un mateix tipus i entre diferents tipus d'equipaments, i entre diferents equipaments culturals, agents i institucions culturals). 2. Vetllar per la igualtat d'oportunitats de tota la diversitat en les convocatòries de l'ICUB 3. Vetllar a que els diferents equipaments culturals contribueixin a fomentar una cultura de la diversitat i socialitzi a la ciutadania dins de la diversitat 4. Incorporar personal procedent de les diferents comunitats culturals en els projectes de l'ICUB
<p style="text-align: center;">3</p> <p style="text-align: center;">PROGRAMACIÓ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Incorporar la diversitat en la programació cultural de l'ICUB 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Incorporar la diversitat en la narrativa de la programació 2. Treballar programes implicant les noves comunitats culturals amb institucions arrelades per donar a conèixer la tradició històrica de Catalunya a les noves comunitats culturals. 3. Socialitzar la diversitat, generar noves idees, i fomentar la creació i la innovació (informe de Bones Pràctiques i/o col·lecció de "Documents de treball". 4. Programar una trobada tipus "Simposi sobre polítiques culturals d'acomodació de la diversitat a les ciutats" amb ciutats d'arreu del món 5. Fomentar la diversitat en l'oferta de teatre, dansa, música,... 6. Fomentar la diversitat en programació de teatres 7. Incorporar músics procedents de diverses nacionalitats dins de l'OB 8. Fomentar "zones de contacte" entre cultures en la programació d'activitats de l'ICUB 9. Obrir una convocatòria interna de projectes per una cultura de la diversitat 10. cicles de diversitat, mostres de llibres per la diversitat en llibreries i altres espais de cultura de la ciutat. 11. Fomentar la visibilitat de la diversitat en actes culturals col·lectius (festes, festivals, teatre, música, personal d'equipaments culturals, BTV...) i dins dels equips de programadors.
<p style="text-align: center;">4</p> <p style="text-align: center;">FESTES I ESPAI PÚBLIC</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Fomentar festes de comunitats culturals obertes a tota la ciutadania i en emplaçaments de la ciutat 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Recolzar activitats de diferents comunitats culturals i oferir espais dels equipaments de l'ICUB. 2. Donar suport a la festa del Ramadà 3. Donar suport a la celebració de l'Any Xinés 4. Donar suport a la celebració de festes nacionals de les diferents comunitats culturals

ÀMBIT D'ACCIÓ	DESCRIPCIÓ OBJECTIUS	PROPOSTES D'ACCIÓ
		<ol style="list-style-type: none"> 5. Incorporar activitats representatives de la diversitat cultural de Barcelona dins de les programacions permanents de l'ICUB i de les festes populars de Barcelona. 6. Identificar activitats de les diferents comunitats culturals i fer un programa de la diversitat de l'ICUB 7. Crear espectacles on hagi entrecruament i mestissatge de gèneres (el Grec) 8. Portar els espectacles del Grec a espais més diversos 9. Programar un Festival de la Diversitat 10. Tenir sempre activat un programa de foment de la diversitat
<p style="text-align: center;">5</p> <p style="text-align: center;">PATRIMONI I MUSEUS</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Promoure una cultura de la diversitat en els museus en tres eixos d'acció: públic visitant, producte que s'ofereix i tractament de la informació del patrimoni 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tractar la informació oferint una pluralitat de perspectives i de lectures d'un mateix tema. 2. Avaluar si els museus distribueixen una diversitat de significats. 3. Fomentar la interrelació entre museus de països de procedència amb programes temporals conjunts. 4. Revisar els canals de difusió dels museus per acomodar-se a la nova realitat i els nous espais d'interacció (locutoris, comerç ètnic,...) 5. Tríptics distribuïts, provisionalment, en varis idiomes però sempre en bilingüe, amb el català. 6. Programar visites als museus, en llengua de procedència, fomentant la interrelació entre comunitats culturals
<p style="text-align: center;">6</p> <p style="text-align: center;">CREACIÓ I PRODUCCIÓ CULTURAL</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Fomentar la innovació i la creativitat que resulta de la interacció entre cultures 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Obrir una línia d'ajut per a foment d'una cultura de la diversitat dintre de l'ICUB 2. Usar el logotip de l'Any del Diàleg Intercultural per a acreditar que la programació organitzada fomenta una cultura de la diversitat 3. Recolzar noves funcions dels equipaments culturals, com a agents clau per a gestionar l'acomodació de la diversitat.
<p style="text-align: center;">7</p> <p style="text-align: center;">BIBLIOTEQUES I PROXIMITAT</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Apropar les biblioteques a totes les comunitats culturals • Definició de la biblioteca com a espai d'acollida 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Redefinir la nova funció de les biblioteques per a desenvolupar un espai d'acollida. 2. Crear una xarxa d'activitats conjunta de totes les biblioteques de foment de la cultura de la diversitat (no solament les que estan situades en barris on la diversitat es fa més visible) 3. Biblioteques catalitzadores per fomentar la cultura del museu, del teatre, de la dansa, de la música, en els seus usuaris més diversos. 4. Elaborar una Guia de la Diversitat que serveixi de referència i d'inspiració a les Biblioteques a l'hora d'oferir els seus serveis. 5. Redefinir criteris estructurals en base a la diversitat per tal d'ordenar els espais i les col·leccions a les biblioteques. 6. Oferir l'espai de les biblioteques com a forma de socialització per a comunitats culturals. 7. Crear la figura de l'agent de la diversitat en tota la xarxa de biblioteques. 8. Incorporar personal bibliotecari procedent d'altres cultures en tots els districtes 9. Fomentar programes i activitats des de la proximitat i a l'entorn dels usuaris diversos.
<p style="text-align: center;">8</p> <p style="text-align: center;">COMUNICACIÓ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Apropar l'oferta cultural de la ciutat a usuaris i públics de totes les comunitats culturals 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ampliar l'oferta plural de llengües en visites i itineraris 2. Revisar la pàgina web de l'ICUB incorporant la dimensió de la diversitat en la presentació. 3. El Diari de la Diversitat com a continuïtat de la política de comunicació de l'ICUB amb el Butlletí del Diàleg Intercultural incorporant noves propostes

ÀMBIT D'ACCIÓ	DESCRIPCIÓ OBJECTIUS	PROPOSTES D'ACCIÓ
	<ul style="list-style-type: none"> • Apropar el coneixement i les activitats culturals de totes les comunitats culturals a tota la ciutadania de Barcelona 	<ol style="list-style-type: none"> 4. Incorporar les activitats de polítiques d'acomodació de la diversitat de l'ICUB als diferents mitjans de comunicació audiovisuals i premsa de les comunitats culturals i espais de comunicació propis
<p style="text-align: center;">9 GESTIÓ PLURALISME LINGÜÍSTIC</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Assegurar el dret a la comunicació de tota persona resident a Barcelona, independentment de la seva nacionalitat, especialment en les primeres fases d'acollida 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Fer ús de llengües de les principals comunitats culturals en la fase d'acollida 2. Assegurar el dret a la comunicació en les primeres fases d'acollida, a través de traduccions escrites, juntament amb el català, de les normes dels equipaments de proximitat 3. Contemplar l'ús de la llengua d'origen de cada comunitat en les primeres fases d'acollida 4. Assegurar que tota activitat de les comunitats culturals, finançades i promogudes per l'ICUB utilitzin també la llengua catalana en la seva programació i comunicació. 5. La programació general que no tingui cap vincle amb l'acollida no necessita l'ús de la llengua de les diferents comunitats culturals.
<p style="text-align: center;">10 L'EDUCACIÓ I LES ESCOLES</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Fomentar activitats relacionades amb la cultura de la diversitat en els centres escolars. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Que l'agent de la diversitat de l'ICUB faci propostes d'activitats a les escoles i articuli la programació de l'ICUB amb l'objectiu de fomentar la diversitat. 2. Fomentar les músiques/cultures del món dins de la programació d'activitats escolars.

6. BIBLIOGRAFIA

6.1 Bibliografia acadèmica

AGUINAGA, J. (1999). "International Perspective-View of the Concept of Diversity in Other Countries". *Journal of Library Administration*. Vol. 27 Nos. 1-2, pp. 171-190. Arizona State University.

AMIN, A. (2002) [en línia]. "Ethnicity and The Multicultural City Living with Diversity". *Report for the Department of Transport, Local Government and the Regions and the ESRC Cities Initiative*. University of Durham. <http://www.aulaintercultural.org/IMG/pdf/ash_amin.pdf> [Consulta: febrer 2009]

ARIZPE, L. (2006) [en línia]. "Culturas en movimiento. Políticas culturales, diversidad y desarrollo sustentable". *Culturas en movimiento interactividad cultural y procesos globales*. Unam, México, pp. 23-44 <<http://www.gestioncultural.uabjo.mx/tercero/socioant/02.pdf>> [Consulta: diciembre 2008]

BAEKER, G. & CARDINAL, D. (2001). "*Beyond garrets and silos*": *Bringing communities together through cultural planning*. Prepared for Table d'hôte on Building Sustainable Communities: Culture and Social Cohesion, Hull, QC. Hull: Strategic Research and Analysis, Department of Canadian Heritage. Canada

BAEKER, G. (2002) [en línia]. "Sharpening the Lens: Recent Research on Cultural Policy, Cultural Diversity, and Social Cohesion". *Canadian Journal of Communication*, Vol. 27, nº 2. <<http://www.cjc-online.ca/index.php/journal/article/view/1293>> [Consulta: diciembre 2008]

BALINT, P. (2006). "Respect Relationships in Diverse Societies". *Res Publica*, Vol. 12, nº1, pp. 35-37. <<http://resources.metapress.com/pdf-preview.axd?code=e86476361u622307&size=larger>> [Consulta: diciembre 2008]

BENNETT, T. (2001) [en línia]. "*Differing Diversities: Transversal Study on the theme of cultural policy and cultural diversity*". Council of Europe. Strasbourg.

<http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/Completed/Diversity/EN_Diversity_Bennett.pdf> [Consulta: desembre 2008]

BERGER, P. (1999). *The Limits of Social Cohesion: Conflict and Mediation in Pluralist Societies*. Westview Press. Boulder

BIANCHINI, F. AND PARKINSON, M. (Eds.) (1993). *Cultural policy and urban regeneration: The West European experienc*. Manchester University Press. New York.

BONET, L. (2004) [en línia]. “Diversitat cultural i polítiques interculturals a Barcelona”. *Sèrie: Dinàmiques interculturals* n° 6. Fundació CIDOB. <<http://www.cidob.org>> [Consulta: desembre 2008]

BORJA, J. i CASTELLS, M. (2004). “La Ciutat Multicultural”. *Polítiques per a la Ciutat* de la Diputació de Barcelona. Editorial Pages. Barcelona.

CABRILLANA, G. I ROS, A. (2000). *Introducció a la gestió d'organitzacions culturals*. Edicions de la Universitat Oberta de Catalunya. Barcelona.

CARDINAL, D. (1998). “*Changing purposes of municipal cultural policy*”. Presentation at Cultural Policies and Cultural Practices: Exploring Links between Culture and Social Change conference Ottawa. Canadian Cultural Research Network. Ottawa.

CONNOLLY, W. (1996). “Pluralism, multiculturalism and the nation-state: rethinking the connections”, *Journal of political ideologies*, Vol. , n°1, pp. ; 53-73.

DELGADO, M. (2004). “Heteropolis. Diversitat urbana i polítiques culturals”. *Polítiques per a la Ciutat* de la Diputació de Barcelona. Editorial Pages. Barcelona.

EMMANUEL, P. (1980). *Culture Noblesse du Monde*. Stock. Paris.

FERNÁNDEZ, S. i FRATICELLI, R. (1994). *CultureForce*. The Toronto Arts Council. Toronto.

FESTENSTEIN, M. (2005). *Negotiating diversity*. Polity Press. Cambridge

- FRASER, N. i HONNETH, A. (2003) *Redistribution or Recognition? A political-philosophical exchange*. Verso. Londres.
- GHILARDI, L. (2001) "Cultural Planning and Cultural Diversity" in Bennett, T. (ed.) *Differing Diversities: Cultural Policy and Cultural Diversity*. Council of Europe Publishing. Strasbourg.
- GOODHART, D. (2004). "Too diverse?". *Prospect Magazine*, Issue 95. London. <<http://www.cceia.org/media/goodhart.pdf>> [Consulta: diciembre 2008]
- GÓMEZ, E. (2003) [en línea]. "El discurso de la diversidad cultural en la prensa española: algunos apuntes para su estudio". <http://www.campusred.net/forouniversitario/pdfs/comunicaciones/opinion/elena_gomez_sanchez.pdf> [Consulta: diciembre 2008]
- GUDYKUNST, W. (2005) *Theorizing about Intercultural Communication*. Thousand Oaks (Ca), Sage Publications.
- HERNÁNDEZ, T. (2003) "La investigación y la gestión cultural de las ciudades". *Pensar Iberoamericana, Revista de Cultura*, Junio nº4. Texto presentado en *INTERLOCAL. Foro Iberoamericano de ciudades para la Cultura*, realizado en Montevideo, entre el 25 y el 28 de marzo de 2003, bajo el auspicio de la Organización de Estados Iberoamericanos (OEI), la Diputación Provincial de Barcelona y la Intendencia de Montevideo.
- IGASAKI, P. (2008) [en línea]. "EEO Corner: Diversity - What a Concept!". *Imdiversity.com*<http://www.imdiversity.com/villages/Careers/articles/igasaki_eeocorner_diversity_intro.asp> [Consulta: diciembre 2008]
- JENSON, J. (2000) "Social Cohesion: The Concept and its Limits". *Plan Canada*, Vol. 40, nº 2, pp. 8-10.
- JIMÉNEZ, L. (2006) [en línea]. "Políticas culturales y cooperación internacional para la diversidad y la equidad". *Revista de cultura. Repensar Iberoamérica*. nº 8 - abril-junio 2006. <<http://www.oei.es/pensariberoamerica/ric08a05.htm>> [Consulta: diciembre 2008]

- JONES, P. (1998). "Political theory and cultural diversity", *Critical Review of International Social and Political Philosophy (CRISPP)*, Vol.1, nº1, pp. 28-62.
- KITSCHOLT, H. P. (1986). "Political opportunity structures and political protest: anti-nuclear movements in four democracies", *British Journal of Political Science*, 16, pp. 57-85.
- KRIESI, H., R. KOOPMANS, J. DUYVENDAK, M. G. GIUGINI (1992). "New social movements and political opportunities in Western Europe", *European Journal of Political Research*, Vol. 22, pp. 219-244.
- KYMLICKA, W. i NORMAN, W. (2000). *Citizenship in diverse societies*. Oxford University Press. Oxford, pp. 1-41
- KOOPMANS, R. (1996) "Explaining the rise of racist and extreme right violence in Western Europe: Grievances or opportunities?". *European Journal of Political Research*, Vol. 30, pp. 185-216
- KOOPMANS, R. (2004) "Migrant mobilisation and political opportunities: variation among German cities and a comparison with the United Kingdom and the Netherlands", *Journal of ethnic and migration studies*, Vol. 30, nº3, pp. 449-470.
- LEGRAIN, P. (2008). *Inmigrantes: tu país los necesita*. Editorial Intermón Oxfam (Col. Libros de Encuentro)
- LEIGH, A. (2006). "Diversity, Trust and Redistribution". *Dialogue*, Vol. 25, nº3, pp. 43-49
- LOPEZ DE AGUILETA, I. (2000) *Cultura y ciudad: manual de política cultural municipal*. Trea. Gijón
- LUCAS, J. DE (1994) "¿Elogio a Babel? Sobre las dificultades del derecho frente al proyecto intercultural", en *Anales de la Cátedra Francisco Suárez*, pp. 15-39
- MARCUSE, H. (1969) *El hombre unidimensional*. Seix Barral. Barcelona

- MASCARELL, F. (2006) [en línia]. “Creative policies in Barcelona”. Institut de Cultura. Ajuntament de Barcelona. Barcelona. <<http://www.kulturmanagement.net/downloads/barcelona-mascarell.pdf>> [Consulta: desembre 2008]
- NAGEL, T. (1991) *Equality and partiality*, Oxford University Press.
- NAVALES, C. (2004) “Immigració i Cultura” en *Polítiques per a la Ciutat* de la Diputació de Barcelona. Editorial Pages. Barcelona
- NISBET, R. (1995). *Conservadurismo*. Alianza. Madrid
- PERES, H. [en línia, 2008]. “Políticas de la diversidad y debate público: una comparación entre España, Francia y Gran Bretaña”. <<http://estudiospoderprivilegio.googlepages.com/C11.pdf>> [Consulta: desembre 2008]
- PHILIPSEN, G. (1981) *The prospect for cultural communication*. Paper presented at the Seminar on Communication Theory from Eastern and Western Cultural perspectives. Honolulu.
- POCOCK, J. G. A. (1981) "The reconstruction of discourse: towards the historiography of political thought", *Modern Language Notes*, Vol. 96, nº 5 (December); pp. 964-965.
- PUTNAM, R. (2007). “*E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century*”, *Scandinavian Political Studies*, Vol. 30, nº 2, 2007
- REAL INSTITUTO ELCANO DE ESTUDIOS INTERNACIONALES Y ESTRATÉGICOS (2004) [en línia]. “La política cultural en España”. Madrid. <<http://www.realinstitutoelcano.org/documentos/109/040428-JaimeEsp.pdf>> [Consulta: desembre 2008]
- REESKENS, T. (2007) [en línia]. “Defining Social Cohesion in Diverse Societies. A Durkheimian-based Analysis of Trust and Normative Consensus in Ethnically Diverse Societies”. American Political Science Association. Chicago, pp. 34 <http://www.allacademic.com//meta/p_mla_apa_research_citation/2/1/1/5/7/pages211577/p211577-1.php> [Consulta: desembre 2008]

- VV.AA., (2003). Ciudadanía e Inmigración (monográfico especial). *Anales de la Cátedra Francisco Suárez*, Nº 37. Departamento de Filosofía del Derecho de la Universidad de Granada.
- VIVES, P. (1992). *Cultura y Política Cultural: Ensayo de Teoría Aplicada*. CEDEAL Madrid.
- WIEVIORKA, M. (1998) “Is multiculturalism the solution?”, *Ethnic and racial studies*, Vol. 21, nº5, pp. 881-910.
- WOOD P. I LANDRY. C. (2008) *The Intercultural city*, Earthscan. Londres.
- WATSON, C. W. (2000) *Multiculturalism*. Open University Press. Buckingham.
- ZACHARY, G. P. (2003). *The diversity advantage Multicultural Identity in the New World Economy*. Westview. Boulder, Colorado.
- ZAPATA-BARRERO, R. (2002). *L’hora dels immigrants: esferes de justícia i polítiques d’acomodació*. Proa. Barcelona. (Trad. Castellana: *El turno de los inmigrantes: esferas de justicia y políticas de acomodación*. Imsero, Ministerio de Trabajo y Seguridad Social)
- ZAPATA-BARRERO, R. (2004a). *Inmigración, innovación política y cultura de acomodación en España: Un análisis comparativo entre Andalucía, Cataluña, la Comunidad de Madrid y el Gobierno Central*. Editorial CIDOB. Barcelona
- ZAPATA-BARRERO, R. (2004b). *Multiculturalidad e inmigración*. Editorial Síntesis. Madrid.
- ZAPATA-BARRERO, R. I ZARAGOZA, J. (2008) “La Diversidad cultural”, *La Vanguardia*, 6 agosto; 15
- ZAPATA-BARRERO, R. (2009). *Fundamentos de los discursos políticos sobre la inmigración*. Editorial Trotta. Madrid

6.2 Documentació institucional

AJUNTAMENT DE BARCELONA (1995). “Memòria de Constitució de l’Institut de Cultura de Barcelona. Document de treball”. Institut de Cultura de Barcelona. Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA (1996). “Estatuts de l’Institut de Cultura de Barcelona. Document de treball”. Institut de Cultura de Barcelona. Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA (1999a) [en línia]. “Pla Estratègic del sector cultural de Barcelona”. Institut de Cultura de Barcelona. Barcelona. <http://www.bcn.es/plaestrategicdecultura/pdf/Pla_Estrategic_1999.pdf> [Consulta: setembre 2008]

AJUNTAMENT DE BARCELONA (1999b). “Pla Director Institut de Cultura 1997-1999”. Institut de Cultura de Barcelona. Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA (2001) [en línia]. “Memòria de l’Institut de Cultura de Barcelona 2000”. Institut de Cultura de Barcelona. Barcelona. <[http://w3.bcn.es/ast/fm/depot/SYSTEM%20\(Site\)/ASTfm%20Root%20Category/memoria_ann_cat.52542.pdf](http://w3.bcn.es/ast/fm/depot/SYSTEM%20(Site)/ASTfm%20Root%20Category/memoria_ann_cat.52542.pdf)> [Consulta: setembre 2008]

AJUNTAMENT DE BARCELONA (2002) [en línia]. “Memòria de l’Institut de Cultura de Barcelona 2001”. Institut de Cultura de Barcelona. Barcelona. <[http://w3.bcn.es/ast/fm/depot/SYSTEM%20\(Site\)/ASTfm%20Root%20Category/MemoriaICUB.52542.pdf](http://w3.bcn.es/ast/fm/depot/SYSTEM%20(Site)/ASTfm%20Root%20Category/MemoriaICUB.52542.pdf)> [Consulta: setembre 2008]

AJUNTAMENT DE BARCELONA (2003a). “Barcelona. Cultura en moviment 1996-2002”. Institut de Cultura de Barcelona. Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA (2003b) “Barcelona Cultura. Idees Força 2004-2007”. Institut de Cultura de Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA (2003c) [en línia]. “Memòria de l’Institut de Cultura de Barcelona 2002”. Institut de Cultura de Barcelona. Barcelona. <<http://www.bcn.es/cultura/docs/MemoriaICUB02.pdf>> [Consulta: set. 2008]

- AJUNTAMENT DE BARCELONA (2003d). “Pla Director Institut de Cultura 2000-2003”. Institut de Cultura de Barcelona. Barcelona.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA (2004a) [en línia]. “Agenda 21 de la cultura”. Institut de Cultura de Barcelona. Barcelona. <http://www.agenda21culture.net/docs/Doc1_en_fr_es.pdf> [Consulta: setembre 2008]
- AJUNTAMENT DE BARCELONA (2004b) [en línia]. “Memòria de l’Institut de Cultura de Barcelona 2003” Institut de Cultura de Barcelona. Barcelona. <<http://w3.bcn.es/fitxers/cultura/memoriaicub03.817.pdf>> [Consulta: set. 2008]
- AJUNTAMENT DE BARCELONA (2006a) [en línia]. “Memòria de l’Institut de Cultura de Barcelona 2005”. Institut de Cultura de Barcelona. Barcelona. <<http://www.bcn.cat/cultura/docs/MemoriaICUB05.pdf>> [Consulta: set. 2008]
- AJUNTAMENT DE BARCELONA (2006b). “Nous accents 2006: Pla Estratègic de Cultura”. Institut de Cultura de Barcelona. Barcelona. <http://www.bcn.es/plaestrategicdecultura/pdf/Pla_Estrategic_CulturaBCN.pdf> [Consulta: set. 2008]
- AJUNTAMENT DE BARCELONA. (2006c) [en línia]. “Políticas locales para la diversidad cultural resumen ejecutivo estudio”. Institut de Cultura de Barcelona. CGLU. <http://www.agenda21culture.net/docs/report1_ex_es.pdf> [Consulta: desembre 2008]
- AJUNTAMENT DE BARCELONA (2007) “Memòria de l’Institut de Cultura de Barcelona 2006”. Institut de Cultura de Barcelona. Barcelona. <<http://www.bcn.cat/cultura/docs/MemoriaICUB06.pdf>> [Consulta: oct. 2008]
- AJUNTAMENT DE BARCELONA (2008a) [en línia]. “Memòria de l’Institut de Cultura de Barcelona 2007”. Institut de Cultura de Barcelona. Barcelona. <<http://www.bcn.es/cultura/docs/MemoriaICUB07.pdf>> [Consulta: desembre 2008]
- AJUNTAMENT DE BARCELONA (2008b). “Mesures de Proposta. PAM 2008-2011”. Institut de Cultura de Barcelona. Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA (2008c) [en línia]. “Programa Barcelona Diàleg Intercultural. Ajuntament de Barcelona 2008”. Institut de Cultura de Barcelona. Barcelona. <<http://www.bcn.cat/cultura/docs/ProgramaActivitats.pdf>> [Consulta: octubre 2008]

BARCELONA. ESTATUTS DE L'ENTITAT PÚBLICA EMPRESARIAL LOCAL INSTITUT DE CULTURA DEL 17 DE JUNY DE 2005. BOPB, 15 de novembre de 2005, n°273, Annexes II, pp.84-88 <<http://w3.bcn.es/fitxers/cultura/estatutsicb15112005.830.pdf>> [Consulta: desembre 2008]

CONSELL D'EUROPA (1997) [en línia]. *In from the margins: A contribution to the debate on culture and development in Europe*. The European Task Force on Culture and Development Council of Europe Publishing. <http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/Source/Resources/Publications/Culture/InFromTheMargins_EN.pdf> [Consulta: desembre 2008]

CONSELL D'EUROPA (2008) [en línia]. *White paper on intercultural dialogue “Living together as equals in dignity.”* Launched by the Council of Europe Ministers of Foreign Affairs at their 118th Ministerial Session (Strasbourg, 7 May 2008). Strasbourg <http://pdc.ceu.hu/archive/00004072/01/White_Paper_final_revised_EN.pdf> [Consulta: desembre 2008]

ONU (1948) [en línia]. “Declaración Universal de los Derechos Humanos”. París. <<http://www.un.org/spanish/aboutun/hrights.htm>> [Consulta: desembre 2008]

PROGRAMA DE LAS NACIONES UNIDAS PARA EL DESARROLLO (PNUD) [en línia] (2004). “Informe Sobre Desarrollo Humano 2004: La libertad cultural en el mundo diverso de hoy”. Editorial PNUD. New York. <http://www.barcelona2004.org/esp/eventos/dialogos/docs/hdr04_sp_complete.pdf> [Consulta: octubre 2008]

UNESCO (1982) [en línia]. “Conferencia Mundial sobre las Políticas Culturales. México, D.F. 26 de julio - 6 de agosto de 1982”. Publicaciones UNESCO. París. <http://portal.unesco.org/culture/es/files/35197/11919413801mexico_sp.pdf/mexico_sp.pdf> [Consulta: desembre 2008]

UNESCO (1996) [en línea]. *Nuestra diversidad creativa*. Informe de la Comisión Mundial de Cultura y Desarrollo. Publicaciones UNESCO. París. <<http://www.unesco.org.uy/centro-montevideo/diversidadcreativa.pdf>> [Consulta: diciembre 2008]

UNESCO (1998) [en línea]. *The Power of Culture: Intergovernmental Conference on Cultural Policies for Development. Background document*. Publicaciones UNESCO. Estocolmo. <http://portal.unesco.org/culture/es/ev.php-URL_ID=18726&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html> [Consulta: diciembre 2008]

UNESCO (2002) [en línea]. “Declaración Universal de la UNESCO sobre la Diversidad Cultural”. Publicaciones UNESCO. París <<http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001271/127160m.pdf>> [Consulta: diciembre 2008]

UNESCO (2003) [en línea]. “Conferencia General: Conveniencia de elaborar un instrumento normativo internacional sobre la diversidad cultural”. Publicaciones UNESCO. París. <<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001307/130798s.pdf>> [Consulta: diciembre 2008]

UNESCO (2005) [en línea]. “Convención sobre la Protección y Promoción de la Diversidad de las Expresiones Culturales” Octubre 2005. Publicaciones UNESCO. París <<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001429/142919s.pdf>> [Consulta: diciembre 2008]

UNIÓ EUROPEA (2000) [en línea]. “Carta de los Derechos Fundamentales de la Unión Europea”. Oficina de Publicaciones Oficiales de las Comunidades Europeas. Luxemburgo. <http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_es.pdf> [Consulta: diciembre 2008]

UNIÓ EUROPEA (2003) [en línea]. “Comunicación de la Comisión al Consejo y al Parlamento Europeo. Hacia un instrumento internacional sobre la diversidad cultural”. Comisión Europea. Bruselas. <<http://www.lacasamarilla.org/docs/>>

[Comision%20Europea%20-%20Hacia-instru_mento-internacional-sobre-div.pdf](#)>

[Consulta: desembre 2008]

UNIÓ EUROPEA (2004) [en línia]. “Tratado por el que se establece una Constitución para Europa”. Comisión Europea. Bruselas. <http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_es.pdf> [Consulta: desembre 2008]

UNIÓ EUROPEA. Diari Oficial de la Unió Europea L 412 de 30.12.2006, pp. 44-50 <http://www.mcu.es/cooperacion/docs/MC/AEDI2008/Decision_AEDI.pdf>

[Consulta: desembre 2008]

XARXA INTERNACIONAL DE POLÍTIQUES CULTURALS (2001) [en línia]. “Declaración de Lucerna. Cuarta Reunión Anual Ministerial de la RIPC, Lucerna, Suiza, del 24 al 26 de septiembre del 2001”. Red Internacional de Políticas Culturales. Canadá. <http://www.incp-ripc.org/meetings/2001/statement_s.shtml>

[Consulta: desembre 2008]

6.3 Bibliografia lexicogràfica

DICCIONARI AVANÇAT DE SINÒNIMS I ANTÒNIMS DE LA LLENGUA CATALANA (1973). 8º ed. Bibliograf. Vox. Barcelona

ENCARTA WORLD ENGLISH DICTIONARY (2009) [en línia]. Microsoft, cop. Redmon. <http://encarta.msn.com/dictionary_1861605560/diversity.html>

[Consulta: febrer 2008]

GRAN DICCIONARI DE LA LLENGUA CATALANA (2009). Enciclopèdia Catalana, SAU. Barcelona <<http://ec.grec.net/lexicx.jsp?GECART=0046759>>

[Consulta: desembre 2008]

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA (2009). Diccionario de la Lengua Española [en línia]. 22ª ed. Real Academia Española. Madrid <http://buscon.rae.es/draeI/SrvltConsulta?TIPO_BUS=3&LEMA=diversidad> [Consulta: febrer 2008]